

www.turkishstudies.net/language

Turkish Studies - Language and Literature

eISSN: 2667-5641

Research Article / Araştırma Makalesi

ANKARA SCIENCE
UNIVERSITY

Reading Peyami Safa's Novel Yalnızız Through the Lens of Lies

Peyami Safa'nın Yalnızız Romanını Yalan Ekseninde Okuma

Havvaana Karadeniz*

Abstract: Literature cannot be considered independently of disciplines such as psychology, sociology and philosophy. Therefore, interpreting and analyzing a literary text requires drawing on the knowledge and methods of different disciplines. When considered as a social reality, lying, which is related to many disciplines such as psychology, communication sciences, political science, philosophy, law, sociology and religious studies, is also relevant to literature. Lying, which is frequently encountered in daily life, sometimes takes center stage in interpersonal communication. In this context, Peyami Safa, one of the important writers of Turkish literature, has brought the concept of lying into his work; he has successfully addressed lying and the reasons for its use by placing it at the core of his novel Yalnızız (We Are Alone). This study aims to reveal the function and use of lying in daily life, as well as its determinative role in interpersonal relationships, through the novel Yalnızız. Methodologically, the study adopts a qualitative approach based on document analysis, and the novel is examined through close reading. The theoretical framework of the study is based on Morrison's six-category typology of lies, the approaches of Vrij, Vrij et al., DePaulo et al. and Ekman concerning the behavioral cues of deception, and Sartre's concept of bad faith. In this context, the study seeks to identify the meanings and values that the characters in the novel attach to the concept of lying. In addition, it attempts to answer questions such as: to whom do individuals lie, for what purpose, what kind of feelings do they experience after telling a lie, what are the reasons that drive an individual to lie and whether lying benefits the person who tells it. As a result, the study reveals that lying is not merely a communicative tool but also transforms into an existential escape mechanism that estranges the individual from their own truth.

Keywords: Yalnızız, Peyami Safa, novel, lie, new Turkish literature.

Öz: Edebiyatı; psikoloji, sosyoloji ve felsefe gibi bilimlerden bağımsız düşünmek mümkün değildir. Bu nedenle bir edebî metnin anlamlandırılması ve yorumlanmasında farklı disiplinlerin bilgi ve yöntemlerinden yararlanmak gerekmektedir. Psikoloji, iletişim bilimleri, siyaset bilimi, felsefe, hukuk, sosyoloji ve din bilimleri gibi pek çok disiplinle ilişkili olan yalan da bir sosyal gerçeklik olarak düşünüldüğünde edebiyatla da ilgilidir. Günlük yaşamda sıkça rastlanılan yalan, kimi zaman kişiler arası iletişimin merkezinde yer almaktadır. Bu bağlamda Türk edebiyatının önemli yazarlarından Peyami Safa, yalan kavramını eserine taşımış; yalanı ve yalanın kullanım gerekçelerini, Yalnızız adlı romanının temeline oturtarak başarıyla ele almıştır. Bu çalışma, yalanın, günlük yaşam içindeki işlev ve kullanımını, bunun yanında bireyler arası ilişkilerdeki belirleyiciliğini Yalnızız romanı aracılığıyla ortaya koymayı amaçlamaktadır. Nitel araştırma anlayışıyla yürütülen çalışmada

* Asst. Prof. Dr., Kırşehir Ahi Evran University, Faculty of Education, Department of Turkish Education
Dr. Öğr. Üyesi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı
ORCID <https://orcid.org/0000-0003-3423-887X>
havvaanakaradeniz@gmail.com

Cite as/ Atıf: Karadeniz, H. (2026). Reading peyami safa's novel yalnızız through the lens of lies / Peyami Safa'nın yalnızız romanını yalan ekseninde okuma. *Turkish Studies-Language and Literature*, 21(3), 5581-5643. Ankara Bilim University Publications. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.90639>

Received/Geliş: 21 April/Nisan 2026

Accepted/Kabul: 20 September/Eylül 2026

Published/Yayın: 25 September/Eylül 2026

Checked by plagiarism software

veriler, doküman incelemesi yoluyla elde edilmiş; roman, yakın okuma tekniğiyle çözümlenmiştir. Çalışmada Morrison'un altılı yalan tipolojisi, Vrij, Vrij vd., DePaulo vd. ve Ekman'ın yalanın davranışsal ipuçlarına ilişkin yaklaşımları ile Sartre'ın kötü niyet kavramı temel alınarak incelemenin kuramsal çerçevesi oluşturulmuştur. Bu bağlamda çalışmada, roman karakterlerinin yalan kavramına yüklediği anlam ve değerler tespit edilmeye çalışılmıştır. Bunun yanında bireyler; kimlere, hangi amaçla yalan söylemekte, söyledikleri yalan sonrasında ne tür duygular hissetmekte ya da bireyi yalan söylemeye iten nedenlerin neler olduğu ve yalanın, söyleyen kişiye kazanç sağlayıp sağlamadığı gibi sorulara cevap aranmaya çalışılmıştır. Çalışma sonucunda yalanın, yalnızca bir iletişim aracı olmadığı aynı zamanda bireyi kendi hakikatinden uzaklaştıran varoluşsal bir kaçış mekanizmasına dönüştüğü ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yalnızız, Peyami Safa, roman, yalan, yeni Türk edebiyatı.

Structured Abstract:

Lying is a phenomenon that pervades human relations at both the individual and the social level, operating at once as a moral problem, a psychological mechanism and an existential stance. Among literary forms, the novel offers a privileged space for representing the motives, methods and consequences of deception, since it can trace the inner life of the deceiver alongside the social relations that deception distorts. Within modern Turkish literature, Peyami Safa occupies a distinctive position as a novelist who subordinates plot to psychological and philosophical analysis, and his 1951 novel *Yalnızız* (We Are Alone) makes lying one of its central structural and thematic concerns.

In *Yalnızız*, lying is not a peripheral motif but the axis around which the principal characters, Samim, Meral, Selmin and Besim are organized. The novel presents deception in a wide range of forms, from trivial social evasions to the systematic self-deception that governs an entire way of life, and it binds these forms to the psychological states, moral choices and ultimate fates of the characters. This density makes the novel a suitable object for a focused study of lying as a literary and existential problem.

This study examines the concept of lying in *Yalnızız*, aiming to identify the individual and social levels at which lies operate, the functions they serve and the psychological and existential effects they produce on the characters. Although *Yalnızız* has attracted considerable scholarly attention, no comprehensive study has yet examined the phenomenon of lying that structures its plot and character relations through an interdisciplinary lens combining psychology, communication studies and existentialist philosophy. Addressing this gap constitutes the central focus of the study.

The research employs a qualitative design and takes the novel as its sole data source. The data are gathered through document analysis, and the novel is examined through close reading, with the passages in which lying occurs interpreted together with their narrative contexts. The interpretive framework integrates three bodies of theory: Morrison's (2009) six-category typology, which classifies lies according to the harm caused and the benefit gained; the behavioral-cue research of Vrij (2008), Vrij et al. (2010), DePaulo and Kashy (1998), DePaulo et al. (2003) and Ekman (1985) on the physiological and nonverbal indicators of deception; and Sartre's concept of "bad faith," which reframes lying as an existential escape mechanism. These frameworks are combined with the text-specific functions of lying -including categories such as oppositional lies and lies as escape and refuge that do not fit existing typologies- to yield a hybrid categorization that preserves theoretical consistency while remaining sensitive to the novel's own dynamics.

Analysis of the novel demonstrates that its protagonist, Samim, detects deception through the systematic reading of behavioral cues. In observing Selmin's feigned pregnancy and Meral's evasions, he attends to lateral eye movement, pupil dilation, blinking patterns, the involuntary tensing of the knees against each other, the deliberate choice of dimly lit settings and tremor in the voice. These observations correspond closely to the findings of contemporary deception research, indicating that Peyami Safa's literary intuition anticipates conclusions later formalized in the psychology of nonverbal communication.

For Meral, lying develops from a strategic instrument into an entire mode of existence that promises freedom, relief from social pressure and power within relationships, yet ultimately encloses her in an inescapable web and turns from the deception of others into the deception of herself. Her inability to sustain consistency -exemplified by her contradictory claims about a simple color preference across an eight-month span- illustrates the memory limitation that distinguishes the unskilled liar. On the basis of such textual evidence, the study identifies eight functional categories of lying in the novel: lies as escape and refuge, lying as a way of life, emotional lies, altruistic lies, oppositional lies, revenge lies, camouflage lies and lies for personal gain. This classification demonstrates that lying in the novel is not merely a thematic element that reveals the individual weaknesses of the characters; rather, it also assumes a structural function that advances the plot, determines the relationships of trust among the characters and shapes the novel's idea of loneliness. In particular, the events that unfold around Meral, Selmin and Samim show that lying is used at times as a means of protection and escape, and at other times as a means of gaining power, taking revenge, concealing identity or obtaining personal gain.

Against this reality the novel sets Simeranya, Samim's utopian vision of a world one hundred and fifty years in the future in which the resolution of all contradiction renders lying unnecessary. Functioning as a philosophical counterpoint to what Samim terms the "drama of polarization," Simeranya clarifies the novel's

argument that lies are only temporary solutions to irresolvable conflicts and that such solutions serve merely to postpone and intensify crisis.

In conclusion, the study demonstrates that in *Yalnızız* lying is presented not as a mere moral failing but as an existential crisis that degrades the essence of the liar, forecloses authentic human connection and drives the deceiver toward isolation, a trajectory that culminates in Meral's loneliness and suicide. Notably, this isolation reaches even Samim, the seeker of truth, indicating that no character in the novel remains untouched by deception. By reading the novel simultaneously through psychology, communication studies and existentialist philosophy, the study offers an interdisciplinary framework not previously applied to *Yalnızız* and provides a model for analyzing the relationship between deception, identity and human solitude in literary texts.

Keywords: *Yalnızız*, Peyami Safa, novel, lie, new Turkish literature.

الملخص المنظم

يُعدّ الكذب ظاهرةً تخترق العلاقات الإنسانية على المستويين الفردي والاجتماعي، إذ يعمل في آن واحد كمشكلة أخلاقية وآلية نفسية وموقف وجودي. ومن بين الأشكال الأدبية، يمنح الرواية فضاءً متميزاً لتمثيل دوافع وأساليب ونتائج الخداع، لأنها قادرة على تتبع الحياة الداخلية للمخادع إلى جانب العلاقات الاجتماعية التي يشوّهاها الكذب. وفي الأدب التركي الحديث، يحتل **بيامي صفا** موقعاً فريداً بصفته روائياً يُخضع الحكمة للتحليل النفسي والفلسفي، وتُعدّ روايته "**يالنز**" (**نحن وحيدون**) الصادرة عام 1951 من أبرز الأعمال التي جعلت الكذب محوراً بنيوياً وموضوعياً.

في رواية *يالنز* لا يظهر الكذب كنصّر ثانوي، بل يُشكّل المحور الذي تُبنى حوله الشخصيات الرئيسية: **ساميم**، **مرال**، **سلمين** **بسيم**. إذ تعرض الرواية أشكالاً متعددة من الخداع، بدءاً من المراوغات الاجتماعية البسيطة وصولاً إلى خداع الذات المنهجي الذي يوجّه نمط حياة كامل، وترتبط هذه الأشكال بالحالات النفسية والخيارات الأخلاقية والمصائر النهائية للشخصيات. هذه الكثافة تجعل الرواية موضوعاً مناسباً لدراسة مركزة حول الكذب بوصفه مشكلة أدبية ووجودية.

تهدف هذه الدراسة إلى فحص مفهوم الكذب في *يالنز*، من خلال تحديد المستويات الفردية والاجتماعية التي يعمل فيها الكذب والوظائف التي يؤديها، والآثار النفسية والوجودية التي يُنتجها على الشخصيات. ورغم أن الرواية حظيت باهتمام نقدي واسع، لم تُجرَ حتى الآن دراسة شاملة تتناول ظاهرة الكذب التي تُنظم حيكاتها وعلاقات شخصياتها عبر منظور متعدد التخصصات يجمع بين علم النفس، ودراسات الاتصال، والفلسفة الوجودية. معالجة هذا النقص تُشكّل الهدف المركزي للبحث.

يعتمد البحث على تصميم نوعي، ويتخذ الرواية مصدرًا وحيداً للبيانات. جُمعت البيانات عبر تحليل الوثائق، وفُحص النص من خلال القراءة الدقيقة، حيث تُفسّر المقاطع التي يظهر فيها الكذب ضمن سياقاتها السردية. ويستند الإطار التفسيري إلى ثلاثة حقول نظرية: تصنيف **موريسون (2009)** ذي الفئات الست الذي يُحدّد الأكاذيب وفقاً للضرر والجدي؛ أبحاث المؤشرات السلوكية لـ **فريج (2008)**، **فريج وآخرون (2010)** **دي باولو وكاشي (1998)**، **دي باولو وآخرون (2003)**، **إيمان (1985)** حول العلامات الفسيولوجية وغير اللفظية للخداع؛ ومفهوم **سارتر** عن "سوء النية" الذي يُعيد صياغة الكذب كآلية هروب وجودي. وتُدمج هذه الأطر مع وظائف نصّية خاصة بالكذب – مثل الأكاذيب المعارضة وأكاذيب الهروب والملاذ – التي لا تتسجم مع التصنيفات القائمة، لتنتج تصنيفاً هجيناً يحافظ على الاتساق النظري ويظل حساساً لديناميات الرواية.

يُظهر التحليل أن البطل **ساميم** يكشف الخداع عبر قراءة منهجية للمؤشرات السلوكية. ففي ملاحظته لحمل **سلمين** المزعوم ومراوغات **مرال**، ينتبه إلى حركة العين الجانبية، واتساع الحدة، وأنماط الرمش، وتوتر الركبتين، واختيار الأماكن المعتمدة عمداً، وارتجاف الصوت. هذه الملاحظات تتوافق مع نتائج أبحاث الخداع المعاصرة، مما يدل على أن حدس صفا الأدبي سبق استنتاجات لاحقاً في علم النفس الاتصالي غير اللفظي.

بالنسبة لـ **مرال**، يتطور الكذب من أداة استراتيجية إلى نمط وجودي كامل يعدها بالحربة والتخفف من الضغط الاجتماعي واكتساب القوة داخل العلاقات، لكنه في النهاية يُحاصرها في شبكة لا مخرج منها، ويتحوّل من خداع الآخرين إلى خداع الذات. عدم قدرتها على الحفاظ على الاتساق – كما يتضح من تناقض أقوالها حول تفضيل لون بسيط خلال ثمانية أشهر – يُبرز محدودية الذاكرة التي تميّز الكاذب غير المتمرّس، وبناءً على الأدلة النصّية، تحدد الدراسة ثماني فئات وظيفية للكذب في الرواية: أكاذيب الهروب والملاذ، الكذب كمنط حياة، الأكاذيب العاطفية، الأكاذيب الإشارية، الأكاذيب المعارضة، أكاذيب الانتقام، الأكاذيب التمويهية، الأكاذيب لتحقيق المكاسب الشخصية. هذا التصنيف يُظهر أن الكذب ليس مجرد عنصر موضوعي يكشف ضعف الشخصيات، بل يؤدي أيضاً وظيفة بنيوية تُحرّك الحكمة، وتُحدّد علاقات الثقة بين الشخصيات. وتُشكّل فكرة الوحدة في الرواية.

في مواجهة هذه الحقيقة، تطرح الرواية "**سيميرانيا**"، رؤية **ساميم** الطوباوية لعالم بعد مئة وخمسين عاماً حيث يُلغى حلّ التناقضات الحاجة إلى الكذب. وتعمل هذه الرؤية كمعادل فلسفي لما يسميه **ساميم** "دراما الاستقطاب"، موضحةً أن الأكاذيب ليست سوى حلول مؤقتة لإصراعات غير قابلة للحل، وأنها تؤدي فقط إلى تأجيل الأزمة وتكتيفها.

تخلص الدراسة إلى أن الكذب في *يالنز* لا يُقدّم كإخفاق أخلاقي فحسب، بل كأزمة وجودية تُفسد جوهر الكاذب، وتُغلق إمكانية التواصل الإنساني الأصيل، وتدفع المخادع نحو العزلة، وهي مسيرة تنتهي بانتحار مرال. ومن اللافت أن هذه العزلة تطال حتى ساميم الباحث عن الحقيقة، مما يُشير إلى أن لا أحد من شخصيات الرواية ينجو من أثر الخداع. ومن خلال قراءة الرواية عبر علم النفس ودراسات الاتصال والفلسفة الوجودية في آن واحد، تُقدّم الدراسة إطارًا متعدد التخصصات لم يُطبق سابقًا على *يالنز*، وتُوفّر نموذجًا لتحليل العلاقة بين الخداع والهوية والوحدة الإنسانية في النصوص الأدبية.

الكلمات المفتاحية: *يالنز*، بيامي صفا، رواية، كذب، الأدب التركي الحديث.

Résumé Structuré:

Le mensonge est un phénomène qui imprègne les relations humaines à la fois au niveau individuel et social, fonctionnant simultanément comme un problème moral, un mécanisme psychologique et une posture existentielle. Parmi les formes littéraires, le **roman** offre un espace privilégié pour représenter les motifs, les méthodes et les conséquences de la tromperie, puisqu'il peut suivre la vie intérieure du menteur tout en exposant les relations sociales que le mensonge déforme. Dans la littérature turque moderne, **Peyami Safa** occupe une position singulière en tant que romancier qui subordonne l'intrigue à l'analyse psychologique et philosophique, et son roman de 1951 **Yalnızız (Nous sommes seuls)** fait du mensonge l'un de ses axes structuraux et thématiques centraux.

Dans *Yalnızız*, le mensonge n'est pas un motif périphérique mais l'axe autour duquel s'organisent les personnages principaux : **Samim, Meral, Selmin et Besim**. Le roman présente la tromperie sous une large gamme de formes, allant des esquives sociales triviales à l'auto-tromperie systématique qui régit un mode de vie entier, et relie ces formes aux états psychologiques, aux choix moraux et aux destins ultimes des personnages. Cette densité fait du roman un objet approprié pour une étude ciblée du mensonge en tant que problème littéraire et existentiel.

Cette étude examine le concept de mensonge dans *Yalnızız*, visant à identifier les niveaux individuels et sociaux où les mensonges opèrent, les fonctions qu'ils remplissent et les effets psychologiques et existentiels qu'ils produisent sur les personnages. Bien que *Yalnızız* ait suscité une attention critique considérable, aucune étude exhaustive n'a encore analysé le phénomène du mensonge qui structure son intrigue et les relations entre ses personnages à travers une approche interdisciplinaire combinant psychologie, sciences de la communication et philosophie existentialiste. Combler cette lacune constitue l'objectif central de la recherche.

La recherche adopte une conception qualitative et prend le roman comme unique source de données. Les données sont recueillies par analyse documentaire, et le texte est examiné par une lecture attentive, les passages où le mensonge apparaît étant interprétés dans leurs contextes narratifs. Le cadre interprétatif intègre trois corpus théoriques : la typologie en six catégories de **Morrison (2009)**, qui classe les mensonges selon le préjudice causé et le bénéfice obtenu ; les recherches sur les indices comportementaux de **Vrij (2008)**, **Vrij et al. (2010)**, **DePaulo et Kashy (1998)**, **DePaulo et al. (2003)**, **Ekman (1985)** concernant les indicateurs physiologiques et non verbaux de la tromperie ; et le concept sartrien de "**mauvaise foi**", qui reconfigure le mensonge comme mécanisme de fuite existentielle. Ces cadres sont combinés avec des fonctions textuelles spécifiques du mensonge – incluant des catégories telles que les mensonges oppositionnels et les mensonges comme refuge – qui ne s'intègrent pas aux typologies existantes, afin de produire une classification hybride qui préserve la cohérence théorique tout en restant sensible aux dynamiques propres du roman.

L'analyse du roman montre que son protagoniste, **Samim**, détecte la tromperie par une lecture systématique des indices comportementaux. En observant la grosse feinte de Selmin et les esquives de Meral, il prête attention aux mouvements latéraux des yeux, à la dilatation des pupilles, aux schémas de clignement, au resserrement involontaire des genoux, au choix délibéré de lieux faiblement éclairés et au tremblement de la voix. Ces observations correspondent étroitement aux conclusions des recherches contemporaines sur la tromperie, indiquant que l'intuition littéraire de Safa anticipe des résultats ultérieurement formalisés dans la psychologie de la communication non verbale.

Pour **Meral**, le mensonge évolue d'un instrument stratégique vers un mode d'existence complet qui lui promet liberté, soulagement de la pression sociale et pouvoir dans les relations, mais qui finit par l'enfermer dans une toile inextricable et se transforme du mensonge aux autres en mensonge à soi-même. Son incapacité à maintenir la cohérence – illustrée par ses affirmations contradictoires concernant une simple préférence de

couleur sur une période de huit mois – met en évidence la limitation mnésique qui distingue le menteur non expérimenté. Sur la base de telles preuves textuelles, l'étude identifie huit catégories fonctionnelles du mensonge dans le roman : **mensonges comme fuite et refuge, mensonge comme mode de vie, mensonges émotionnels, mensonges altruistes, mensonges oppositionnels, mensonges de vengeance, mensonges de camouflage et mensonges pour gain personnel**. Cette classification démontre que le mensonge dans le roman n'est pas seulement un élément thématique révélant les faiblesses individuelles des personnages ; il assume également une fonction structurelle qui fait avancer l'intrigue, détermine les relations de confiance entre les personnages et façonne l'idée de solitude du roman.

Face à cette réalité, le roman oppose **Simeranya**, la vision utopique de Samim d'un monde situé cent cinquante ans dans le futur où la résolution de toutes les contradictions rend le mensonge inutile. Fonctionnant comme contrepoint philosophique à ce que Samim appelle le "drame de la polarisation", Simeranya clarifie l'argument du roman selon lequel les mensonges ne sont que des solutions temporaires à des conflits insolubles et que de telles solutions ne font que différer et intensifier la crise.

En conclusion, l'étude démontre que dans *Yalnızız* le mensonge est présenté non pas comme une simple faute morale mais comme une crise existentielle qui dégrade l'essence du menteur, ferme la possibilité d'une connexion humaine authentique et pousse le trompeur vers l'isolement, trajectoire qui culmine dans la solitude et le suicide de Meral. Notamment, cet isolement atteint même Samim, le chercheur de vérité, indiquant qu'aucun personnage du roman n'échappe à la tromperie. En lisant le roman simultanément à travers la psychologie, les sciences de la communication et la philosophie existentialiste, l'étude propose un cadre interdisciplinaire qui n'avait pas encore été appliqué à *Yalnızız* et fournit un modèle pour analyser la relation entre tromperie, identité et solitude humaine dans les textes littéraires.

Mots-Clés: Yalnızız, Peyami Safa, roman, mensonge, nouvelle littérature turque.

Resumen Estructurado:

La mentira es un fenómeno que impregna las relaciones humanas tanto a nivel individual como social, funcionando al mismo tiempo como un problema moral, un mecanismo psicológico y una postura existencial. Entre las formas literarias, la **novela** ofrece un espacio privilegiado para representar los motivos, métodos y consecuencias del engaño, ya que puede rastrear la vida interior del mentiroso junto con las relaciones sociales que la mentira distorsiona. Dentro de la literatura turca moderna, **Peyami Safa** ocupa una posición distintiva como novelista que subordina la trama al análisis psicológico y filosófico, y su novela de 1951 **Yalnızız (Estamos solos)** convierte la mentira en una de sus preocupaciones estructurales y temáticas centrales.

En *Yalnızız*, la mentira no es un motivo periférico, sino el eje alrededor del cual se organizan los personajes principales: **Samim, Meral, Selmin y Besim**. La novela presenta el engaño en una amplia gama de formas, desde evasiones sociales triviales hasta la auto-mentira sistemática que gobierna un modo de vida completo, y vincula estas formas con los estados psicológicos, las elecciones morales y los destinos finales de los personajes. Esta densidad convierte la novela en un objeto adecuado para un estudio focalizado sobre la mentira como problema literario y existencial.

Este estudio examina el concepto de mentira en *Yalnızız*, con el objetivo de identificar los niveles individuales y sociales en los que operan las mentiras, las funciones que cumplen y los efectos psicológicos y existenciales que producen en los personajes. Aunque *Yalnızız* ha atraído una atención crítica considerable, ningún estudio exhaustivo ha analizado aún el fenómeno de la mentira que estructura su trama y las relaciones entre sus personajes a través de un enfoque interdisciplinario que combine psicología, estudios de la comunicación y filosofía existencialista. Abordar esta laguna constituye el objetivo central de la investigación.

La investigación emplea un diseño cualitativo y toma la novela como única fuente de datos. Los datos se recopilan mediante análisis documental, y la novela se examina a través de una lectura minuciosa, interpretando los pasajes en los que ocurre la mentira junto con sus contextos narrativos. El marco interpretativo integra tres cuerpos teóricos: la tipología de seis categorías de **Morrison (2009)**, que clasifica las mentiras según el daño causado y el beneficio obtenido; las investigaciones sobre señales conductuales de **Vrij (2008)**, **Vrij et al. (2010)**, **DePaulo y Kashy (1998)**, **DePaulo et al. (2003)**, **Ekman (1985)** sobre los indicadores fisiológicos y no verbales del engaño; y el concepto de "mala fe" de Sartre, que reconfigura la mentira como un mecanismo de escape existencial. Estos marcos se combinan con funciones textuales específicas de la

mentira—incluyendo categorías como mentiras oposicionales y mentiras como escape y refugio que no encajan en las tipologías existentes— para producir una categorización híbrida que preserva la coherencia teórica y al mismo tiempo se mantiene sensible a las dinámicas propias de la novela.

El análisis de la novela demuestra que su protagonista, **Samim**, detecta el engaño mediante la lectura sistemática de señales conductuales. Al observar el embarazo fingido de Selmin y las evasivas de Meral, presta atención al movimiento lateral de los ojos, la dilatación de las pupilas, los patrones de parpadeo, la tensión involuntaria de las rodillas, la elección deliberada de ambientes poco iluminados y el temblor en la voz. Estas observaciones corresponden estrechamente a los hallazgos de la investigación contemporánea sobre el engaño, lo que indica que la intuición literaria de Safa anticipa conclusiones posteriormente formalizadas en la psicología de la comunicación no verbal.

Para **Meral**, la mentira evoluciona de un instrumento estratégico a un modo de existencia completo que promete libertad, alivio de la presión social y poder dentro de las relaciones, pero que finalmente la encierra en una red inescapable y se transforma del engaño a los demás en engaño a sí misma. Su incapacidad para mantener la coherencia—ejemplificada por sus afirmaciones contradictorias sobre una simple preferencia de color a lo largo de ocho meses— ilustra la limitación de memoria que distingue al mentiroso inexperto. Con base en tales evidencias textuales, el estudio identifica ocho categorías funcionales de la mentira en la novela: **mentiras como escape y refugio, mentira como modo de vida, mentiras emocionales, mentiras altruistas, mentiras oposicionales, mentiras de venganza, mentiras de camuflaje y mentiras para beneficio personal**. Esta clasificación demuestra que la mentira en la novela no es simplemente un elemento temático que revela las debilidades individuales de los personajes; también asume una función estructural que impulsa la trama, determina las relaciones de confianza entre los personajes y configura la idea de soledad en la novela.

Frente a esta realidad, la novela presenta **Simeranya**, la visión utópica de Samim de un mundo ciento cincuenta años en el futuro en el que la resolución de todas las contradicciones hace innecesaria la mentira. Funcionando como contrapunto filosófico a lo que Samim denomina el “drama de la polarización”, Simeranya aclara el argumento de la novela de que las mentiras son solo soluciones temporales a conflictos irresolubles y que tales soluciones sirven únicamente para posponer e intensificar la crisis.

En conclusión, el estudio demuestra que en *Yalnızız* la mentira se presenta no como una mera falla moral, sino como una crisis existencial que degrada la esencia del mentiroso, clausura la posibilidad de conexión humana auténtica y empuja al engañador hacia el aislamiento, una trayectoria que culmina en la soledad y el suicidio de Meral. Cabe destacar que este aislamiento alcanza incluso a Samim, el buscador de la verdad, lo que indica que ningún personaje de la novela permanece intacto frente al engaño. Al leer la novela simultáneamente a través de la psicología, los estudios de la comunicación y la filosofía existencialista, el estudio ofrece un marco interdisciplinario no aplicado previamente a *Yalnızız* y proporciona un modelo para analizar la relación entre engaño, identidad y soledad humana en los textos literarios.

Palabras Clave: *Yalnızız*, Peyami Safa, novela, mentira, nueva literatura turca.

结构化摘要:

谎言是一种现象，渗透于人类关系的个体层面与社会层面，同时作为一种道德问题、心理机制和存在立场而发挥作用。在文学形式中，小说提供了一个特权空间来表现欺骗的动机、方法与后果，因为它既能追踪欺骗者的内心生活，又能展现谎言所扭曲的社会关系。在现代土耳其文学中，**佩亚米·萨法 (Peyami Safa)** 作为一位将情节服从于心理和哲学分析的小说家，占据了独特的位置。他于1951年发表的小说《孤独者》(*Yalnızız*) 将谎言作为其核心结构与主题关切之一。

在《孤独者》中，谎言并非边缘性母题，而是围绕主要人物 **萨米姆 (Samim)**、**梅拉尔 (Meral)**、**塞尔敏 (Selmin)**、**贝西姆 (Besim)** 所组织的轴心。小说展现了多种形式的欺骗，从琐碎的社会性回避到支配整个生活方式的系统性自欺，并将这些形式与人物的心理状态、道德选择和最终命运紧密联系。这种密度使该小说成为研究谎言作为文学与存在问题的合适对象。

本研究考察《孤独者》中的谎言概念，旨在识别谎言在个体与社会层面上的运作方式、其所服务的功能，以及它对人物产生的心理与存在效应。尽管《孤独者》已受到学界广泛关注，但迄今尚无全面研究通过跨学科视角——结合心理学、传播学与存在主义哲学——来探讨结构小说情节与人物关系的谎言现象。弥补这一空白构成了研究的核心目标。

研究采用质性设计，以小说为唯一数据来源。数据通过文献分析收集，并通过细读方法进行考察，将出现谎言的段落与其叙事语境结合解读。解释框架整合了三类理论：**Morrison (2009)** 的六类谎言分类法（依据所造成的伤害与所获得的利益）；**Vrij (2008)**、**Vrij 等 (2010)**、**DePaulo 与 Kashy (1998)**、**DePaulo 等 (2003)**、**Ekman (1985)** 关于欺骗的生理与非语言指标的研究；以及 **萨特 (Sartre)** 的“自欺 (bad faith)”概念，将谎言重新界定为一种存在性的逃避机制。这些框架与小说特有的谎言功能（如对抗性谎言、作为逃避与庇护的谎言等）相结合，形成一种既保持理论一致性又敏感于文本动态的混合分类。

分析显示，主人公 **萨米姆** 通过系统性解读行为线索来识别欺骗。在观察塞尔敏的假孕与梅拉尔的回避时，他注意到眼球的侧向运动、瞳孔扩张、眨眼模式、双膝的紧张、刻意选择昏暗环境以及声音的颤抖。这些观察与当代欺骗研究的发现高度一致，表明萨法的文学直觉预示了后来在非语言传播心理学中被正式提出的结论。

对于 **梅拉尔** 而言，谎言从一种策略性工具发展为一种完整的存在方式，它承诺自由、减轻社会压力以及关系中的权力，但最终却将她困于无法逃脱的网络之中，并由欺骗他人转向欺骗自我。她无法保持一致性——例如在八个月内对一个简单的颜色偏好作出相互矛盾的陈述——体现了不熟练的说谎者所特有的记忆局限。基于这些文本证据，研究识别出小说中谎言的八种功能类别：**作为逃避与庇护的谎言、作为生活方式的谎言、情感性谎言、利他性谎言、对抗性谎言、复仇性谎言、伪装性谎言以及谋取个人利益的谎言**。这一分类表明，小说中的谎言不仅是揭示人物个体弱点的主题元素，而且还承担着推动情节发展、决定人物间信任关系、塑造小说孤独观念的结构性功能。

面对这一现实，小说提出了“**西梅兰亚 (Simeranya)**”，这是萨米姆的乌托邦愿景：一个一百五十年后的世界，在那里所有矛盾的解决使谎言变得不再必要。作为萨米姆所谓“极化戏剧”的哲学对照，西梅兰亚阐明了小说的论点：谎言只是对不可解决冲突的暂时性解决方案，而这种方案只会延迟并加剧危机。

结论表明，在《孤独者》中，谎言并非仅仅作为一种道德缺陷呈现，而是作为一种存在性危机，它腐蚀说谎者的本质，封闭真实人际联系的可能性，并将欺骗者推向孤立，这一轨迹最终在梅拉尔的孤独与自杀中达到顶点。值得注意的是，这种孤立甚至波及到追求真理的萨米姆，表明小说中没有任何人物能够逃脱欺骗的影响。通过同时从心理学、传播学与存在主义哲学的角度解读小说，本研究提供了一个此前未曾应用于《孤独者》的跨学科框架，并为分析文学文本中欺骗、身份与人类孤独之间的关系提供了一个模型。

关键词：Yalnızız, 佩亚米·萨法, 小说, 谎言, 现代土耳其文学。

Структурированный Реферат:

Ложь — это явление, пронизывающее человеческие отношения как на индивидуальном, так и на социальном уровне, одновременно выступающее моральной проблемой, психологическим механизмом и экзистенциальной позицией. Среди литературных форм именно **роман** предоставляет привилегированное пространство для репрезентации мотивов, методов и последствий обмана, поскольку он способен проследить внутреннюю жизнь лжеца наряду с социальными отношениями, которые искажает ложь. В современной турецкой литературе **Пейями Сафа (Peeyami Safa)** занимает особое место как романист, подчиняющий сюжет психологическому и философскому анализу; его роман 1951 года «**Ялнызыз (Мы одни)**» делает ложь одним из центральных структурных и тематических элементов.

В «*Ялнызыз*» ложь не является периферийным мотивом, а становится осью, вокруг которой организованы главные персонажи: **Самим, Мерал, Сельмин и Бесим**. Роман показывает широкий спектр форм обмана — от тривиальных социальных уклонений до систематического самообмана, определяющего целый образ жизни, — и связывает эти формы с психологическими состояниями, моральными выборами и конечными судьбами героев. Такая насыщенность делает роман подходящим объектом для целенаправленного изучения лжи как литературной и экзистенциальной проблемы.

Цель данного исследования — рассмотреть концепт лжи в «*Ялнызыз*», выявить уровни её функционирования (индивидуальный и социальный), определить выполняемые ею функции и психологические и экзистенциальные последствия для персонажей. Несмотря на значительное внимание исследователей к роману, до сих пор отсутствует комплексное исследование феномена лжи, структурирующего сюжет и отношения персонажей, в междисциплинарной перспективе, объединяющей психологию, коммуникативные исследования и экзистенциальную философию. Устранение этого пробела составляет центральную задачу работы.

Методология исследования носит качественный характер, единственным источником данных является роман. Данные собраны посредством анализа документа, текст изучен методом внимательного чтения, а эпизоды, где проявляется ложь, интерпретированы в их нарративных контекстах. Интерпретационный каркас объединяет три теоретических направления: шестикатегориальную типологию **Моррисона (2009)**, классифицирующую ложь по степени вреда и выгоде; исследования поведенческих индикаторов обмана **Врий (2008), Врий и др. (2010), ДеПаоло и Каши (1998), ДеПаоло и др. (2003), Экман (1985)**; а также концепт «дурной веры» Ж.-П. Сартра, переосмысляющий ложь как экзистенциальный механизм бегства. Эти рамки сочетаются с текстоспецифическими функциями лжи — такими как оппозиционная ложь и ложь как бегство и убежище, не вписывающиеся в существующие типологии, — чтобы создать гибридную классификацию, сохраняющую теоретическую целостность и учитывающую динамику романа.

Анализ показывает, что главный герой **Самим** выявляет обман через систематическое чтение поведенческих сигналов. Наблюдая за мнимой беременностью Сельмин и уклонениями Мерал, он обращает внимание на боковые движения глаз, расширение зрачков, частоту моргания, непроизвольное напряжение коленей, намеренный выбор затемнённых пространств и дрожь в голосе. Эти наблюдения тесно соответствуют выводам современной науки о невербальной коммуникации, что свидетельствует о литературной интуиции Сафы, предвосхитившей результаты, позднее формализованные в психологии.

Для **Мерал** ложь постепенно превращается из стратегического инструмента в целый способ существования, обещающий свободу, избавление от социального давления и власть в отношениях, но в конечном счёте заключающий её в неразрешимую сеть и превращающий обман других в самообман. Её неспособность сохранять последовательность — например, противоречивые утверждения о простом цветовом предпочтении в течение восьми месяцев — иллюстрирует ограниченность памяти, характерную для неопытного лжеца. На основе текстовых данных исследование выделяет восемь функциональных категорий лжи в романе: **ложь как бегство и убежище, ложь как образ жизни, эмоциональная ложь, альтруистическая ложь, оппозиционная ложь, ложь мести, маскировочная ложь и ложь ради личной выгоды**. Эта классификация демонстрирует, что ложь в романе не только тематический элемент, раскрывающий слабости персонажей, но и структурная функция, которая продвигает сюжет, определяет отношения доверия и формирует идею одиночества.

Противопоставлением этой реальности в романе выступает **Симерания (Simeranya)** — утопическое видение Самима мира через сто пятьдесят лет, где разрешение всех противоречий делает ложь ненужной. Будучи философским контрапунктом тому, что Самим называет «драмой поляризации», Симерания проясняет аргумент романа: ложь — лишь временное решение неразрешимых конфликтов, которое лишь откладывает и усиливает кризис.

В заключение исследование показывает, что в «*Ялнызыз*» ложь представлена не как простая моральная слабость, а как экзистенциальный кризис, разрушающий сущность лжеца, закрывающий возможность подлинной человеческой связи и ведущий обманщика к изоляции, кульминацией которой становятся одиночество и самоубийство Мерал. Примечательно, что эта изоляция затрагивает даже Самима, искателя истины, что свидетельствует: ни один персонаж романа не остаётся вне влияния

обмана. Чтение романа одновременно через призму психологии, коммуникативных исследований и экзистенциальной философии позволяет предложить междисциплинарный подход, ранее не применявшийся к «Ялнызыз», и создать модель анализа взаимосвязи между обманом, идентичностью и человеческим одиночеством в литературных текстах.

Ключевые слова: Ялнызыз, Пейями Сафа, роман, ложь, новая турецкая литература.

संरचित सारांशः

झूठ एक ऐसी घटना है जो मानव संबंधों को व्यक्तिगत और सामाजिक दोनों स्तरों पर व्याप्त करती है, और एक ही समय में नैतिक समस्या, मनोवैज्ञानिक तंत्र तथा अस्तित्वगत दृष्टिकोण के रूप में कार्य करती है। साहित्यिक रूपों में, **उपन्यास** धोखे के उद्देश्यों, तरीकों और परिणामों को प्रस्तुत करने के लिए एक विशेष स्थान प्रदान करता है, क्योंकि यह धोखेबाज़ के आंतरिक जीवन का पता लगाने के साथ-साथ उन सामाजिक संबंधों को भी उजागर कर सकता है जिन्हें झूठ विकृत करता है। आधुनिक तुर्की साहित्य में, **पेयामी सफ़ा (Peyami Sefa)** एक विशिष्ट स्थान रखते हैं, क्योंकि वे कथानक को मनोवैज्ञानिक और दार्शनिक विश्लेषण के अधीन करते हैं। उनका 1951 का उपन्यास “**यालनिज़िज़**” (**हम अकेले हैं**) झूठ को अपने केंद्रीय संरचनात्मक और विषयगत चिंताओं में से एक बनाता है।

यालनिज़िज़ में झूठ कोई परिधीय रूपक नहीं है, बल्कि वह धुरी है जिसके चारों ओर मुख्य पात्र — **समीम, मेरल, सेलमिन और बेसिम** — संगठित हैं। उपन्यास धोखे को अनेक रूपों में प्रस्तुत करता है, साधारण सामाजिक टालमटोल से लेकर उस व्यवस्थित आत्म-धोखे तक जो पूरे जीवन-शैली को नियंत्रित करता है, और इन रूपों को पात्रों की मानसिक अवस्थाओं, नैतिक विकल्पों और अंतिम नियतियों से जोड़ता है। यह घनत्व उपन्यास को झूठ को साहित्यिक और अस्तित्वगत समस्या के रूप में केंद्रित अध्ययन का उपयुक्त विषय बनाता है।

यह अध्ययन *यालनिज़िज़* में झूठ की अवधारणा की जाँच करता है, जिसका उद्देश्य उन व्यक्तिगत और सामाजिक स्तरों की पहचान करना है जहाँ झूठ कार्य करता है, जिन कार्यों को वह पूरा करता है और जिन मनोवैज्ञानिक तथा अस्तित्वगत प्रभावों को वह पात्रों पर उत्पन्न करता है। यद्यपि *यालनिज़िज़* ने पर्याप्त आलोचनात्मक ध्यान आकर्षित किया है, अब तक कोई व्यापक अध्ययन उस झूठ की घटना का विश्लेषण नहीं कर पाया है जो कथानक और पात्रों के संबंधों को संरचित करती है, एक बहु-विषयक दृष्टिकोण से जो मनोविज्ञान, संचार अध्ययन और अस्तित्ववादी दर्शन को संयोजित करता है। इस अंतर को संबोधित करना शोध का केंद्रीय लक्ष्य है।

शोध गुणात्मक डिज़ाइन अपनाता है और उपन्यास को एकमात्र डेटा स्रोत मानता है। डेटा दस्तावेज़ विश्लेषण के माध्यम से एकत्र किया गया है, और उपन्यास का सूक्ष्म पठन किया गया है, जिसमें झूठ के प्रकरणों को उनके कथात्मक संदर्भों के साथ व्याख्यायित किया गया है। व्याख्यात्मक ढाँचा तीन सिद्धांतों को एकीकृत करता है: **मॉरिसन (2009)** की छह-श्रेणी की टाइपोलॉजी, जो झूठ को उत्पन्न हानि और प्राप्त लाभ के आधार पर वर्गीकृत करती है; **व्रीज (2008)**, **व्रीज आदि (2010)**, **डेपाओलो और काशी (1998)**, **डेपाओलो आदि (2003)**, **एकमैन (1985)** के धोखे के शारीरिक और गैर-मौखिक संकेतकों पर शोध; और **सार्त्र** की “बुरी नीयत” की अवधारणा, जो झूठ को अस्तित्वगत पलायन तंत्र के रूप में पुनः परिभाषित करती है। ये ढाँचे उपन्यास-विशिष्ट झूठ की कार्यप्रणालियों — जैसे विरोधी झूठ और पलायन व शरण के रूप में झूठ — के साथ संयोजित होते हैं, ताकि एक मिश्रित वर्गीकरण उत्पन्न हो जो सैद्धांतिक संगति बनाए रखे और उपन्यास की गतिशीलता के प्रति संवेदनशील रहे।

विश्लेषण से पता चलता है कि नायक **समीम** व्यवहारिक संकेतों की व्यवस्थित पढ़ाई के माध्यम से धोखे का पता लगाता है। सेलमिन की झूठी गर्भवस्था और मेरल की टालमटोल को देखते हुए, वह आँखों की पार्श्व गति, पुतलियों का फैलाव, पलक झपकने के पैटर्न, घुटनों का अनैच्छिक तनाव, जानबूझकर अंधेरे स्थानों का चयन और आवाज़ में कंपन पर ध्यान देता है। ये अवलोकन समकालीन धोखे के शोध के निष्कर्षों से निकटता से मेल खाते हैं, जो दर्शाते हैं कि सफ़ा की साहित्यिक अंतर्दृष्टि बाद में औपचारिक रूप से स्थापित मनोविज्ञान के निष्कर्षों का पूर्वाभास करती है।

मेरल के लिए, झूठ एक रणनीतिक उपकरण से विकसित होकर एक संपूर्ण अस्तित्वगत शैली बन जाता है, जो उसे स्वतंत्रता, सामाजिक दबाव से राहत और संबंधों में शक्ति का वादा करता है, लेकिन अंततः उसे एक अटूट जाल में फँसा देता है और दूसरों को धोखा देने से स्वयं को धोखा देने में बदल जाता है। उसकी असंगति बनाए रखने में असमर्थता — उदाहरण के लिए, आठ महीनों में एक साधारण रंग पसंद के बारे में विरोधाभासी दावे — उस स्मृति सीमा को दर्शाती है जो अनुभवहीन झूठे को अलग करती है। पाठ्य साक्ष्यों के आधार पर, अध्ययन उपन्यास में झूठ की आठ कार्यात्मक श्रेणियों की पहचान करता है: **पलायन और शरण के रूप में झूठ, जीवन-शैली के रूप में झूठ, भावनात्मक झूठ,**

परोपकारी झूठ, विरोधी झूठ, प्रतिशोधी झूठ, छद्मावरण झूठ और व्यक्तिगत लाभ के लिए झूठ। यह वर्गीकरण दर्शाता है कि उपन्यास में झूठ केवल पात्रों की व्यक्तिगत कमजोरियों को उजागर करने वाला विषयगत तत्व नहीं है; बल्कि यह एक संरचनात्मक कार्य भी निभाता है जो कथानक को आगे बढ़ाता है, पात्रों के बीच विश्वास संबंधों को निर्धारित करता है और उपन्यास की अकेलेपन की अवधारणा को आकार देता है।

इस वास्तविकता के विपरीत, उपन्यास प्रस्तुत करता है **सिमेरान्या (Simeranya)**, समीम की एक यूटोपियन दृष्टि, एक ऐसे विश्व की जो डेढ़ सौ वर्ष बाद होगा, जहाँ सभी विरोधाभासों का समाधान झूठ को अनावश्यक बना देता है। समीम द्वारा “ध्रुवीकरण का नाटक” कहे जाने वाले के दार्शनिक प्रतिपक्ष के रूप में कार्य करते हुए, सिमेरान्या उपन्यास के तर्क को स्पष्ट करती है कि झूठ केवल असमाधेय संघर्षों के अस्थायी समाधान हैं, और ऐसे समाधान केवल संकट को स्थगित और तीव्र करते हैं।

निष्कर्षतः, अध्ययन दर्शाता है कि *यालनिज़िज़* में झूठ को केवल नैतिक विफलता के रूप में नहीं, बल्कि एक अस्तित्वगत संकट के रूप में प्रस्तुत किया गया है, जो झूठ के सार को नष्ट करता है, प्रामाणिक मानवीय संबंध की संभावना को बंद करता है और धोखेबाज़ को अलगाव की ओर धकेलता है, जिसकी परिणति मेरल के अकेलेपन और आत्महत्या में होती है। उल्लेखनीय है कि यह अलगाव सत्य के खोजी समीम तक भी पहुँचता है, जो इंगित करता है कि उपन्यास में कोई भी पात्र धोखे से अछूता नहीं रहता। मनोविज्ञान, संचार अध्ययन और अस्तित्ववादी दर्शन के माध्यम से उपन्यास को एक साथ पढ़ते हुए, अध्ययन एक बहु-विषयक ढाँचा प्रस्तुत करता है जो पहले *यालनिज़िज़* पर लागू नहीं किया गया था और साहित्यिक पाठों में धोखे, पहचान और मानव एकांत के संबंध का विश्लेषण करने के लिए एक मॉडल प्रदान करता है।

कीवर्ड्स: यालनिज़िज़, पेयामी सफ़ा, उपन्यास, झूठ, नई तुर्की साहित्य।

Yapılandırılmış Özet:

Bireysel ve toplumsal düzeyde insan ilişkilerinin hemen her alanına nüfuz eden yalan, aynı zamanda ahlaki bir sorun, psikolojik bir mekanizma ve varoluşsal bir tutum olarak ele alınmaktadır. Edebî türler içinde roman, aldatmanın gerekçelerini, biçimlerini ve sonuçlarını temsil etmek bakımından ayrıcalıklı bir alan sunmaktadır. Çünkü roman, yalan söyleyenin iç dünyasını, bu yalanın bozduğu toplumsal ilişkilerle birlikte izleyebilmektedir. Türk edebiyatının önemli yazarlarından Peyami Safa, olay örgüsünü psikolojik ve felsefi çözümlemeye tabi tutan bir romancı olarak ayırt edici bir yerde durmaktadır. Yazarın 1951 tarihli *Yalnızız* adlı romanı da yalanı hem yapısal hem de tematik açıdan merkezî bir mesele hâline getirmektedir.

Yalnızız romanında yalan, ikincil bir izlek değil; başta Samim, Meral, Selmin ve Besim olmak üzere ana karakterlerin çevresinde örgütlendiği bir eksen olarak yer almaktadır. Roman, sıradan toplumsal geçişmelerden bütün bir yaşam biçimini yöneten sistemli kendini aldatmaya kadar uzanan geniş bir yalan yelpazesi sunmaktadır. Bu yalan biçimleri; karakterlerin psikolojik durumları, ahlaki tercihleri ve nihai akıbetleriyle ilişkilendirilmektedir. Bu yoğunluk da romanı, yalanı edebî ve varoluşsal bir sorun olarak inceleyen odaklı bir çalışma için elverişli bir zemin hâline getirmektedir.

Bu çalışmanın amacı, *Yalnızız* romanında yalan kavramını, yalanların kullanıldığı bireysel ve toplumsal düzeyleri, üstlendikleri işlevleri ve karakterler üzerinde ürettikleri psikolojik ve varoluşsal etkileri belirleyerek incelemektir. *Yalnızız* üzerine kayda değer bir literatür bulunmakla birlikte romanın olay örgüsünü ve karakter ilişkilerini yapılandıran yalan olgusunu; psikoloji, iletişim bilimleri ve varoluşçu felsefeyi birleştiren disiplinler arası bir bakışla ele alan kapsamlı bir çalışma bulunmamaktadır. Bu boşluğu doldurmak da çalışmanın temel odağını oluşturmaktadır.

Nitel araştırma anlayışıyla yürütülen çalışmada veriler, doküman incelemesi yoluyla elde edilmiştir. Roman, yakın okuma tekniğiyle çözümlenmiş; yalanın geçtiği bölümler bağlamlarıyla birlikte ele alınarak değerlendirilmiştir. İncelemenin kuramsal çerçevesi üç temel zemin üzerine kurulmaktadır. İlk olarak Morrison'un (2009), yalanları verdiği zarar ve sağladığı fayda ekseninde altı kategoriye ayıran tipolojisinden yararlanılmıştır. İkinci olarak Vrij (2008), Vrij vd. (2010), DePaulo ve Kashy (1998), DePaulo vd. (2003) ile Ekman'ın (1985) yalanın davranışsal ipuçlarına (göz hareketleri, ses titreyişi, beden dili) ilişkin yaklaşımları esas alınmıştır. Üçüncü olarak Sartre'in yalanı bir varoluşsal kaçış mekanizması biçiminde yeniden tanımlayan “kötü niyet” kavramına başvurulmuştur. Bu üç çerçeve, romandaki somut yalan kullanımlarının işlevleriyle birleştirilmiş; böylece alan yazınındaki hazır kategorilere tam uymayan (muhalif olmak için söylenen yalan,

kaçış ve sığınak olarak yalan gibi) türler de metne özgü başlıklar altında ele alınmıştır. Bu sayede çalışma hem kuramsal tutarlılığı korumakta hem de romanın kendi iç dinamiklerine duyarlı kalmaktadır.

Romanın çözümlenmesi, başkarakter Samim'in, yalanı, davranışsal ipuçlarını sistemli biçimde okuyarak tespit ettiğini göstermektedir. Selmin'in hamilelik yalanını ve Meral'in geçişirmelerini incelerken Samim; gözlerin sağa sola kayışına, gözbebeğinin genişlemesine, göz kırpma düzenine, dizlerin birbirine yapışık bir hâlde kasılmasına, gözlerin gizlenebilmesi için loş mekânların bilinçli olarak seçilmesine ve ses titreyişine dikkat kesilmektedir. Bu gözlemler, çağdaş yalan araştırmalarının bulgularıyla büyük ölçüde örtüşmektedir. Bu durum da Peyami Safa'nın edebî sezgisinin, sözsüz iletişim psikolojisinde sonradan biçimlenen sonuçları önceden haber verdiğini düşündürmektedir.

Meral için yalan; özgürlük, toplumsal baskıdan kurtulma ve ilişkilerde güç vadeden stratejik bir araçken zamanla bütün bir yaşam biçimine dönüşmektedir. Ne var ki bu yalanlar sonunda onu içinden çıkılmaz bir ağa hapsedmekte; başkasını aldatmaktan kendini aldatmaya evrilmektedir. Meral'in tutarlılığı sürdürememesi, örneğin yeşil rengi sevip sevmediğine dair sekiz ay boyunca birbiriyle çelişen ifadeleri, söylediği yalanı hafızasında tutup tekrarlayamayan beceriksiz yalancıyı niteleyen zaafî örneklerdir. Bu türden metin verilerinden hareketle çalışma, romanda sekiz işlevsel yalan kategorisi belirlemektedir: kaçış ve sığınak olarak yalan, bir yaşam biçimi olarak yalan, his yalanı, özgecil yalan, muhalif olmak için söylenen yalan, intikam aracı olarak söylenen yalan, kamuflaj olarak kullanılan yalan ve çıkar için söylenen yalan. Bu sınıflandırma, yalanın romanda yalnızca karakterlerin bireysel zaafîlerini ortaya koyan tematik bir unsur olmadığını; olay örgüsünü ilerleten, karakterler arasındaki güven ilişkisini belirleyen ve romanın yalnızlık düşüncesini kuran yapısal bir işlev üstlendiğini göstermektedir. Özellikle Meral, Selmin ve Samim çevresinde gelişen olaylar, yalanın kimi zaman korunma ve kaçış, kimi zaman güç kazanma, intikam alma, kimliği gizleme veya çıkar elde etme amacıyla kullanıldığını ortaya koymaktadır.

Roman, bu gerçekliğin karşısına Samim'in "Simeranya" adını verdiği ütöpik dünyayı yerleştirmektedir. Roman zamanından yüz elli yıl sonrasına kurgulanan bu dünyada bütün zıtlıklar ortadan kaldırıldığı için yalana ihtiyaç kalmamaktadır. Samim'in "kutuplaşma dramı" olarak adlandırdığı duruma felsefi bir karşı kutup işlevi gören Simeranya, romanın şu savını belirginleştirmektedir: Yalanlar, çözülemeyen çatışmalara karşı yalnızca geçici çözümlerdir ve bu çözümler krizi ertelemekten, hatta derinleştirmekten öteye geçmemektedir.

İncelemenin sonucunda çalışma, *Yalnızız* romanında yalanın; salt ahlaki bir kusur olarak değil; söyleyenin benliğini çirkinleştiren, sahici insani bağı imkânsız kılan ve bireyi yalnızlığa sürükleyen varoluşsal bir kriz olarak sunulduğunu ortaya koymaktadır. Yalanı merkeze alarak oluşturulan bu çerçeve, Meral'in yalnızlığında ve intiharında somutlaşmaktadır. Üstelik bu yalnızlık, hakikat arayışındaki Samim'e dahi ulaşmakta; böylece romanda hiçbir karakterin yalandan uzak kalmadığı görülmektedir. Romanı aynı zamanda psikoloji, iletişim bilimleri ve varoluşçu felsefe ışığında okuyan bu çalışma, *Yalnızız* için daha önce uygulanmamış disiplinler arası bir çerçeve sunmakta; edebî metinlerde yalan, kimlik ve yalnızlık arasındaki ilişkiyi çözümlmek için de bir model önermektedir.

Anahtar Kelimeler: *Yalnızız*, Peyami Safa, roman, yalan, yeni Türk edebiyatı.

www.turkishstudies.net/language**Turkish Studies - Language and Literature**

eISSN: 2667-5641

**ANKARA SCIENCE
UNIVERSITY**

Reading Peyami Safa's Novel *Yalnızız* Through the Lens of Lies

Introduction

Peyami Safa's novel *Yalnızız* (2001), first published in 1951, is a work that examines in depth the dilemmas experienced by the individual in the process of modernization and the conflict between spirit and matter. In this respect, the novel occupies an important place in Turkish literature. In this work, Safa questions the East-West conflict through the individual's inner world, the opposition between spirit and matter, and personal desires and aspirations. The concept of "lying", one of the novel's central themes, is evaluated in terms of the role it plays in the characters' construction of identity, their social relations, their relations with themselves, and the impasses into which it may lead the individual. The novel includes various forms of lying, ranging from Meral's fabrications that sever her bond with reality to Besim's white lies, from Samim's search for absolute truth to Selmin's reactive lies told in rebellion against authority.

In existentialist thought, lying may be considered a manifestation of the individual's escape from freedom and from the responsibility that freedom entails. Jean-Paul Sartre establishes the philosophical framework of this escape through the concept of "bad faith" in *Being and Nothingness* (2009). According to Sartre, bad faith differs from a lie told to another person in that it is a lie one tells oneself (Sartre, 2009). In an ordinary lie, the individual knows the truth that is being concealed and hides it from the other person; in bad faith, however, the individual is aware of the truth from which he or she seeks to escape and yet attempts to conceal it from the self. As Thomas and Das state, "According to Sartre, bad faith is the denial of our innate freedom. Although it is a common occurrence in the lives of many people, it is a contradictory, surprising and ultimately psychotic attempt at self-deception" (2022, p. 1181). In the novel, Meral constructs an unreal identity for herself through the dream of Paris and the desire for a wealthy life in order to escape both the economic difficulties she experiences and the traditional milieu of Istanbul. This situation causes Meral's lies to move beyond deception directed at others and to assume the form of self-deception.

The existentialist focus on the individual's inner conflicts and on the tension between freedom and responsibility coincides with a similar transformation in literature. In the period during which existentialism began to be questioned, Turkish literature witnessed an increase in works foregrounding individual psychology, inner conflict and unease. As Emre notes, "from the first quarter of the twentieth century onward, psychology's separation from physiology, its institutionalization as an independent science, and its establishment of relations to varying degrees with disciplines it considered close to itself" became possible (2009, p. 334). Thus psychology came to be associated with fields such as literature, sociology and medicine. This interaction paved the way for a more profound and multilayered treatment in literary works of the darker aspects of the human psyche, repressed emotions and, in particular, the individual's complex relationship with truth.

When considered as a social reality, the concept of lying is related not only to psychology, communication studies, political science, philosophy, law, sociology and religious studies, but also to literature; for this reason, it has attracted the attention of writers. Based on the idea that a work of art is a mirror held up to society, it can be observed that lying, as “a part of everyday life” (Vrij, 2008, p. 11) and a frequently employed phenomenon, is used to a considerable extent in literary works. One of the reflections of this interdisciplinary interest in Turkish literature is Peyami Safa’s novel *Yalnızız*. Indeed, various observations have been made in the literature concerning the function and meaning of lying in this novel (Gariper, 2012; Gün, 2002; Ermekebaeva, 2017; Özcan, 2014; Şakacı, 2018).

Tekin (1999, p. 252) states that lying has an important function in establishing the psychological and philosophical foundations of *Yalnızız*. In this respect, in a novel constructed around lying and reality, the author places lying at the center of the fictional structure and draws attention to “the human being and the human problem.” *Yalnızız* is a novel in which Peyami Safa constructs his characters by placing particular emphasis on psychological analysis. In the novel, “the meanings and forms of expression of the worlds that the protagonists construct upon lies, either within themselves or outside themselves, as a psychological state foregrounded by the author(s)” constitute a matter that requires attention (Özcan, 2014, p. 815). “The protagonist of the novel, Samim, reflects on the psychological reasons for the lies that people tell or feel compelled to tell for various reasons” (Özcan, 2014, p. 819). Samim, who has a deep understanding of individual psychology, draws attention to the concept of lying through the observations he makes. Thus, the phenomenon of lying is used in the novel as an element that structures and determines the fictional world.

This study aims to reveal how the concept of lying in Peyami Safa’s *Yalnızız* is reflected at both the individual and social levels and for what purposes it is employed. At the same time, the study seeks to demonstrate the psychological and existential effects that lying has on individuals. In this respect, it examines, in particular, the reasons why Meral, Samim, Selmin and Besim resort to lies, the ways in which they lie, and the role of lying in the processes through which the characters construct or destroy their own selves.

Conducted within the framework of qualitative research, this study obtains its data through document analysis. Within this scope, *Yalnızız* is analyzed through the technique of close reading; the passages in which lying appears are considered together with their contexts and evaluated through selected textual examples. The characters’ ways of lying, their reasons for doing so and the consequences of their lies are interpreted in relation to the data provided by psychology, communication studies and existentialist philosophy, which constitute the theoretical framework of the study. Thus, the novel is interpreted both within its own semantic world and on an interdisciplinary theoretical basis.

Three principal theoretical grounds are used together in classifying the lies in the novel. First, the study draws on Morrison’s (2009) typology, which divides lies into six categories on the basis of the harm they cause and the benefit they provide. This classification is taken into account in determining functional categories such as altruistic lies, lies as instruments of revenge and lies told for personal gain. Second, the psychological theories of Vrij (2008), Vrij et al. (2010), DePaulo and Kashy (1998), DePaulo et al. (2003) and Ekman (1985) concerning the behavioral cues displayed by individuals who lie, such as eye movements, trembling of the voice and body language, are utilized. This framework is used especially to understand how Samim detects the lies of the characters in the novel. Third, Sartre’s concept of “bad faith” and the existentialist treatment of lying as an existential mechanism of escape are employed to analyze the role of lying in the characters’ processes of identity construction and self-destruction. In addition to these three theoretical frameworks, the functions of concrete instances of lying in the novel are also analyzed, and certain types of lies that do not fully

correspond to the existing categories in the literature, such as lies told in opposition and lies as escape and refuge, are examined under text-specific headings. In this way, the study both remains faithful to the classifications in the literature and gains a structure derived from the novel's own internal dynamics.

A review of the literature shows that there is no comprehensive study examining what types of lies can be identified in *Yalnızız*, what functions these lies perform, and how the lies told by the characters can be evaluated in light of communication studies and psychological theories such as Morrison's classification of lies and the behavioral-cue theory of Vrij et al. (2010). This study aims to fill this gap by categorizing lying into types such as altruistic lies, lies as instruments of revenge, lies told for personal gain and emotional lies, and by systematically revealing the function of each type in the novel and its psychological effects on the characters. Thus, the novel is not treated merely as a literary text; rather, it is examined from a psychological and philosophical perspective that shows the determining role of lying in the individual's relations with the self and the surrounding world, in other words, with the society in which the individual lives.

The Concept of Lying and the Framework of Lying in *Yalnızız*

From childhood onward, the importance of honesty and virtue is emphasized, while lying is presented as an undesirable form of behavior that is not approved by society. However, research shows that although children are taught from an early age that lying is unacceptable, they sometimes resort to lying rather than remaining completely honest (Iñiguez et al., 2014). Adults, too, may at times resort to lying without considering either its reason or its consequence and without distinguishing between important and trivial matters. In situations where individuals know the reaction they will receive if they tell the truth, they may think not of the benefit honesty will bring them, but of the harm it may cause; for this reason, they may choose to lie. Yet when a lie is revealed, it leads to more serious negative consequences, damages trust, and hurts or offends the other person.

Lying is defined as "communicating information known to be false to other people as if it were true" or as "an intentional attempt to mislead others" (DePaulo and Kashy, 1998; Zuckerman et al., 1981). In this respect, lying involves the expression of what is untrue as well as an effort to deceive and to make another person believe what is not true. "Lying is regarded as a socially and culturally undesirable behavior, one that is not tolerated when discovered and that generally produces negative emotions and consequences" (Üretmen, 2008, p. 82). Lying, which also occupies an important place in communication, harms interpersonal communication, reduces trust within family relations, weakens bonds, and may eventually lead these weakened bonds to break. In this respect, deceiving someone or concealing a truth that ought to be expressed also falls within the scope of lying. According to Ekman (1985, pp. 26-28) and Vrij (2008, p. 14), even if a person does not say something untrue, he or she may still be considered to have lied if a true piece of information is deliberately left unsaid, in other words, concealed. Thus, lying involves the conscious intention to mislead, deceive, and misdirect the other person.

According to Bok (1978, p. 6), a person who has the intention to deceive "intentionally distorts, restricts and even falsifies information" by lying. Lies that involve a deliberate intention to deceive may be verbal, but they may also be written or communicated through smoke signals, sign language, or Morse code. Alongside approaches that consider lying in terms of intention and deception, there are also philosophical readings that interpret lying on the plane of perception and existence. For Nietzsche, who regards lying as an indispensable condition of survival, lying is "wanting not to see something one has seen, or wanting not to have seen something in the way one has seen it" (Nietzsche, 2008, p. 55). Thus, lying becomes a mechanism that directs individual perception and causes the person to deceive not only others but also the self.

Lying is the act of willingly and knowingly misinforming or misleading another person. Defined as "a statement that is untrue and contrary to reality" (sozluk.gov.tr), lying constitutes the

basis of this study as an important element that structures the fictional world of *Yalnızız*. On the basis of this conceptual framework, lying in *Yalnızız* becomes more than a simple verbal act; it turns into a strategy of existence for the characters. In this study, the concept of lying is addressed in terms of the conscious distortion of reality, the concealment of truth, and the individual's attempt to legitimize his or her own fiction. Throughout the analysis, attention will be paid to how these defense mechanisms, to which the characters take refuge, shape both their inner worlds and their social relations.

In the novel, "the feelings experienced by a man whose name is understood to be Samim, after realizing that his beloved has lied to him, are narrated through the stream-of-consciousness technique" (Savaş, 2019, p. 349). According to Samim, the protagonist of the novel, lying, one hundred and fifty years before his imagined future, surrounded all social institutions, professions, and in fact every sphere of life (p. 73). This pervasiveness is not only the necessary result of maturation, development, and evolution, but also the inevitable consequence of a fundamental opposition called the "drama of polarization." In the novel, this idea is expressed through the statement "As its very name suggests: a world of lies. Can a world without lies be imagined?" (p. 82), thereby emphasizing that a life without lies is unthinkable. In this context, Samim defines lying as the attempt to meet great situations through small tricks of intelligence called cunning, and he regards this as an error (p. 82). Again, Samim describes lying as "the temporary weapon in the hands of the helpless human being" (p. 83). Thus, lying is evaluated as a helpless tendency to which the individual resorts in difficult times or in situations perceived as difficult. For Besim, who thinks that lying exists in every sphere of life, even the rose in the garden lies. Although it appears, with its fresh appearance, to claim that it will never wither and will remain forever, it will in fact fade within a few days. For this reason, the rose too, by virtue of this appearance, lies (p. 82).

The fact that lying is seen in the novel as a phenomenon that may be encountered at any time makes it necessary to evaluate Samim's imaginary world, which he calls "Simeranya," within this context. Above all, the imaginary world that Samim calls "Simeranya" is, in a sense, also constructed upon a lie. "By dreaming of Simeranya one hundred and fifty years in the future, Samim in a sense constructs his 'intellectual lie' through which he will escape loneliness" (Özcan, 2014, p. 820). In this fictional world, which Samim describes and idealizes as belonging to one hundred and fifty years later, lying, which appears to be part of life, will no longer be necessary because social problems have been solved and all contradictions have been eliminated. This idea is expressed in the novel as follows:

"In Simeranya, lying has become entirely unnecessary; it has been understood that lying is the need of the human being, who cannot reconcile the oppositions within nature and life, to cover one of the poles in order to create an apparent harmony. If these oppositions are eliminated or removed, there is no need for lying. In other words, lying is the temporary weapon in the hands of the helpless human being against the drama of becoming, whose principle is polarization" (p. 83).

However, in the real world of the novel, that is, in the social structure in which Samim lives, people resort to lying in order to escape the conflicts they experience and to adapt to the conditions in which they find themselves, since contradictions cannot be eliminated. Of course, this act of covering the truth with lies causes the problem to become greater and more complex in the future. In this respect, the individual who moves away from truth through the lies he or she tells proceeds toward a process of destruction.

In Simeranya, the utopian country invented and idealized by Samim and projected one hundred and fifty years beyond the time of the novel, there is no need for lying because contradictions and polarizations have been eliminated. Yet in social life, where the human soul is involved, it is not possible to eliminate all contradictions. At precisely this point, lying may temporarily remove conflict by covering one of the positive or negative poles. In the novel, the idea that lying is only a

temporary solution to problems is expressed in the following words: "... you cover danger with the quilt of lying. Yet one day, when the rough hand of reality suddenly lifts that quilt, the contradiction will emerge with its gravest consequences" (p. 84). Although lying may sometimes appear to assume a life-saving function, in reality it does nothing more than postpone the problem and produce a temporary solution. According to Samim, lying is a psychological disorder and a cause of biological illnesses:

"... the causes of many illnesses must be sought in the patient's life before they are sought in the body. That is to say, illness is often the rebellion of the soul, and subsequently of the body, against the adversities of fate. (...) Every distress is the preparation for a rebellion. (...) Every illness is a rebellion that first begins in the soul and then spreads to the body. (...) In other words, illness in human beings is often a maladjustment to the adversities of fate. In *Simeranya*, the cause of every kind of illness is first sought in the patient's life and soul. Very often, they find one of the misfortunes or adversities of life for which there is no remedy: a hopeless love, the death of a much-loved person, a stain on honor, pangs of conscience, and similar forms of helplessness..." (pp. 85-86).

The individual who cannot accept what life brings and who escapes from realities instead of confronting them becomes vulnerable to illnesses that may emerge in the body as a result of the stress and distress experienced. When the cerebrospinal barrier collapses during distress or mental fatigue, microbes that find a suitable ground enter through the brain membrane (p. 87). Indeed, in our own time, certain illnesses that cannot be physiologically explained or diagnosed are also interpreted through psychological causes.

Samim is more interested in why lies are told and for what reasons people need to lie. He draws attention to the fact that the reasons for lying play as active a role in interpersonal communication as the lie itself. For this reason, he states that a lie told in certain situations may be regarded as legitimate, whereas lies told arbitrarily and without any necessity cannot be explained. He exemplifies this idea as follows:

"... the notorious judicial lie of the lawyer who tries to prove through false witnesses that the murderer was on the Kadeş ferry at a quarter past eight, (...) the political lie of the diplomat who says, three days before war between two enemy countries, that friendship is stronger that day than ever before, (...) the mimetic lie of the gentleman who welcomes a tiresome visit with a smiling face, the social lie of the person who says he is well to a stranger asking after him at his most sorrowful moment, the property lie of the rich man who tells someone asking for a loan that he is in difficulty, (...) the therapeutic lie of the doctor who enumerates the healing effects of an ordinary gargle for an incurable patient, (...) the acclimatizing lie of the telegram that communicates the catastrophe of death by attaching it to the faint hope of a serious illness, (...) the electoral lie of the party leader who swears to the public things he knows very well he will not do, (...) the suggestive lie of the friend who tells the coward that the danger is not great, (...) the administrative lie of the office that tells the petitioner it expects a position to open in the paid staff by Monday, Tuesday, or Wednesday evening of the following week, (...) the circulation lie of the newspaper with no circulation, which writes that it takes pride in the abundance of its readers' favor, (...) the sales lie of the shopkeeper and merchant who says he sells his goods at cost price, passes off local goods as American, hides the bruised strawberries at the bottom of the basket, or writes the '8' in the price tag 899 large and the '99' small in order to exploit the negligence of the first impression, and the woman's lie of paint or adornment (...) all these are, for the most part, imaginary lies born of the need to conceal the defects in the essence of nature and society and to create an appearance of harmony" (pp. 10-11).

While Samim, the protagonist of the novel, thus lists his views on the acceptability of lying in certain situations, Plato also discusses in *The Republic* (2010, pp. 72-73) the conditions under which, and the persons by whom, lying may be used. Accordingly, he states that only those who

govern the state may lie to enemies or citizens for the benefit of the state and the people they govern, and he adds that such lies are considered useful, like medicines. Plato also emphasizes that the governed may not lie to the ruler and clarifies his position on lying at this point by saying: "... if the ruler catches someone in the city lying, whether he is, as Homer says, 'a craftsman, a prophet, a physician, or a carpenter,' he will punish him. Lying is a storm that will sink the ship of state" (Plato, 2010, p. 79). Plato thus defends the idea that lying is not a tool to be used for the individual's personal interest, but one that may be used only for the public good.

Through *Yalnızız*, Peyami Safa also dwells on the concept of lying by drawing attention to false Westernization and the disease of imitating the West, whose origins lie in the West itself. In the novel, the author directly addresses the reader and says: "O human being! I dedicate this book to you. A great wind is blowing over your head. The century that began with a false dawn is growing dark ..." (p. 467). Dawn, defined as the time when the sky begins to brighten before sunrise, in other words daybreak (Ayverdi, 2010, p. 372), contains within it a brief span of time and a reflection of color. Here, the author defines the wind of Westernization, which comes from the West and destroys the individual's spirituality, as a "false dawn" because of its transience, and he criticizes the quantitative mentality that attempts to explain everything through matter as follows:

"Leave this matter aside, drown this genius of measurement, satisfy this curiosity for physics and mathematics, drive away this idea of quantity, plunge into yourself ... find yourself, find your soul, find, love, know, understand, see, see your God within yourself. Return to yourself. Look at yourself, come to yourself ... seek the miracles of the soul that will save you from struggling with yourself. Believe in spiritual and sacred things, believe ... throw away your naturalistic methods, which prevent you even from thinking, and cast them off like lice-infested clothes. Do not remain within the closed world of the perception of the five senses, which narrows even further the limits of understanding of the narrow-mindedness you rightly condemn in the medieval market: Pass beyond the Throne, leap over the earth, cross the lote-tree, / See what there is beyond, without taking heed" (pp. 467-468).

Through concepts such as matter, measurement, quantity, physics, mathematics, and the naturalistic method, Peyami Safa criticizes modernism, developments in science and technology, and the way these developments push the individual toward materialist thought and sever his or her ties with spirituality. He states that modern life, materialist ideas, and developments in science and technology are in fact a "false dawn" because they distance the individual from the self, from spirituality, and from truth. All these are transient things that cover over the truth. Even if humankind reaches the highest point attainable in science and art, the true reality is the other world. Peyami Safa draws attention to the fact that even if the highest level is reached in science and technology in this world, everything is ultimately transient and the only final truth to be reached is death. For this reason, by saying "world of lies" (p. 82), he emphasizes the need not to be deceived by the false dawn.

Samim's Detection and Perception of Lies: The Behavioral Cues of Deception

Peyami Safa is a highly accomplished writer in psychological analysis (Tekin, 1998; Moran, 2014), and in *Yalnızız* he reveals this quality through the character of Samim. Lying is a phenomenon that is disclosed not only through words but also through nonverbal behavioral cues such as body language, tone of voice and eye movements. In this context, Samim's ability to detect a person's physical reactions and psychological state at the moment of lying is particularly noteworthy in the novel. This subsection aims to examine Samim's observations, especially regarding Selmin and Meral, the unconscious behaviors displayed by individuals who lie, and the extent to which these observations correspond to the theory of behavioral cues developed by researchers such as Vrij, DePaulo and Ekman. This characteristic of Samim is presented in the novel through his observation of the conversations between Besim and Selmin:

"I know the heavy movement that the intelligence searching for a lie gives to the eyes. I have been mistaken very rarely. The gaze first shifts to the right or to the left. The search has begun. Then the pupil draws an arc upward and descends in the opposite direction. Then it looks straight ahead. It is blank. It has not found it. It blinks two or three times. A flutter of fear. The fear that the search for a lie has been noticed and that the sought-for lie has not been found. Finally, a movement of relief that relaxes the tense lines on the whole face. The lie has been found. Concealed joy is a barely perceptible smile at the corners of the lips. This spiritual adventure, which does not last even half a second, sometimes gives a stronger sign of relief when the subject is tired: upon Besim's question, Selmin laughed with a sly laugh that came from her nose as an audible breath. This had a meaning. The first was admiration for the suspicion her younger uncle had revealed at exactly the right moment. The second was the pleasure she felt at having quickly found the lie. After that very brief arc-like movement, the eyes did not blink. The lie was ready. She had known him before coming here, while waiting for the train at the station. And so on." (p. 142)

The most concrete example of Samim's ability is seen in the scene in which Selmin claims that she has become pregnant by a man called "Aç Adam" following the conflicts she has experienced with her mother Mefharet and her fiancé Ferhat. Selmin constructs this lie both to take revenge on her mother and to ensure that Ferhat is accepted by her family. When Samim and Besim question Selmin, they try to understand why she has told this lie. At this point, Samim's power of observation comes into play.

Selmin's body language and attitudes in response to the questions of her uncles Samim and Besim while telling the lie about her pregnancy concretely illustrate Samim's observations about the person who lies. This situation can be evaluated as one of the behavioral cues of lying. "In a person who lies, verbal cues such as tone of voice, rise and fall of the voice, response latency and speech rate, as well as various nonverbal behavioral cues such as eye contact, eye movements, pupil size, gestures and facial expressions, smiling and contact with surrounding objects, attract attention" (Vrij et al., 2000). Zuckerman et al. (1981) also define the observation of signs in nonverbal behavior as a state of general arousal.

During the conversation, Samim observes on Selmin's face a sudden movement of relief that relaxes the tense lines. He interprets this physical change as an indication that Selmin has found a lie to tell. The sly, barely perceptible smile at the corners of Selmin's lips also supports this interpretation (p. 142). According to Samim, this smile is the expression of Selmin's sense of triumph over the lie she has found; at the same time, it reflects the admiration she feels for having noticed her uncle's suspicion at precisely the right moment. Ekman (1985) defines this behavior, which Selmin displays after finding her lie, as "duping delight" and states that it is the behavioral result of the pleasure and excitement felt by the liar regarding the persuasiveness and success of the lie.

By paying attention to people's gestures and facial expressions, Samim can generally understand whether they are lying. His observations regarding Meral's visual cues constitute a concrete example of this ability. In this context, according to Samim, when Meral begins to search for a lie, the movement of her eyes increases, and although her eyes wander around, they look without seeing anything. Her knees become tense, pressed tightly against each other. Samim also reads her body language and notices that, while lying, Meral chooses the point farthest from the light so that her eyes cannot be seen and her lie cannot be detected. These physical indicators reveal Meral's bodily reactions at the moment of lying.

Samim also analyzes Meral's lie in terms of auditory and behavioral cues. When he cannot see Meral's eyes in the dark, he realizes from the trembling of her voice that she is lying. Samim likens the trembling of Meral's voice to "the struggle of a candle flame before it goes out when blown upon" (p. 3). He also interprets Meral's running away from him after their conversation as an

indication that she is hiding something and lying. Thus, the physical changes that occur in Meral while she is lying are made concrete through Samim's observations. Although such signs may vary from person to person, studies have found that when people lie, their pupils may dilate, they may display certain inconsistent bodily movements, and there may be an increase in blinking frequency, speech errors, tone of voice and pauses in speech, whereas eye contact tends to decrease (DePaulo et al., 2003).

On another occasion when Samim and Meral meet, Meral lies by saying that her mother, who has heard about her father's illness, absolutely wants to see her, and that she has also encountered her uncle on the way and will go with him to Fazlı Paşa to see her mother; therefore, she cannot stay long at this meeting. Realizing that Meral is lying, Samim offers to go with her to Arnavutköy, to her mother's house, or at least to take her by car as far as Fazlı Paşa. Worried that her lie will be exposed, Meral becomes tense and disturbed by this offer, but upon Samim's insistence, she agrees to go as far as Fazlı Paşa in his car. Samim, who knows that Meral's claim about going to her mother is false, describes this situation and Meral's state of panic as follows:

"Her knees were pressed together and her feet were apart. The upper part of her body was bent forward, as if she were suffering from a pain. She unnecessarily moved her handbag several times from one hand to the other. There were flutterings of anxiety in her eyes, which looked at the roads we passed, and in her moving eyebrows. I understood that the car was going in exactly the opposite direction from the one she wanted. It was certain that she was writhing because she was moving away from the place and time of the appointment she had made with someone else." (p. 347)

Lying is not a phenomenon performed solely through words; it also manifests itself through indicators of body language. In this respect, Samim states that when Meral begins searching for a lie, her eye movements increase and, although her eyes wander around, they look without actually seeing anything. Samim also observes the effect of lies on the knees: when Meral resorts to lying, her knees press together and become tense. Thus, the physical changes that occur in the individual while lying become visible. According to Lerner (1993), the human body has a structure that does not permit lying. Bodies react to their own lies and reveal certain nonverbal behavioral cues. Accordingly, the lies told alert the person who resorts to lying like a clock, and the body responds to this with certain behavioral reactions. Lerner's view is supported by Freud's statement: "Everyone who has eyes to see and ears to hear should know that no mortal can keep a secret. If his lips are silent, he speaks with his fingertips, and betrayal seeps from every pore" (Freud, 1959, p. 94). This observation is concretized through the involuntary behaviors Meral displays while lying.

Although Samim understands that Meral is lying not only from her speech but also from her body language, he nevertheless wants to confirm the situation and goes to the place where Meral said she would go, namely Arnavutköy, to Meral's mother's house. Samim is not mistaken in his suspicions. Meral has not mentioned her father's illness to her mother, nor has she gone to her mother's house with her uncle. In the following days, Meral learns that after they parted that day, Samim went to Arnavutköy, to her mother's house, and discovered her lie.

Samim's attitude toward lying follows an absolutist and moral line in the novel. For him, lying is an unforgivable offense and the gravest of all faults. This attitude forms the basis of Samim's "longing for truth." However, this absolutist stance places Samim in a contradictory position with regard to Meral. Seeing all women in the selfhood of a single woman, Samim equates the lie Meral tells him with the lies that all women might tell him. This generalization reflects Samim's mental disposition toward women and lying and prepares the breaking point in his relationship with Meral in the later parts of the novel. Despite thinking in this way, Samim is initially more constructive toward Meral; after a while, however, he parts ways with her because of the lies she has told him.

Lying as Escape and Refuge

Lying, which is resorted to for many reasons, is sometimes perceived as a form of escape and refuge. In *Yalnızız*, this situation is presented through the characters of Samim and Meral. In response to the question Samim asks Meral, "Were you at home yesterday afternoon?" (p. 3), he observes both her speech and body language and considers the possibility that she is lying. Meral's delayed and somewhat vague answer to this question attracts Samim's attention. After answering "I suppose" (p. 3), Meral immediately looks around as if searching for something and, in a state of panic, points to the magazines displayed in the window of the tobacconist's shop in front of which they are standing. Saying, "Here is the picture I mentioned to you," she points to a portrait in the window. Samim is certain that she has never mentioned such a portrait before. It becomes clear that this is a move intended to change the subject and to direct his attention elsewhere so that he will not ask her another question. In this case, the lie Meral uses becomes an escape from Samim and his questions, as well as a refuge in which she feels secure. Aware of this, Samim describes Meral's search for something in order not to tell the truth as "a refuge against a new question" (p. 3). He also interprets her running away from him as an attempt to escape interrogation because she is hiding something and lying. Samim sees Meral's use of short sentences as another mechanism of refuge and regards this manner of speaking as an effort to make her lie believable. He expresses this thought as follows: "Even in the most skillful mouths, a lie lacks a long breath. Even at moments when the effort to convince is strongest, sentences become shorter" (p. 4). In addition, Meral's evasive answers, her incomplete transmission of information, and her nonverbal behavioral reactions exemplify the implicit lies described by DePaulo and Kashy (1998).

The first place where Samim realizes that Meral is lying is in front of the tobacconist's shop. Samim states that the movement of Meral's eyes from side to side in front of the tobacconist is enough for him to understand that she is lying to him. He expresses this as follows: "Everything exists in one thing; nothing is simple. You can find the greatest in the smallest. If you know how to examine it, a whole world can come out of a fig seed" (p. 19).

Meral conceals from Samim whether she was at home the previous afternoon. For this reason, Samim begins to suspect that Meral has deceived him. Yet what truly upsets Samim is not betrayal itself but being exposed to a lie. For Samim, lying signifies a situation he cannot tolerate or accept. According to him, concealing a betrayal and concealing a tiny pin or even the most innocent thought are equally bad. Therefore, Samim has no tolerance for lying.

Standing against lying and suspecting that Meral has lied to him, Samim begins to walk through the streets in deep sorrow. He thinks that if the ugliest woman in the world were also the most truthful woman, he could fall at her feet in the middle of the street. With the grief caused by the longing for truth that fills him, he begins to walk while looking into the eyes of the women passing by. He finds the gaze of one of these women free from pride and lies. He then wants to speak with her and get to know her. When they begin to talk, Samim asks the woman whether she has lied at all that day. The woman, who says that she graduated from an art school and goes to houses to sew, tells him that she has sewn a difficult piece in a house that day, that she is very tired, and that she is late in returning home. Wanting Samim to speak to her and show interest in her, the woman lies to him by saying that she knows him. She states that she has lied to him that day because her purpose is to attract his attention and become acquainted with him. She then adds that she expects nothing from any man, nor from him, but that she lied in order to satisfy her curiosity because of the strange way he looked at her. When they sit down somewhere to have a drink and spend some time together, she continues lying by saying that she has never been to such places before.

To the woman who says that she has resorted to lying in order to attract his attention, Samim says, "Do not lie to me tonight, only tonight, and I will have your statue made; I will put it in my

room and worship you every day. Do not even tell me a legitimate lie tonight” (p. 12). With these words, he concretely reveals the extent to which he opposes lying and what his attitude toward it is.

From Samim’s question about whether she has lied that day and from his statement that he will have her statue made and worship her if she does not lie, the woman understands that Samim has been exposed to a lie and has been wounded by it. At the same time, recognizing Samim’s sensitivity and weak point, she seeks to take advantage of this situation. For this purpose, she constructs a story made up of lies. After telling Samim that she will not lie, she claims that she has a mother suffering from uremia, that her mother, who is in a coma, has been left alone at home, that the landlady occasionally comes up to check on her, that her mother is always asleep, and that the doctor has said she will not live more than two days. She then says that she cannot spend any more time outside and that she must go to her mother at once. Thereupon, Samim and the woman pass through a dirty and dark street and go to the woman’s house. After passing through the narrow corridor of a two-story stone house, they enter a room. In this room, which Samim finds as public as the street itself, he senses an odor of commonness. Apart from a few old pieces of furniture, there is neither a family photograph, nor a sewing box, nor even a handkerchief with which the tears shed for the sick mother might have been wiped. The woman says that she will go and check on her sick mother lying in another room.

Samim thinks that he should tell Meral the next day about this strange and ugly adventure he has experienced. Yet when he realizes that he would also have to confess that his suspicion of Meral led him into such an adventure, he gives up the idea. Saying, “Not to tell any of it was to commit, himself, the sin of inner seclusion that he did not forgive in her” (p. 15), he begins to take moral account of the wrongness of concealing something from Meral and of the situation in which he finds himself. Samim, who has criticized and been disturbed by something he only suspects in Meral, feels shame, remorse, and pangs of conscience for doing the same thing himself. For this reason, he wants to leave the room as soon as possible and get away from there. Yet he decides that there is no difference between beginning an action and completing it. Ultimately, he tries to comfort himself by saying that his purpose in coming there was not any sexual desire, but merely the search for “two ears that would listen to him” (p. 15). Still, he experiences an inner conflict and feels the moral discomfort of doing precisely what he is angry with Meral for doing in relation to his suspicion that she is hiding something from him or lying to him. He expresses this discomfort by saying, “Tomorrow I will tell her about this night of ours. I must tell her my suspicion. Otherwise I will become vulgar, will I not?” (p. 15) and thus tries to console himself.

Samim states that lying breaks the heart and creates deep wounds and shudders in all human beings, from the strongest to the weakest. According to him, “One heart is broken together with all the hearts that have ever existed and will ever exist in the world” (p. 18). Thus, he believes that lying or concealing and hiding something that ought to be told is a matter so grave and delicate that it can wound all humanity. At the same time, deceiving someone and concealing a truth that ought to be spoken also constitute lying. Therefore, Samim himself is in fact lying. Samim later connects the negative events that will occur to the fact that he concealed or lied about having spent the night in the house of the woman he met on the street. He expresses this remorse by saying, “I now understand that I made a mistake by not telling Meral that I spent that night outside” (p. 150), and “I must explain the previous night to her” (p. 153).

In fact, on the basis of his observations in the house they went to, Samim is aware that the woman is lying; yet he almost refuses to accept or admit this to himself. He continues to make himself believe this lie because, remaining in doubt, he needs to take refuge in something and surrender himself to it. For this reason, this woman assumes for Samim the identity of a person in whom he can take refuge and to whom he can surrender himself. In this situation, Samim also experiences an inner conflict and contradicts himself.

After the woman goes to attend to her sick mother lying in another room and returns, Samim begins to speak one-sidedly, while the woman listens. Speaking of many subjects, such as the creation of the world, the slaves of Egypt, and human history, Samim eventually falls asleep. He likens this woman he has seen in the street to the women of Simeranya. Simeranya is a country constructed by Samim and does not exist in this world. Samim defines this country as “my invention” (p. 8). When he is overwhelmed by the troubles of this world, he takes refuge there. In this utopia, there is no lie because there is no reason that requires lying. In Simeranya, people are only shadows. They understand one another without speaking, and they cannot hide anything from one another. For this reason, Samim likens the woman he meets in the street to a woman of Simeranya and describes her as free from pride and lies.

Samim regards this woman as an unfortunate and truthful pale tulip returning home tired from work. Yet when he wakes up in the morning, he realizes that she is in fact a swindler who has stolen his wallet and disappeared. He learns that the woman neither lives there nor works as a seamstress; that her going in and out to check on her sick mother in another room and to give her medicine was also a lie; indeed, that she has no mother at all. He learns that she is a woman who works in bars and steals the wallets of customers whom she gets drunk. Having been exposed to all these lies and then having his wallet stolen, Samim is also obliged to pay the fee for the place where he has stayed. Therefore, he leaves his watch as collateral and departs from the house.

According to Samim, the darkness of the human soul seeps from the inside to the outside, spreads everywhere like a layer of soot, and darkens everything (p. 16). Although it is daylight, Samim perceives his surroundings as being within a great darkness and emptiness. He expresses the state of mind into which lying has pushed him and the way he perceives space while in this state as follows: “They have filled us like a vapor of sorrow, the place and manner of whose covering of us we cannot understand” (p. 18). Being exposed to the many lies of the woman whom he had defined as a woman of Simeranya, failing to understand them, and experiencing the feelings produced by these lies cause Samim to perceive space as closed and narrow, darkening his soul and making him sorrowful.

After the night Samim spends in the house of the woman he met on the street, Selmin asks her uncle where he was the previous night. Faced with this question, Samim cannot tell the truth. Concealing a truth that ought to be told is also a form of lying. Therefore, Samim is in fact lying once again. Physical changes appear in Samim, who cannot tell the truth. His lips press into each other, the excitement on his face suddenly disappears, he rises slowly without answering Selmin, and goes out into the garden. A few days later, Samim feels remorse for not having told the truth. He expresses this remorse by saying, “I now understand that I made a mistake by not telling Meral that I spent that night outside” (p. 150). When he wants to confess this situation to Meral, however, he thinks that he cannot tell her the excuse that he did such a thing on a night when he was suspicious of her and longing for truth. Instead, he begins to search for a lie. For according to Samim, suspecting an innocent person wounds that person; but if the person is not innocent, it is necessary to be cautious toward them. In his view, there is not much difference between concealing an existing suspicion and telling an excuse-lie. To tell an excuse-lie in the face of a longing for truth is, in terms of the ethics of love, equal in value to all the lies Meral has told before or may tell in the future.

In the face of Meral's effort and desire to hide certain things, Samim feels a deep emptiness and helplessness. According to him, if there really is a case of betrayal, learning it would be lighter and less disturbing than remaining in suspicion. Once he knows the betrayal and the rival before him, there is an objective entity that can become the target of his resentment, and for this reason the situation becomes more bearable. In this context, the suspicion of whether or not a lie has been told, the uncertainty, and the desire to conceal are, in Samim's words, “one of the most beautiful and terrifying fevers of the madness for truth, like a hunting dog that has sprung from its place and runs

in circles within the realm of possibility of a hidden reality” (p. 12). Samim is a character who has lived within this crisis throughout his life.

Lying as a Way of Life

Since lying permeates almost every aspect of life for some individuals, it turns into a way of life. Meral tells lies to everyone, and lying almost becomes her life itself. Aware of this, Meral states that she carries “the feeling of filth caused by the lies she has told everyone” (p. 297). Saying, “I deceived you, Samim Bey. And how many times. I told more lies than you discovered, more than you suspected” (p. 419), Meral confesses that she has deceived Samim many times through the lies she has told. In this respect, Meral’s lies constitute the main cause of the conflict she experiences both with others and with herself. Another striking point here is that although Samim, who possesses a powerful capacity for observation and analysis, is able to recognize a person who lies through factors such as body language, tone of voice and contradictory statements, Meral’s confession reveals that he has often failed to notice her lies. This situation contradicts Samim’s ability and success in detecting lies up to this point and leaves a question in the reader’s mind. Although Meral reveals that she is lying through verbal and nonverbal behaviors and factors such as tone of voice, manner of speech, body language, gestures and facial expressions, her statement, “I deceived you, Samim Bey. And how many times. I told more lies than you discovered, more than you suspected” (p. 419), and Samim’s failure to notice these lies, in fact demonstrate Meral’s skill in lying.

Meral, who has a divided personality, needs the second Meral within herself, in other words, her inner self, in order to live, and she grounds herself in Samim’s statement that “a thing exists through its opposite” (p. 192). At this point, it is seen that in her daily life the second Meral dominates the first Meral and that she cannot free herself from the influence of her inner self. The lying side of Meral, who displays two different personalities, emerges through her inner self, that is, through her second identity. For her, lying has become an inseparable part of her character and has turned into a way of life. For this reason, she lies whether necessary or unnecessary. When matters become inextricable, she thinks of committing suicide, saying, “I am alone in a world framed and uglified by my self-hatred” (p. 423). She takes refuge in lies even to escape questions because lying is a refuge for her. Meral constructs for herself a world made up of lies; when her lies are exposed, she turns into a child whose toy has been taken away and becomes alienated from herself. For this reason, Meral is almost the embodiment of the concept of lying. She tells lies without considering what their consequences will be, and these lies eventually prepare her own end.

Meral, who finds the meaning of life in lying, uses lying as a shield for her life of pleasure, entertainment and immorality. She has an immoral relationship with a man called Fil Nuri and goes to his bachelor apartment to meet him. Under the protection of her lies, she maintains this ugly and immoral life for a long time. She defends herself by using lies as a weapon. Her life is built upon lies. Meral resorts to lying in every situation in order to save the moment. She produces new lies for every new situation and even lies to herself. Although the consequences become increasingly worse, instead of abandoning lies, she persistently continues to lie. After a while, she confronts her own lies and realizes that these lies have deceived her as well and have begun to abandon her. As a result of this situation, she becomes lonely and thinks of committing suicide.

Despite everything she has done, Meral inwardly feels the burden of lying to Samim and expresses the weight on her soul as follows: “How much I wanted to see him do something bad to me as well. I wanted him to betray me. I even encouraged him. (...) He did not tell me a single lie. He left me alone amid every kind of sin I had committed” (p. 323). As a person who lies, Meral feels guilt before Samim, to whom she has lied; at the same time, she blames Samim for leaving her alone with her lies. All this reveals Meral’s helplessness and psychology of guilt. At this point, since Meral does not display the qualities listed by Vrij et al. (2010, p. 8), namely “not feeling guilty while lying and having full self-confidence,” it is seen that she is a poor liar.

Another lie Meral tells Samim concerns Cezmi. On the day she is supposed to meet Samim, Meral chooses to meet Cezmi instead. For this reason, she calls Samim and lies, saying that her dog has been run over by a car and that she must take it to the veterinarian, and therefore cannot meet him. Selmin also tells her uncle Samim that Meral's statements are nothing but lies; thus Samim learns that Meral has lied. Later, when they meet, Samim asks Meral whether she went out after taking the dog to the veterinarian. Meral first tries to conceal the fact that she went out, but when she thinks that she will not be able to convince Samim, she admits that she went out toward evening. Even in this confession, she first says that she saw no one and then states that she happened to meet Cezmi under the clock in Taksim and spoke with him briefly while standing.

When Samim asks when she had seen Cezmi before, Meral again first tries to deny that she met him. Then, pretending to remember, she says that she had run into him a few days earlier in front of the tobacconist's shop, that they spoke for a few minutes and parted. When Samim asks her to tell the truth, she also admits that she had taken a car ride along the Bosphorus with Cezmi. Meral is someone who always tries to cover one lie with another and to save the moment. "The lies that people resort to many times during the day may be regarded as a strategy used both to protect one's own interests and to maintain relationships with other people" (Aydın, 2020, p. 713). Although Meral tries to present her lies as part of a recent forgetfulness that may not actually exist, the lies she tells damage Samim's trust in her.

Another lie Meral tells concerns her meetings with Feriha. Feriha is a young woman with a fascination for the West who, two years earlier, while still a student, disregarded her entire family and society, accepted living without marriage with an old and wealthy man, went to Paris, and for this reason incurred the hatred of society. Feriha, who is a school friend of Meral and Selmin, tries to persuade Meral to go to Paris and to be with Şakir, an old and wealthy man. According to her, there is nothing that cannot be done in order to go to Paris and live there. She tries to make Meral, who already admires Paris, fully accept this idea. At this point, Samim, who does not want Meral and Feriha to speak, does not want Meral to contact Feriha when she comes to Istanbul, and he obtains Meral's promise on this matter. Apart from Samim, Meral's father Nail Bey and her brother Ferhat also do not want Meral to meet Feriha, who has been excluded by society. However, despite the promise she has given to all these people, Meral's first act is to go to the Park Hotel where Feriha is staying, and to drink tea and converse with Feriha in this hotel overlooking the Bosphorus. Despite doing all this, she tells Samim lies about not having met Feriha. In fact, Meral lies not only to those around her but also to herself.

In another meeting, Meral leaves Samim early by lying that she has to go home because her father is ill. In reality, she and Feriha have arranged to have dinner together at the hotel. Samim realizes from Meral's body language and manner of speech that she is lying again. He expresses this observation by saying that "in love relationships, arriving late for an appointment and leaving early are often the beginning of dangerous stages" (p. 253). According to Samim, the lie itself is uglier than the truth it covers. Rather than the causes and consequences of the lie, it is the lie itself that is maddening (pp. 259-265).

In another meeting between Samim and Meral, Meral says that because her father is very ill, she does not feel like doing anything, and therefore she has not left the house for three days. Then she excitedly tells him that she bought a scarf on her way to the meeting and shows it to Samim. Samim attributes the fact that Meral herself does not notice this strange contradiction in her speech to her automatization in lying. However, despite having become practiced in lying, Meral's forgetting the lie she had told only seconds earlier and thereby exposing herself shows that she does not possess the qualities that Vrij et al. (2010, p. 8) identify in a good liar, namely "having a good memory and keeping in mind and remembering the lie previously told." In this respect, Meral is seen to be a poor and incompetent liar.

Meral wraps the scarf she has bought around her neck and first says that she likes it very much; shortly afterward, she adds that she tried it with her suit at home and that she wants to return the scarf because it does not match it very well. Thus, it becomes clear that Meral, who had said that she had not gone out for three days and had bought the scarf on her way to the meeting, had in fact gone out earlier and had even tried the scarf with her dress at home. Of course, Meral, who has become automatic in lying, is not even aware that she has exposed herself. Besim explains this situation through the image of the ostrich. Comparing women to ostriches, Besim says that “what they hide is their heads, which they bury in the sand. Everything else remains in full view” (p. 304). Besim draws attention to the fact that the ostrich whose head is in the sand remains exposed; in other words, he points out that Meral does not realize that while lying she contradicts herself within seconds and reveals her own lie. Samim infers that Meral would not conceal going out for something as ordinary as buying a scarf, and that therefore there must be something else and something ugly that she is concealing, which is why she is lying. Samim’s intuition and analytical power in the face of lies are quite strong. In the novel, “Samim observes directly in Meral how a lie rolls along in order to conceal itself and thus, without realizing it, widens the area in which it may be caught” (p. 339), and he describes her, because of this condition, as pitiful and ridiculous (p. 339). Seeing Meral as a lie from head to toe, Samim begins to perceive her as someone who hides all her ugliness within the case of a lying body. Zuckerman et al. (1981) also state that a person who lies may display behavioral reactions such as restlessness, uneasy speech, tension, and indirect and evasive answers because of the fear that the lie will be exposed.

Above all, Meral is someone who is not honest with herself. She lies when she claims that her desire to go to Paris is related to the conservatory. Her real aim is to move away from this society and to reach the places she defines as a fairy-tale city, with first-class dressmakers and intoxicating clubs and entertainment venues. When Meral sees Feriha, the first things she looks for in her are her Paris-made hairstyle, thinned eyebrows, clip earrings unlike any seen in any jeweler’s shop in Istanbul, an accordion skirt and a cyclamen dress. When she sees Feriha in this way, she thinks that Paris, the fairy-tale city, stands before her in tangible form. Feriha, who perceives Paris only through its lifestyle and entertainment venues and describes it in this way, does not form a single sentence in her hours-long conversations with Meral that recalls the artistic side of Paris. Thereupon Meral asks Feriha whether she ever went to any painting exhibitions in Paris. Feriha, without any hesitation, lies and says that she saw one or two.

Having lost their own values, Meral and Feriha constantly complain that Istanbul and its atmosphere make people indolent, and they express their longing for Paris. The lies that structure the fiction in the novel create a new conflict within the plot. In this context, Feriha’s guidance is influential in increasing the frequency with which Meral lies to Samim. With her words, “Leave him, leave him, leave him, my dear, do not wait, let him go, do not go to his appointment. What is he, for heaven’s sake, a priest, a lover, a philosopher, a banker, young, old, mad, sane, sensitive, a schemer, what does he want from you?” (p. 237), Feriha encourages Meral to move away from Samim’s world of thought, which is shaped around truthfulness, loyalty and moral responsibility. In this respect, with Feriha’s encouragement and prompting, Meral resorts to lying more frequently. Although Samim initially makes an effort for Meral to improve, when he sees that there is no change in her, he breaks off communication with her.

Meral uses lies as a means of camouflaging her life, which consists only of pleasure and entertainment. Besim, who realizes that Meral is a woman who tells various lies and leads an immoral life, almost assumes Samim’s mission and expresses his reaction to lying as follows: “A person should either oppose traditions and live openly and courageously, or, if he believes in certain values, he should make sacrifices for them. The ugliest thing is the hypocrisy that lays claim to both at once” (p. 304).

Apart from Meral, another person in the novel who is under the influence of the inner self is Feriha. Although Feriha appears happy and speaks of the magnificence of Paris, these feelings are in fact false. For when she confesses her feelings in the manner of a self-disclosure, she says that, despite everything, she could give up everything in order to live beside her mother in Istanbul. She expresses these sincere feelings by saying, "Why, one would sacrifice a thousand Parises for the dishwater pit of one's own home! And then there is the homeland, friends..." (pp. 234-235). Despite all this, Feriha, who has turned lying into a way of life, continues to live as though she were happy in the world she has constructed out of lies.

Emotional Lie

In *Yalnızız*, it is also possible to observe a type of lie referred to as emotional lie, that is, an emotional lie. An emotional lie is a type of deception that gives the impression that one likes or appreciates the same thing as the other person; in other words, it creates a sense of union around a shared object or feeling. While speaking with Meral, Samim is often unable to grasp the meaning of her words in depth at that moment because he is either under her spell or constantly distracted by his interest in her. However, after moving away from her, he analyzes Meral's sentences one by one and tries to understand her lies. This is because Meral is someone who, when she is with Samim, pretends to think like him or to like the things he likes. In this respect, the various lies Meral tells Samim exemplify emotional lies.

Samim realizes that Meral had also lied eight months earlier. In a conversation they had eight months before, Meral had said that she liked the color green; yet the previous day she had disliked the fact that the taxi they took was green. Likewise, not remembering that Samim hated the color purple, she said that it would have been better if the car had been purple. From these remarks, Samim analyzes the fact that lies too are used for a particular purpose and expresses his anxiety about Meral's lie as follows: "Either she had lied eight months ago: to give the illusion of emotional unity. Or she lied yesterday: to cause the pain of emotional rupture. Or she had truly changed. The first and second possibilities: coquetry. The third possibility: rebellion. There is no fourth possibility. All of them are bad" (p. 39). Accordingly, the first possibility is that Meral, although she did not in fact like green, had lied in order to appear to like the same color as Samim. The second possibility is that although she really liked green, she had lied by saying that she did not like it in order not to appear to like the same color as Samim.

One important point in the novel is that Meral is sometimes able to shape the lie as she wishes. Having told Samim eight months earlier that she liked green, Meral claims the exact opposite months later. In a subsequent conversation, she states that she "has never liked green." When Samim reminds her that she had previously said she liked green, Meral's eyes flutter and, according to Samim's observations, she begins searching for a lie and answers: "That green is different. A shade between green almond and turquoise. I like it very much. Not automobile green" (p. 68). Samim, who is already in need of something to take refuge in, finds Meral's explanation perfect and smiles. He questions how he failed to notice this nuance or distinction and says that, in fact, this is a game played by the opposition within him. He expresses this as follows: "In my view, this is the heart's defense against itself. In order not to disappear in the beloved, it searches for reasons to hate; if it cannot find them, it creates them. And when it realizes that it has deceived itself in this way, it feels ashamed and becomes more deeply attached to her. The punishment that the heart, which does not forgive its own lies, gives itself" (p. 68). Samim defines his inability to tell anyone that he had stayed in the house of a woman he met on the street and his failure to realize that the woman whom he believed did not lie was in fact a complete liar as another form of lying. The anguish he feels because of this appears as his need to believe Meral's explanation about green, although he knows it is a lie, and as the punishment he gives himself.

In their study on lying and liars, Vrij et al. (2010, p. 8) list the characteristics of good liars as follows: 1. not feeling guilty while lying, 2. having full self-confidence, 3. not showing signs of strain while lying, 4. not experiencing mental strain, and 5. having a good memory and remembering the lies one has told. When these characteristics are considered, it becomes clear that Meral is not successful in lying. In her conversation eight months earlier, she had said that she liked the color green, whereas in her present conversations she says that she has never liked green. Thus, it becomes evident that what she had said before was a lie and that she has now forgotten having told such a lie and has put forward a view in the opposite direction. At this point, since Meral does not display the qualities listed by Vrij, namely “having a good memory and keeping in mind and remembering the lie previously told,” she appears to be a poor liar. An individual who possesses the ability to lie must keep the lie in memory and be able to repeat it when asked.

In their study titled *Criminalizing Lying: Under What Circumstances, If Any, Should Lies Be Made Criminal?*, Druzin and Li (2017, pp. 37-40) discuss the views of the American legal scholar Steven Morrison on lying. Morrison states that lies should be classified in different ways according to the harm they cause. According to him, lies are not equal in terms of their seriousness and the harm they inflict. In this context, Morrison evaluates lies in six categories, arranged from the least acceptable to the most acceptable, as follows: 1. lies that harm another person or entity, 2. lies that benefit the liar, 3. lies that benefit another person or entity, 4. lies that prevent harm to the liar, 5. lies that harm only the liar, and 6. lies designed to prevent harm to another person or entity.

When Meral’s lies are evaluated in terms of Morrison’s classification, it is seen that they fall under the category of “lies that benefit the liar,” since they provide Meral with the opportunity to act freely in her immoral life, to feel free in relation to Samim, her family and the society in which she lives, and to gain psychological relief and a sense of power. In this respect, Meral’s lies rank second among the least acceptable types of lies. On the other hand, although Meral’s lies appear to provide her with benefit, they also fall within the category of “lies that harm the liar,” since they in fact prepare her downfall.

The Collapse of Lying and the Path to Loneliness

Meral’s lies gradually become unsustainable and ultimately lead her to an existential collapse. The destruction caused by lying at the individual level reaches its climax in the novel through Meral’s plans to escape to Paris, her brother Ferhat’s interrogation of her, and finally her suicide attempt. Thus, Meral’s lies cease to be merely a way of life and move toward a process in which they disfigure her own self and condemn her to profound loneliness. Samim’s observation at the beginning of the novel that lying disfigures the self of the person who tells it and condemns that person to deep loneliness (2001, pp. 9-10) is fully consistent with Meral’s end.

One of Meral’s lies appears while she is preparing to escape to Paris. Together with her friend Feriha, Meral begins making plans to flee to Paris and goes to the police directorate to complete her passport procedures. Her brother Ferhat happens to learn from a friend that Meral has carried out a procedure at the directorate. Upon learning this, Ferhat realizes that his sister is making plans to escape to Paris with Feriha. When Meral returns home that evening, he asks her where she has been that day. Meral begins to lie by evading the question with the answer that she does not remember. Upon her brother’s insistence and threats, she says that she went to Feriha’s house and nowhere else.

As the argument continues, she says, almost fainting, that after Feriha’s house she went to Perihan’s, but that they did not go anywhere. Then she says that they went out and walked around for a while. Under her brother’s pressure, she finally confesses that Feriha went to the police directorate for passport procedures. Thereupon Ferhat draws attention to the fact that his sister is still lying by saying, “There was no need for you to nearly faint in order to hide such a simple thing from me ...” (p. 372). Later, unable to withstand the continued pressure, Meral confesses that she feels suffocated by this house, this society and this country; that she wants to escape to Paris for this

reason; and that she went to the police directorate to deal with her own passport procedures. Thus, within a matter of minutes, Meral has resorted to countless lies one after another.

On the other hand, Meral is also aware of the impasse into which she has fallen because of her own lies. She expresses this situation as follows: "I am sure that what drives my brother mad is not so much my going to Paris as my lying. So it does not work. It does not work either with lies or without lies. I will run away. I have no other choice. At this moment, I no longer love Paris and my freedom so much" (p. 381). Meral admits that her desire to escape to Paris, or wherever else it may be, has now become a compulsory need not in order to escape from the society in which she lives or to attain her freedom, but in order to escape from the lies she has told. When her lies become inextricable, Meral begins to struggle with her own lies and tries to free herself from them.

She confesses to herself that the lie in which she had taken refuge and upon which she had founded her life has now begun to abandon her and that lies no longer offer her any remedy. She expresses the state into which she has fallen in the face of her lies as follows: "I can no longer trust lies. My own lies deceived me before they deceived others. I was disgraced before Samim, disgraced. He went to my mother that day. (...) When a person is caught in such a lie, not only her morality but also her intelligence becomes ridiculous" (p. 381). The novel also draws attention to the fact that lies have now begun to leave Meral alone through the statement: "Alcohol, which had always given her rich inspirations for lies, had now dried up her imagination" (p. 316).

Meral claims that the pressure exerted on her by her brother Ferhat, by Samim, by society, and by the rules of honor and morality is what has caused her to tell all these lies. She writes a suicide note, saying: "I am committing suicide. I am alone in a world framed and uglified by my self-hatred" (p. 423). She then places the letter on the cabinet beside the bed, saying, "Most of what I have said until now has been a lie, but this is true. Here it is" (p. 424).

It is observed that when faced with the person to whom he or she has lied, the liar feels a stronger sense of guilt, somehow enters into a psychology of blaming the other party, and draws attention to the conditions that have led him or her to lie (Üretmen, 2008, p. 37). In Meral's view, she resorts to lying because she does not find life within this society livable or bearable. At this point, as Nietzsche also states (Özkan, 2004, p. 202), Meral becomes the victim of an instinct, an involuntary movement, that drives her toward lies, error, and even illusion. Yet according to Nietzsche, this error, as in Meral's case, is a force that makes life possible and even justifies it. For this reason, Meral considers herself justified against her father, her brother, and the society in which she lives. Accordingly, through her lies, she unknowingly attempts to assert her own existence.

According to Samim, lying disfigures the self of the person who tells it and condemns that person to great loneliness. For this reason, especially lies told without any interest or benefit are regarded as "a spy entering the soul of the longing for truth in the abstract" (p. 10). This idea, expressed by Samim at the beginning of the novel, is fully consistent with the suicide note Meral writes before her death at the end of the novel. In this letter, Meral emphasizes the way her lies have caused her to perceive her own self and life as ugly. Meral is left alone because of her own lies and because her lies have abandoned her. Therefore, the loneliness seen in the novel is a loneliness brought about and caused by lies. In this respect, the truth that lies ultimately leave the liar alone is revealed through the character of Meral. As her lies begin to abandon her in the course of the process, Meral generally begins to think of suicide.

Altruistic Lying as a Life-Saving Factor

The use of altruistic lying, which is told for the benefit of another person and is regarded as a type of prosocial lie, is also observed in the novel. Aydın, the son of Mefharet, who is preparing for a mathematics exam, begins to writhe in pain because of a headache. Doctor Nikolaides is called to the house to examine Aydın; however, it is requested that the doctor should not tell the overly

anxious Mefharet of his suspicion of meningitis. For this reason, Besim, fearing that his sister Mefharet's blood pressure may rise sharply, begins to tell her lies in order to calm her down and prevent her from having a crisis. He invents stories suggesting that these severe pains, caused by mental fatigue, are temporary; that he himself experienced such headaches while studying for exams at Galatasaray; and that he recovered after the doctor administered a small dose of morphine. In fact, in order to conceal the truth from his sister, he asks the doctor who has come to the house for the examination to tell her a conventional lie. Besim expresses this situation as follows:

“Fortunately, my sister did not realize the diagnosis. That fool Nikolaides could barely manage to invent a lie. (...) If she had learned the diagnosis, a vein in her brain might have burst. At that moment, a lie would have saved a life” (p. 81).

As in Nikolaides's case, an individual may sometimes resort to lying both for himself and for others. Although lying may appear in certain situations to assume a life-saving role, it in fact only postpones the problem and produces a temporary solution; afterward, it directly or indirectly damages interpersonal communication. As Aysun Dursun (2015, p. 5) also states, lying is a tool used in interpersonal relations to overcome a problem or to escape from a difficult situation.

The lie that Besim wants to be told in order to prevent his sister from having a crisis has been named differently by various researchers. Bryant (2008) refers to it as a white lie, while DePaulo et al. (2004, p. 163) define it as an other-oriented lie or an altruistic lie. “Altruistic lies include lies told with good intentions and for the purpose of helping others” (Elagöz, 2021, p. 88). This type of lie, which is regarded as socially acceptable, is told for the benefit of another person in order to prevent that person from being upset. “A prosocial lie may also be defined as an untrue statement generally made with the other person's benefit in mind and with the aim of protecting that person from sadness, distress and/or negativity” (Aydın, 2020, p. 717). Besim wants a prosocial lie, regarded as a positive form of lying, to be told in order to prevent his sister from becoming distressed and ill. In this way, he aims to protect her from the emotional and physical harm she may suffer. In the other-oriented altruistic lie (DePaulo et al., 1996, p. 991), the sole purpose at the center of the behavior is to benefit the other person. In this respect, altruistic lying is evaluated as a type of prosocial lying.

Lies Told Merely for the Sake of Opposition

In *Yalnızız*, lying is also used as an indicator of power and opposition. Selmin states that she constantly wants to argue with her fiancé Ferhat without knowing exactly what she is doing or why she is doing it, and without considering whether she is right or wrong. She explains this situation as follows:

“When one loves, one wants to quarrel. That is how I am. I always argued with Ferhat because I did not want to appear inferior to him. (...) I always wanted only to prove him wrong. (...) I do not understand it. But, in short, simply to annoy him, to wear him down, not to be inferior to him, and because I had chosen him, I always said the opposite” (pp. 133-134).

Selmin lies by defending ideas she does not actually endorse and regards lying as a form of opposition and resistance against Ferhat. For this reason, even though she does not believe in what she says, she puts forward lies and contrary opinions against Ferhat's statements, whether appropriately or not, merely in order to oppose him. Moreover, while doing so, she thinks that she appears knowledgeable and powerful.

Lying as an Instrument of Revenge

In *Yalnızız*, lying is also used as an instrument of revenge within the framework of power and opposition. Mefharet Hanım does not consent to her daughter Selmin's marriage to Ferhat and drives her out of the house. Angered by this, Selmin fabricates the lie that she is pregnant in order to upset her mother. At the same time, Selmin is a character who is overwhelmed by her mother's

pressure and tries to prove that she has grown up. For this reason, too, she puts forward the pregnancy lie. For Selmin, claiming that she is pregnant by Açı Adam becomes almost a necessity. Her purpose is to create unrest in the household, to weaken her mother, and to force her mother, who has quarreled with her fiancé Ferhat over the Albanian issue and driven him out of the house, to accept Ferhat by taking revenge on her. On the basis of all this, it is clear that Selmin tells lies in order to gain an advantage. Through her lies, she aims to have her own views accepted. Buller and Burgoon (1996) state that the main motive underlying an individual's act of lying is the desire to obtain a concrete or abstract benefit for oneself. Mitchell (1986, p. 3), who regards lying as a means of material gain or psychological relief, likewise defines a lie as "fabricated communication intended to benefit the source."

When Selmin's lies are evaluated in terms of Morrison's hierarchy of lies, it becomes clear that they fall under the category of "lies that benefit the liar," since they enable Selmin to show that she has grown up, to weaken and hurt her mother, to make her mother approve her wishes, and to take revenge on her. In this respect, Selmin's lies occupy the second place among the least acceptable types of lies.

One day, when Ferhat comes to visit Selmin's family, he speaks disparagingly about Albanians. Mefharet Hanım, who is herself Albanian, becomes very angry at these remarks and responds to Ferhat in an excessive manner. After waiting patiently for a while, Ferhat leaves the house, saying that he will never come there again. Just as Selmin is about to say that she finds her mother unfair and to try to win Ferhat's heart, she begins, in a way that she herself cannot explain, to defend her mother instead.

Samim, who possesses a strong capacity for analysis and observation, suspects that Selmin is lying both about her pregnancy and about having separated from Ferhat after the dispute over the Albanian issue, and he does not believe in this separation. Samim recalls that Ferhat did not allow Selmin to wear lipstick and that Selmin had tried to obtain Ferhat's permission to use lipstick. On this basis, he states that if Selmin and Ferhat had truly separated, the first thing Selmin would have done upon arriving home would have been to stand before the mirror and skillfully apply make-up (p. 143). Thus, from the fact that Selmin still conforms to Ferhat's jealous discipline, Samim concludes that her claim to have separated from Ferhat is a lie. Realizing that her uncle has understood everything, Selmin begins to explain both the pregnancy lie and the plan concerning Açı Adam's feigned fainting. According to this account, Selmin met Haydar at Sirkeci Station while waiting for a train, five days after quarrelling with her mother and with Ferhat. In order to take revenge first on her mother and then on her fiancé Ferhat, she plans to fabricate the pregnancy lie. For this reason, she decides to make the young man she has met a part of the plan she devises against her family. Thus, Selmin and Ferhat together arrange the lie that Haydar will come to the kitchen door of their mansion and pretend to have fainted from hunger.

Selmin first devastates her mother by saying that the child in her womb is Açı Adam's; later, she says that her claim of being pregnant by Açı Adam was a lie and that the father of the child is in fact her former fiancé Ferhat. Selmin's purpose is to make her mother prefer Ferhat over someone like Açı Adam as the father of the child. Samim expresses this situation as "a trap set to compel my sister to think in this way and to make her open her arms and the doors of the house to Ferhat" (p. 149). As expected, this is exactly what happens: Mefharet Hanım prefers Ferhat to Açı Adam. Before the pregnancy progresses any further, she wants Selmin and Ferhat to marry as soon as possible. However, Selmin now says that she does not want to marry Ferhat either. In response to her mother's reaction, Selmin later reveals that her pregnancy itself was also a lie. When Mefharet Hanım asks what need there was for all these lies, Selmin replies with complete self-assurance: "I now have a personality too. Whether to love or dismiss my fiancé is my right alone. You cannot interfere" (p. 171). Thus, she admits that the reason for the many lies she has told her family is revenge. Apart

from taking revenge, Selmin also becomes stronger with each lie she tells. In this respect, lying is also an element of power and opposition for Selmin.

In fact, Selmin has planned the lie that she is pregnant by A Adam together with her fiane. Therefore, both the story of A Adam and the story she constructs about going to Europe, pretending to have married someone there, having a child, divorcing, and then returning to her country are entirely composed of lies. Selmin does all this in order to make her family accept Ferhat. On the other hand, although Selmin appears to be doing everything in order to be reunited with Ferhat, in reality she does not want to marry him either. Samim expresses this to Selmin by saying, “Now you are not engaged in a struggle for love, but in a love of struggle” (p. 164). For Selmin is engaged in a war of independence against her mother in order to prove that she has grown up, and this is a dream she has long awaited in order to free herself from her mother’s guardianship. As a result of this love of struggle, after she has made her mother accept Ferhat, the next stage will be to struggle with Ferhat himself. Her struggle with Ferhat is, in fact, a struggle with herself. For Selmin argues with Ferhat in a way that she herself cannot fully understand, merely to prove him wrong, to anger and hurt him; and even though she does not believe what she says, she produces lies simply in order to say the opposite of what he says.

Selmin uses lying as a means of punishing her mother, forcing her to submit to her wishes, and taking revenge on her. In other words, Selmin resorts to lying in order to upset her mother and expose her to pressure and pain. Her aim is to compel her mother to consent to her marriage with Ferhat. Instead of directly presenting Ferhat as the father of the child and confronting her mother with a fait accompli, she first says that she has become pregnant by A Adam. By claiming that she is pregnant by A Adam, she causes her mother pain, even if only for a short time. Later, by saying that the child is Ferhat’s, she relieves her mother and makes her consent to Ferhat. Despite all her previous objections to Ferhat, Mefharet Hanım comes to prefer her daughter’s being pregnant by Ferhat rather than by A Adam. Thus, Mefharet Hanım is compelled to accept what appears to be the more tolerable option.

When Mefharet Hanım realizes that Selmin is not pregnant and that she is not insisting on marrying Ferhat, all the lies told against her cause great distress. Mefharet feels a deep fear of “lying.” For her, lying means fear, anxiety, panic and remorse. Having struggled against the lies concerning A Adam and then Ferhat, Mefharet Hanım suddenly feels her soul fall into a void when she learns that what had been said to correct those lies was itself also a lie; she almost enters a state of dissolution. Even when she learns that what was said was untrue, she cannot rejoice at the outcome; instead, she begins to question why such grave lies were told to her and falls into an indescribable distress, weeping and grieving. At this point, the defeat of Mefharet Hanım, a woman with a combative spirit, in the face of lying is revealed, as is the destructive effect of lying, which leads her toward a sense of dissolution even after the lies have been exposed.

Lying Used as Camouflage to Conceal True Identity and Purpose

In *Yalnızız*, lying is sometimes used to conceal one’s true identity and intention. The person known as A Adam, whose real name is later revealed to be Haydar, presents himself as someone in need of help and uses lying as a form of camouflage to hide his true identity and purpose. Originally from Bulgaria, Haydar is a communist propagandist who illegally brings declarations from the Bulgarian border to Istanbul and is wanted by the Edirne Police Department. It is later understood that A Adam, who also attracts women’s attention with his physical appearance, is not in fact someone in need of help.

Haydar regards the mansion where Samim and his family live as both a place of passage and a safe location in which to carry out his political plans and hide the propaganda documents he has brought across the border. About two months earlier, he came to the kitchen door of the mansion and pretended to have fainted from hunger, thereby putting his plan into action. Hasibe, who works in

the mansion kitchen, feeds him, and over time Açı Adam begins to come frequently to the house like a member of the family; after eating in the kitchen of the mansion, he leaves quietly.

However, when Selmin tells her family the lie that she has become pregnant by Açı Adam in order to take revenge on her mother, Açı Adam, who had previously come to the lower floor of the mansion merely to eat and then leave silently, becomes the focus of everyone's attention. In this way, both his real identity and the lies told about him are exposed.

It is also observed that Mefharet Hanım resorts to lying in order to conceal her real purpose. One night, when Açı Adam comes to the mansion as usual to eat, the package in his hand catches Mefharet Hanım's attention. She goes downstairs to find out what is in the package and what he has been talking about with Hasibe. However, in order to conceal her real intention, she searches for a lie and says that she cannot find her black belt.

Lies Told for Personal Gain

In *Yalnızız*, some lies are told in order to obtain various forms of gain. Realizing that the story of Açı Adam, which Selmin has put forward in relation to her pregnancy, is nothing but a lie, Samim tells Selmin that all her calculations are perfect but criticizes her for failing to take his intelligence into account within this plan. Then, in order to make Selmin confess the lie she has told on this matter, he speaks of the observations he made during his high school years to identify the psychological states of his friends. Among these observations there are many different types of character, but two of them are particularly striking. One generally does not know how to tell the truth, while the other does not know how to lie.

His friend Süleyman, who loves lying, often resorts to exaggeration and, while speaking, uses excessive expressions such as "I swear on my honor, I am dishonorable, I was so upset that I gave him the entire weekly allowance I had received from my father; I was so astonished that my heart stopped and I collapsed to the ground" (p. 159). By contrast, all his actions are calculated and measured in advance. For example, in order to retrieve a package he has left at a shop in Sarıhanbaşı, he tells the lie that the roads are dusty because they have been swept, turns Samim back from the road they are walking on, and changes their route toward the place where the package is. If he had told Samim that he had a package to pick up, Samim would have gone with him to that shop. However, Süleyman conceals his real purpose and resorts to lying in order to free himself from the gratitude felt by a person whose request has been fulfilled.

Likewise, Süleyman's exaggerated praise of the clothes Samim is wearing among their friends, or his enthusiastic support for Samim in an argument, is also calculated. Süleyman's resorting to lies in this way means that he will ask Samim to lend him money. Since Samim knows all this, at the end of such praise, when they are alone, he asks Süleyman, "... how much money do you need?" (p. 159). Disturbed at being caught in the act, Süleyman denies the situation in order to conceal his real purpose and adds, "I swear on my honor, I do not need anything. My father gave me an extra five liras today" (p. 160). Samim understands from Süleyman's eye movements and body language that he is lying. After Süleyman goes home and returns during the lunch break, he says that his aunt has come to the house, that she has to undergo emergency surgery because of an appendicitis attack, and that he therefore now needs money because he has given all the money in his pocket to his aunt. Samim gives Süleyman the money he needs; however, a week later, Süleyman forgets the lie he has told and lets slip in passing that he has no aunt. The ability to lie requires keeping the lie in memory and repeating it when asked. Süleyman, who regards lying and deceit as the greatest conditions of success, "has maxims in which he repeatedly says that everything in life is lies and empty talk" (p. 160). Having led a very troubled life and failed in everything, Süleyman has lost his joy in life and waits for an illness that will save him.

When Süleyman's lies are evaluated in terms of Morrison's (2009) hierarchy of lies, it is seen that they fall under the category of "lies that benefit the liar," since they provide Süleyman with the possibility of obtaining material gain. In this respect, Süleyman's lies occupy the second place among the least acceptable types of lies.

Another of Samim's friends is Fahrettin, who does not know how to lie. A lover of truth, Fahrettin is someone who does not conceal his thefts, his homosexual inclinations, or the secrets of himself and his friends. He has no friends around him, and his life, like Süleyman's, is far from promising. Drawing on these two friends, Samim states that being either wholly truthful or constantly lying contradicts human reality, and he describes the world in which people live as follows:

"We live in a world that tolerates neither lying nor truthfulness. We have a social and psychological structure that combines lies and truth according to the situation. (...) Sometimes truth is savage; it cannot simply be released among people. But instead of putting a leash on those truths, to set lies in their place is more dangerous in terms of its consequences" (pp. 161-162).

Samim points out that because the expression of certain truths may lead to painful and undesirable consequences, every truth should not always and everywhere be spoken freely. At the same time, he is also opposed to resorting to lies instead of telling the truth merely because some truths may be painful. Considering both sides, he states that lying will lead to even more destructive consequences and that, instead of resorting to and taking refuge in lies, truths that may produce negative outcomes should be expressed at the appropriate time and place, and in an appropriate manner.

Apart from these examples, in the novel, lies told for personal gain are also exemplified through the woman Samim meets on the night when he suspects that Meral has lied to him. Walking through the streets and looking into women's eyes in search of truthfulness, Samim begins to talk to this woman, whom he believes does not lie. The woman, who introduces herself as a graduate of an art school and claims that she goes to houses to sew and looks after her sick mother, is in fact someone who steals the wallets of wealthy men whom she gets drunk in places of entertainment. Indeed, taking advantage of Samim's falling asleep, she steals his wallet as well and disappears. In this context, for the woman, lying turns into a means of exploiting people's emotions, deceiving and defrauding them, and obtaining material gain. When the woman's lies are evaluated in terms of Morrison's (2009) hierarchy of lies, they fall under the category of "lies that benefit the liar," since they provide her with the opportunity to deceive the wealthy men she encounters, entrap them, and steal their money. Therefore, in terms of acceptability, such lies occupy the second place among the least acceptable types of lies.

Conclusion

In *Yalnızız*, lying appears as one of the fundamental elements that initiates the plot, advances it and determines the relationships among the characters. The fact that lying, which structures the fictional world in this way, becomes visible in different characters and in different forms shows that it has turned into an ordinary form of behavior within everyday life. The characters who resort to lying do not use this act randomly; rather, they often employ it in line with a conscious purpose, expectation or gain. The fact that the novel begins with a lie told in front of a tobacconist's shop in the evening and ends with the brightness of dawn creates a meaningful frame that shows how carefully the movement between lying and truth is treated throughout the novel.

The author gives the work a universal value by symbolizing the novel's characters through various roles. The weakening of spiritual values, materialist approaches and modernization drive the individual into loneliness by alienating him or her both from the self and from society. The author constructs this alienation, together with the conflict the individual experiences with the self and the

surrounding world, around the concept of "lying." Thus, he places lying at the center of the fictional structure as the fundamental concept that organizes the subject matter.

In the novel, this alienation does not remain merely an individual matter; it is carried into a social dimension through the author's critique of false Westernization. Peyami Safa's use of "false dawn" gains meaning at precisely this point. Modern reason, which absolutizes matter, measurement and quantity, may appear to illuminate truth; yet it is nothing more than a transient gleam that distances the human being from his or her own essence. In this respect, according to the author, lying at the level of the individual and materialist reason at the level of civilization perform the same function by separating the human being from truth. Moreover, by interweaving literature and philosophy in the novel, the author also emphasizes that literature should be useful in addition to being an art. The philosophical discourses embedded within the fictional structure and the philosophical inference at the end of the novel are the most concrete indicators of this attitude.

The effect of lying varies from character to character. Mefharet Hanım is rendered helpless not only in the face of lies themselves, but also when she learns that these lies are in fact lies. The exposure of the lie does not relieve her; on the contrary, it drives her into an indescribable void, into a sense of dissolution. This shows that even when a lie is revealed, it does not heal the wound it has opened and that the damage it causes cannot be undone.

For Meral, lying is insignificant and simple; yet for her father, her brother and Samim, it produces grave consequences. Meral uses lying solely for her own pleasure and immoral desires. Lying, which has turned into an ordinary act for her, often makes her immoral life easier, while it renders the process preceding her death inextricable. In Meral's hands, lying is a means of evasion that operates at almost every moment of daily life. In this respect, Meral reaches everything she desires through her lies. However, Meral's lying does not remain limited to deceiving others; in time, it turns into self-deception. Possessing a divided personality, Meral sustains her life by relying on the second self within her and hides the responsibility for her choices behind this second identity. In other words, Meral feeds upon a state of self-deception through the lies she tells.

Meral's lies are oriented toward gain and benefit. She uses lying as an instrument of rebellion against Samim, her father Nail Bey, her brother Ferhat and the society/Anatolia in which she lives. Through this, she feels free and derives power from her lies. In other words, she sees lying as a means for her free life. Therefore, the lies she tells provide Meral with greater freedom of action for her immoral life, a sense of liberty and psychological relief. For her, lying is no longer a behavioral tendency resorted to only in specific situations; it has become a way of life. Yet the freedom offered by lying is deceptive. The lies that promise Meral power and freedom gradually begin to abandon her; her own lies deceive her before they deceive others.

The same motive of gain can also be observed in other characters. The woman Samim encounters on the street coldly tells one lie after another in order to obtain material benefit from him. Selmin, on the other hand, uses lying for abstract gains such as having her views approved, making her selfhood accepted and taking revenge on her mother. Likewise, Haydar, who appears as Açı Adam, resorts to lying for the sake of gain. Through the lies he tells, he conceals his true identity, presents himself as an ordinary and defenseless person, and thereby carries out his political propaganda more easily. On the basis of all these examples, it becomes clear that in *Yalnızız*, lying serves a different interest in each character.

The title of the novel itself almost points to the final destination reached by lying. Samim's observation at the very beginning of the novel, namely that lying disfigures the self of the person who tells it and condemns that person to great loneliness, is consistent with the suicide note Meral writes before her death. Meral, who writes that she is alone in a world framed and disfigured by her self-hatred, concretizes the final destination of lying. Lying first separates the person from his or her own truth and then from the surrounding world; the freedom and power it promises are ultimately

replaced by profound loneliness. Moreover, this loneliness affects not only those who resort to lying, but also Samim, who is in search of truth. Samim's deliberate belief in the woman he encounters on the street and his concealment from Selmin of the fact that he spent that night in this woman's house, thereby in a sense lying to her, show that lying in the novel cannot be associated exclusively with any single character and that all characters may resort to lying for particular purposes. In this respect, in *Yalnızız*, lying emerges as one of the gravest forms of loneliness: it temporarily protects the individual, but ultimately deprives him or her of personal truth.

Yalnızız is a multilayered novel that examines the individual and social dimensions of lying in depth, together with the data of existentialist philosophy and psychology. In the novel, the role of lying in identity construction, social relations and the individual's relationship with the self is revealed through the types, aims and consequences of the characters' lies. There is a broad spectrum extending from Meral's fabrications that sever her bond with reality to Besim's white lies, from Samim's search for absolute truth to Selmin's reactive lies told in rebellion against authority. In this respect, this study is significant in showing how the concept of lying is treated in a literary text and in addressing the subject from an interdisciplinary perspective.

www.turkishstudies.net/language**Turkish Studies - Language and Literature**

eISSN: 2667-5641

**ANKARA SCIENCE
UNIVERSITY**

Peyami Safa'nın *Yalnızız* Romanını Yalan Ekseninde Okuma

Giriş

Peyami Safa'nın 1951 yılında yayımlanan *Yalnızız* (2001) adlı eseri, insanın modernleşme sürecinde yaşadığı çıkmazları ve ruh-madde ikilemini derinlemesine ele alan bir romandır. Roman bu yönüyle Türk edebiyatında önemli bir yere sahiptir. Safa, bu eserinde Doğu-Batı çatışmasını; bireyin iç dünyası, ruh-madde çatışması ve insanın bireysel arzu ve istekleri üzerinden sorgular. Romanın temel izleklerinden biri olan “yalan” kavramı ise karakterlerin kimlik inşası, toplumsal ilişkileri ve kendi kendileriyle olan ilişkilerinde oynadığı rol ve insanı sürükleyebileceği açmazlar üzerinden değerlendirilir. Romanda Meral'in gerçeklikle bağını koparan kurgularından Besim'in beyaz yalanlarına, Samim'in mutlak hakikat arayışından Selmin'in otoriteye başkaldırmak için söylediği tepkisel yalanlarına kadar yalanın pek çok türü yer alır.

Varoluşçu anlayışta yalan, bireyin kendi özgürlüğünden ve bu özgürlüğün getirdiği sorumluluktan kaçışın bir yansıması olarak düşünülebilir. Bu kaçışın felsefi çerçevesini Jean-Paul Sartre, *Varlık ve Hiçlik* (2009) adlı eserinde “kötü niyet” kavramı üzerinden ortaya koyar. Sartre'a göre kötü niyet, bireyin bir başkasına söylediği yalandan farklı olarak kendi kendine söylediği bir yalandır (Sartre, 2009). Sıradan yalanda kişi, gizlediği hakikati bilir ve onu karşısındakinden saklar; kötü niyette ise birey, kaçmak istediği hakikatin bizzat farkında olduğu hâlde onu kendinden gizlemeye çalışır. “Sartre'a göre kötü niyet, doğuştan gelen özgürlüğümüzün reddidir. Bu, birçok insanın hayatında yaygın bir olay olmasına rağmen çelişkili, şaşırtıcı ve nihayetinde psikotik bir kendini kandırma çabasıdır” (Thomas ve Das, 2022, s. 1181). Meral, romanda yaşadığı ekonomik zorluklar ve İstanbul'un geleneksel ortamından kaçmak için Paris hayali ve zengin bir yaşam arzusu üzerinden kendine gerçek dışı bir kimlik kurar. Bu durum, Meral'in yalanlarının yalnızca başkalarına yönelik bir aldatma eylemi olmaktan çıkıp kendini aldatma biçimini almasına neden olur.

Varoluşçuluğun bireyin iç çatışmalarına ve özgürlük-sorumluluk gerilimine odaklanması, edebiyatta da benzer bir dönüşümün yaşandığı döneme denk gelir. Varoluşçuluğun sorgulanmaya başladığı dönemde, Türk edebiyatında birey psikolojisini, bireyin çatışma ve huzursuzluklarını öne çıkaran eserlerde artış görülür. “20. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren psikolojinin fizyolojiden kopması, bağımsız bir bilim olarak kurumsallaşması, kendine yakın gördüğü bilimlerle belirli derecelerde ilişki kurması(na)” (Emre, 2009, s. 334) olanak sağlar. Böylece psikoloji; edebiyat, sosyoloji ve tıp gibi alanlarla ilişkilendirilir. Bu etkileşim, edebî eserlerde insan ruhunun karanlık yönlerinin, bastırılmış duyguların ve özellikle bireyin hakikatle kurduğu karmaşık ilişkinin çok daha derinlikli ve katmanlı bir şekilde ele alınmasına zemin hazırlamıştır.

Yalan kavramı sosyal bir gerçeklik olarak düşünüldüğünde psikoloji, iletişim bilimleri, siyaset bilimi, felsefe, hukuk, sosyoloji ve din bilimleriyle olduğu kadar edebiyatla da ilişkilidir ve bu nedenle yazarların dikkatini çekmiştir. Sanat eserinin topluma tutulmuş bir ayna olduğu gerçeğinden hareketle “günlük yaşamın bir parçası” (Vrij, 2008, s. 11) ve sıkça başvurulan bir olgu

olan yalanın, edebî eserlerde de önemli ölçüde kullanıldığı görülmektedir. Bu disiplinler arası ilginin Türk edebiyatındaki yansımalarından biri Peyami Safa'nın *Yalnızız* romanıdır, nitekim alan yazınında da yalanın bu romandaki işlevi ve anlamı üzerine çeşitli tespitler yapılmıştır (Gariper, 2012; Gün, 2002; Ermekbaeva, 2017; Özcan, 2014; Şakacı, 2018).

Tekin (1999, s. 252), *Yalnızız* romanının psikolojik ve felsefi temellerinin kurulmasında yalanın önemli bir işleve sahip olduğunu belirtir. Bu bakımdan yalan ve gerçeklik üzerine kurgulanan romanda yazar, yalanı kurgunun merkezine yerleştirerek “insan ve insan problemine” dikkat çeker. *Yalnızız*, Peyami Safa'nın, karakterlerinin ruh tahliline önem vererek inşa ettiği bir romandır. Romanda, “Yazar(lar)ı tarafından psikolojik bir hâl olarak öne çıkarılan, kahramanların kendi içinde ya da dışında yalan üzerine kurdukları dünyaların anlamı ve ifade biçimleri” (Özcan, 2014, s. 815) üzerinde durulması gereken bir durumdur. “Romanın kahramanı Samim, insanların çeşitli nedenlerle söylediği/söylemek zorunda kaldığı yalanın psikolojik nedenleri üzerine düşünür” (Özcan, 2014, s. 819). Birey psikolojisini iyi bilen Samim, ortaya koyduğu tespitlerle yalan kavramına dikkat çeker. Böylece yalan olgusu, romanda kurguyu yapılandıran ve belirleyen bir unsur olarak kullanılır.

Bu çalışma, Peyami Safa'nın *Yalnızız* romanında yer alan yalan kavramının, bireysel ve toplumsal düzeyde nasıl yansıdığını ve hangi amaçlarla kullanıldığını ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Aynı zamanda çalışmada yalanın, kişiler üzerinde ne tür psikolojik ve varoluşsal etkiler bıraktığını göstermek de amaçlanmıştır. Bu bakımdan çalışma, özellikle Meral, Samim, Selmin ve Besim karakterlerinin yalana başvurma gerekçelerini, yalan söyleme biçimlerini ve yalanın, roman karakterlerinin kendi benliklerini inşa etme ya da yok etme süreçlerindeki rolünü incelemektedir.

Nitel araştırma anlayışıyla yürütülen bu çalışmada veriler, doküman incelemesi yoluyla elde edilmiştir. Bu kapsamda *Yalnızız* romanı, yakın okuma tekniğiyle çözümlenmiş; yalanın geçtiği bölümler bağlamlarıyla birlikte ele alınarak metinden seçilen örnekler üzerinden değerlendirilmiştir. Karakterlerin yalan söyleme biçimleri, gerekçeleri ve sonuçları, çalışmanın kuramsal çerçevesini oluşturan psikoloji, iletişim bilimleri ve varoluşçu felsefe verileriyle ilişkilendirilerek yorumlanmıştır. Böylece roman hem kendi anlam dünyası içinde yorumlanmakta hem de disiplinler arası kuramsal bir zemine oturtulmaktadır.

Romandaki yalanların sınıflandırılmasında üç temel kuramsal zemin birlikte kullanılmıştır. İlk olarak Morrison'un (2009), yalanları verdiği zarar ve sağladığı fayda ekseninde altı kategoriye ayıran tipolojisinden yararlanılmıştır. Bu sınıflandırma; özgecil yalan, intikam aracı olarak yalan ve çıkar için söylenen yalan gibi işlevsel kategorilerin belirlenmesinde dikkate alınmıştır. İkinci olarak Vrij (2008), Vrij vd. (2010), DePaulo ve Kashy (1998), DePaulo vd. (2003) ile Ekman'ın (1985) yalan söyleyen bireyin sergilediği davranışsal ipuçlarına (göz hareketleri, ses titreyişi, beden dili) ilişkin psikolojik kuramlarından faydalanılmıştır. Bu çerçeve, romanda özellikle Samim'in, karakterlerin yalanlarını nasıl tespit ettiğini anlamak için kullanılmıştır. Üçüncü olarak Sartre'in “kötü niyet” kavramı ve varoluşçu felsefenin yalanı bir varoluşsal kaçış mekanizması olarak ele alışı, yalanın karakterlerin kimlik inşasındaki ve yok oluş süreçlerindeki rolünü çözümlemek için yararlanılmıştır. Bu üç kuramsal çerçevenin yanı sıra romandaki somut yalan kullanımlarının işlevleri de analiz edilerek alan yazınındaki mevcut kategorilere tam uymayan bazı yalan türleri (muhalif olmak için söylenen yalan, kaçış ve sığınak olarak yalan) metne özgü başlıklar altında ele alınmıştır. Böylece çalışma hem alan yazınındaki sınıflandırmalara sadık kalmış hem de romanın kendi iç dinamiklerinden yola çıkan bir yapı kazanmıştır.

Alan yazını incelendiğinde yalanın, *Yalnızız* romanında hangi türlere ayrılabilceği, hangi işlevleri üstlendiği ve karakterlerin yalanlarının Morrison'un yalan sınıflandırması ve Vrij vd.'nin (2010) davranışsal ipuçları teorisi gibi iletişim bilimleri ve psikoloji kuramları ışığında nasıl değerlendirilebileceği konusunda kapsamlı bir inceleme bulunmamaktadır. Bu çalışma, söz konusu boşluğu doldurmayı hedeflemekte; yalanı, özgecil yalan, intikam aracı yalan, çıkar için söylenen

yalan, his yalanı gibi kategorilere ayırarak her bir türün romandaki işlevini ve karakterler üzerindeki psikolojik etkisini sistematik bir şekilde ortaya koymayı amaçlamaktadır. Böylece roman sadece edebî bir metin olarak ele alınmamış; aynı zamanda bireyin, kendisi ve çevresi ile bir başka ifadeyle içinde yaşadığı toplumla kurduğu ilişkilerde yalanın nasıl bir belirleyici role sahip olduğunu gösteren psikolojik ve felsefî bir boyutta ele alınmıştır.

Yalan Kavramı ve *Yalnızız*'da Yalanın Çerçevesi

Çocukluk yıllarından itibaren dürüstlüğü ve erdemli olmanın önemi vurgulanırken yalanın ise kötü bir davranış olduğu ve toplumda hoş karşılanmadığı ifade edilir. Ancak araştırmalar, erken yaşlardan itibaren yalanın kabul edilemez olduğu öğretilse de çocukların tamamen dürüst olmak yerine zaman zaman yalana başvurdıklarını ortaya koymaktadır (İñiguez vd., 2014). Yetişkin bireyler de nedenini ve sonucunu düşünmeden, önemli ya da önemsiz ayrımı yapmaksızın zaman zaman yalana başvurabilmektedir. Birey, dürüst davrandığı zaman karşı taraftan alacağı tepkiyi bildiği durumlarda da doğru söylemenin, kendine sağlayacağı faydadan çok, vereceği zararı düşünür; bu nedenle de yalana başvurabilir. Oysa yalan, açığa çıktığında daha büyük olumsuz sonuçlara yol açar; güven duygusunu zedeler ve karşıdakini kırıp üzer.

Yalan, “diğer insanlara bilerek yanlış olduğu bilinen bir bilginin doğruymuş gibi iletilmesi” ya da “diğerlerini kasıtlı olarak yanıltma girişimi” olarak tanımlanır (DePaulo ve Kashy, 1998; Zuckerman vd., 1981). Bu çerçevede yalan, doğru olmayan şeyleri ifade ederken kandırma ve kişiyi doğru olmayan şeylere inandırma çabasını içerir. “Yalan söylemek toplumsal ve kültürel açıdan yapılması istenmeyen, yapıldığı fark edildiğinde hoş görülmeyen ve genellikle olumsuz duygu ve sonuçlar ortaya çıkaran bir davranış olarak kabul edilmektedir” (Üretmen, 2008, s. 82). İletişimde de önemli bir yere sahip olan yalan, bireyler arası iletişime zarar verdiği gibi aile içi ilişkilerde de güven duygusunu azaltır, bağları zayıflatır ve zayıflayan bağların zamanla kopmasına neden olur. Bu bakımdan birini kandırmak ya da söylenmesi gereken bir gerçeği saklamak da yine yalan kapsamına girer. Ekman’a (1985, s. 26-28) ve Vrij’e (2008, s. 14) göre kişi, doğru olmayan bir şey söylemese bile doğru olan bir bilgiyi kasıtlı olarak söylemediği, bir başka ifadeyle gizlediği takdirde de yalan söylemiş olur. Dolayısıyla yalan, karşıdakini bilinçli bir şekilde yanıltma, kandırma ve yanlış yönlendirme amacı taşır.

Bok’a (1978, s. 6) göre içinde kandırma niyeti taşıyan insan, yalan söyleyerek “kasti bir şekilde bilgiyi saptırmakta, kısıtlamakta ve hatta tahrif etmektedir.” Kasıtlı olarak kandırma niyeti bulunan yalanlar, sözlü olabileceği gibi yazılı, duman işaretli, işaret dilli ya da Mors kodlu da olabilir. Yalanı niyet ve kandırma ekseninde ele alan bu yaklaşımların yanında, yalanı algı ve varoluş düzleminde yorumlayan felsefî okumalar da bulunmaktadır. Yalanı, hayatta kalmanın vazgeçilmez bir koşulu olarak gören Nietzsche için ise yalan, “kişinin gördüğü bir şeyi görmemiş olmayı istemesi ya da görmüş olduğu bir şeyi öyle görmemiş olmayı istemesidir” (Nietzsche, 2008, s. 55). Böylece yalan, bireysel algıyı yönlendiren bir mekanizma olarak yalnızca başkalarını değil; kişinin kendisini de kandırmasına neden olur.

Yalan, kişinin isteyerek ve bilerek karşısındakini yanlış bilgilendirmesi ya da onu yanıltmayı amaçlamasıdır. “Doğru olmayan, gerçeğe uymayan söz” (sozluk.gov.tr) olarak tanımlanan yalan, *Yalnızız* romanında kurguyu yapılandıran önemli bir öge olarak çalışmanın temelini oluşturmaktadır. Bu kavramsal çerçeveden hareketle *Yalnızız* romanında yalan, basit bir sözlü eylemden öte, karakterler için bir var olma stratejisine dönüşmektedir. Bu çalışmada yalan kavramı; gerçeğin bilinçli bir şekilde çarpıtılması, hakikatin gizlenmesi ve kişinin kendi kurgusunu meşrulaştırma çabası ekseninde ele alınacaktır. İnceleme boyunca karakterlerin sığındıkları bu savunma mekanizmalarının, onların hem iç dünyalarını hem de sosyal ilişkilerini nasıl şekillendirdiği üzerinde durulacaktır.

Romanda “adının Samim olduğu anlaşılan bir adamın, sevgilisinin kendisine yalan söylediğini anlaması üzerine yaşadığı duygular, bilinç akışı yöntemiyle anlatılmaktadır” (Savaş,

2019, s. 349). Romanın başkarakteri Samim'e (s. 73) göre bundan yüz elli sene öncesinde yalan; bütün sosyal kurumları, meslekleri ve aslında hayatın tüm alanlarını kuşatmıştır. Bu kuşatma; bir olgunlaşma, gelişim ve evrimin zaruri bir sonucu olduğu kadar "kutuplaşma dramı" adı verilen bir dip zıtlık gerçeğinin de zaruri sonucudur. Romanda bu düşünce, "Adı üstünde: Yalan dünya. Yalansız bir dünya tasavvur edilebilir mi?" (s. 82) şeklinde ifade edilerek yalanın olmadığı bir yaşamın düşünülemeyeceğine vurgu yapılır. Bu bağlamda Samim, yalanı, kurnazlık denilen küçük zekâ oyunları ile büyük hâllerin karşılanması olarak tanımlar ve bunu da bir hata olarak kabul eder (s. 82). Yine Samim, yalanı, "aciz insanın elindeki geçici silah" (s. 83) olarak niteler. Böylece yalan, bireyin zorlu zamanlarında ya da öyle algıladığı durumlarda başvurduğu aciz bir yönelim olarak değerlendirilir. Hayatın her alanında yalanın olduğunu düşünen Besim'e göre de bahçedeki gül bile yalan söylemektedir. Taze duruşuyla hiç solmayacağını ve ebediyen kalacağını iddia ediyor gibi görünse de aslında birkaç gün sonra solacaktır. Bu nedenle bu duruşuyla gül de yalan söylemektedir (s. 82).

Romanda yalanın, her zaman karşılaşılabilecek bir olgu olarak görülmesi, Samim'in "Simeranya" adını verdiği hayali dünyasının da bu bağlamda değerlendirilmesini gerekli kılar. Her şeyden önce Samim'in "Simeranya" adını verdiği hayali dünyası da bir bakıma yalan üzerine kurgulanmıştır. "Samim, yüz elli yıl sonraki Simeranya'yı düşleyerek bir bakıma yalnızlıktan kurtulacağı 'entelektüel yalanını' inşa eder" (Özcan, 2014, s. 820). Samim yüz elli yıl sonrasını anlattığı ve idealize ettiği bu kurgusal dünyada, toplumsal meselelere çözüm ürettiği ve tüm zıtlıkları ortadan kaldırdığı için hayatın bir parçasıymış gibi görülen 'yalan'a artık ihtiyaç kalmayacaktır. Bu düşünce, romanda şöyle ifade edilmiştir:

"Simeranya'da yalan tamamıyla lüzumsuz bir hâle gelmiştir; anlaşılmıştır ki bu, tabiatın ve hayatın içindeki zıtlıkları barıştıramayan insanın bir görünüş ahengi yaratmak için kutuplardan birini örtmek ihtiyacıdır. Bu zıtlıklar ortadan kalkar veya uzaklaştırılırsa yalana lüzum kalmaz. Yani prensibinde kutuplaşma bulunan olmak dramına karşı aciz insanın elindeki geçici silah, yalandır." (s. 83)

Ancak romanın gerçek dünyasında, bir başka ifadeyle Samim'in içinde yaşadığı toplumsal yapıda, zıtlıklar ortadan kaldırılamadığı için insanlar yaşadıkları çatışmadan kurtulabilmek ve içinde bulundukları şartlara uyum sağlayabilmek için yalana başvurur. Elbette hakikatin üstünün yalanla örtülmesiyle yapılan bu hamle, sorunun gelecekte daha büyük ve karmaşık hâle gelmesine neden olur. Bu bağlamda söylediği yalanlarla birlikte hakikatten uzaklaşan birey, yok olma sürecine doğru ilerler.

Roman zamanından yüz elli yıl sonrasının kurgulandığı, Samim'in icat ve idealize ettiği ütöpik bir memleket olan Simeranya'da zıtlıklar ve kutuplaşmalar ortadan kaldırıldığı için yalana ihtiyaç duyulmaz. Ancak insan ruhunun müdahil olduğu sosyal hayatta, bütün zıtlıkları ortadan kaldırmak mümkün değildir. İşte tam bu noktada yalan, müspet ve menfi kutuplardan birinin üstünü geçici bir süreliğine örtmek suretiyle çatışmayı ortadan kaldırabilir. Romanda yalanın, sorunlara geçici çözüm olduğu, "... tehlikenin üstüne yalanın yorganını örtüyorsun. Hâlbuki realitenin hoyrat eli, bir gün o yorganı ansızın kaldırırverince zıtlık en vahim neticeleriyle ortaya çıkacaktır" (s. 84) ifadeleriyle dile getirilir. Yalan, kimi zaman can kurtarıcı bir rol üstlenmiş gibi görünse de aslında sorunu yalnızca öteleyip geçici çözüm üretmekten başka bir şey değildir. Samim'e göre yalan söylemek, psikolojik bir rahatsızlıktır ve biyolojik hastalıkların nedenidir:

"... birçok hastalıkların sebebini hastanın vücudundan evvel hayatında aramak lazımdır. Yani hastalık, çok defa kaderin aksiliklerine karşı ruhun ve onun peşinden vücudun isyanıdır. (...) Her sıkıntı bir isyan hazırlığıdır. (...) Her hastalık evvela ruhta başlayıp sonra vücuda sirayet etmiş bir isyandır. (...) Yani insanda hastalık, çok defa, kaderin aksiliklerine karşı bir intibaksızlıktır. Simeranya'da her türlü hastalığın âmilini evvela hastanın hayatında ve ruhunda ararlar. Çok defa da hiçbir çaresi olmayan

talihsizliklerden, hayat aksiliklerinden birini bulurlar. Ümitsiz bir aşk, çok sevilen birinin ölümü, namus lekesi ve vicdan azabı gibi çaresizlikler..." (s. 85-86)

Hayatın kendine getirdiklerini kabullenemeyen ve gerçeklerle yüzleşemeyip onlardan kaçan birey, maruz kaldığı stres ve sıkıntıya bağlı olarak vücudunda oluşacak hastalıklara açık hâle gelir. Serebrospinal baraj, sıkıntı veya zihin yorgunluğu sırasında yıkılınca kendine müsait bir zemin bulan mikroplar beyin zarından içeri girer (s. 87). Nitekim çağımızda da fizyolojik olarak açıklanamayan ve teşhis edilemeyen bazı hastalıklar, ruhsal sebeplerle izah edilmeye çalışılmaktadır.

Samim, yalanın neden söylendiği ve insanların yalana hangi gerekçelerle ihtiyaç duyduğuyla daha çok ilgilenir. Yalanın kendisi kadar söylenme gerekçelerinin de kişiler arası iletişimde etkin bir rol oynadığına dikkat çeker. Bu nedenle bazı durumlarda söylenen yalanın, meşru görülebileceğini ancak hiçbir zorunluluğu olmayan ve keyfi biçimde söylenen yalanların izah edilemeyeceğini belirtir. Bu düşüncesini şöyle örneklendirir:

"... katilin sekizi çeyrek gece Kadeş vapurunda olduğunu yalancı şahitlerle ispata çalışan avukatın mahut adli yalanı, (...) iki düşman memleket arasında, harpten üç gün evvel, dostluğun her zamankinden ziyade o gün kuvvetli olduğunu söyleyen diplomatın politika yalanı, (...) sıkıcı bir ziyareti güler yüzle karşılayan centilmenin mimik yalanı, en kederli anında hatırını soran yabancıya iyi olduğunu söyleyenin muaşeret yalanı, borç isteyen sıkıntıda olduğunu söyleyen zenginin mülkiyet yalanı, (...) şifasız bir hastaya alelade bir gargaranın şifalı tesirlerini sayan hekimin tedavi yalanı, (...) ölüm felaketini ağır hastalık şeklinde hafif bir ümide bağlayarak haber veren telgrafın alıştırma yalanı, (...) yapmayacağını pek iyi bildiği şeyleri ant içerek ahaliye vadeden parti liderinin seçim yalanı, (...) korkağa tehlikenin büyük olmadığını söyleyen dostun telkin yalanı, (...) dilekçe sahibine gelecek hafta pazartesi, salı veya çarşamba akşamına kadar ücretliler kadrosunda bir yer açılacağını umduğunu söyleyen idarenin yalanı, (...) okuyucularının sıfıra inmiş teveccühlerinin fazlalığıyla gurur duyduğunu yazan sürümsüz gazetenin sürüm yalanı, (...) malını sermayesine verdiğini söyleyen, yerliyi Amerikan diye süren, çileğin eziklerini sepetin altında gizleyen, yahut da... Fiyat etiketinde 899 rakamının '8'ini büyük, '99'unu küçük yazıp ilk tesirin gafletini sömürmek isteyen esnafın ve tüccarın satış yalanı, kadının boya veya süs yalanı (...) bütün bunların hepsi, daha çok tabiatın ve cemiyetin mayasındaki bozuklukları gizleyip bir ahenk zevahiri yaratmak ihtiyacından doğan hayal yalanlarıdır." (s. 10-11)

Romanın başkışisi Samim, yalanın bazı durumlarda kabul edilebilirliğine dair düşüncelerini bu şekilde sıralarken Platon da *Devlet* (2010, s. 72-73) adlı kitabında yalana hangi koşullarda ve kimler tarafından başvurulabileceğini tartışmıştır. Buna göre yalnızca devleti yöneten kişilerin, devletin ve yönettikleri insanların yararı için düşmanlarına ya da yurttaşlarına yalan söyleyebileceğinden bahseder ve bu tür yalanların, birer ilaç gibi yararlı sayıldığını belirtir. Yönetilenlerin, yönetene yalan söyleyemeyeceğine de dikkat çeken Platon, bu noktada "... yöneten, şehirde birinin yalanını yakalarsa Homeros'un dediği gibi: 'İster bir sanat adamı olsun, ister falcı, ister hekim, ister doğramacı' onu cezalandıracak. Yalan, devlet gemisini batıracak bir fırtınadır" (Platon, 2010, s. 79) diyerek yalana karşı tavrını netleştirir. Platon, yalanın, bireyin kişisel çıkarı için değil; sadece kamu yararı için kullanılabilen bir araç olduğu düşüncesini savunur.

Peyami Safa, *Yalnızız* romanı aracılığıyla kökeni Batı'ya dayanan yanlış Batılılaşma ve Batı özentisi hastalığına dikkat çekerek de yalan kavramı üzerinde durmuştur. Yazar, romanda okuyuculara doğrudan yönelerek "Ey insan! Bu kitabı sana ithaf ediyorum. Başının üstünden büyük bir rüzgâr esiyor. Yalancı bir fecirle başlayan asır kararıyor ..." (s. 467) der. Güneş doğmadan önce ortalığın ağarmaya başladığı vakit, tan vakti (Ayverdi, 2010, s. 372) olarak tanımlanan fecir, kısa süreli bir zaman dilimini ve renk yansımaları ihtiva eder. Burada yazar; Batı'dan gelen ve bireydeki maneviyatı yok eden Batılılaşma rüzgârını da gelip geçici olması itibarıyla "yalancı fecir" olarak tanımlar ve her şeyi maddeyle izaha kalkışan kemiyet düşüncesini şöyle eleştirir:

“Bırak şu maddeyi, boğ şu ölçü dehanı, doy şu fizik ve matematik tecessüsüne, kov şu kemiyet fikrini, dal kendi içine ... bul kendini, bul ruhunu, bul, sev, bil, an, gör, kendi içinde gör Allah'ını. Kendine dön. Kendine bak, kendine gel ... seni kendi kendinle boğuşmaktan kurtaracak ruh mucizelerini ara. İnan manevilere ve mukaddeslere inan ... düşünmekten bile seni alıkoyan tabiatçı metodlarını fırlat ve bitlenmiş elbiseler gibi at. Ortaçağ pazarında haklı olarak ayıpladığın dar kafalılığın anlayış sınırlarını daha fazla darlaştıran beş duyu idrakinin kapalı dünyası içinde kalma: Arşı geç, ferşi atla, sidreyi aş, / Gör ne var maverada ibretiz.” (s. 467-468)

Peyami Safa; madde, ölçü, kemiyet, fizik, matematik ve tabiatçı metot gibi kavramlarla modernizmin, bilim ve teknoloji alanındaki gelişmelerin, bireyi maddeci düşünceye itmesini ve maneviyatla bağlarının kopmasına neden olmasını eleştirir. Modern yaşamın, materyalist düşüncelerin, bilim ve teknoloji alanındaki gelişmelerin; bireyi kendi özünden, ruhaniyetinden ve hakikatten uzaklaştırdığı için aslında bunların “yalancı fecir” olduğunu ifade eder. Bütün bunlar, hakikatin üstünü örten gelip geçici şeylerdir. İnsanoğlu bilim ve sanatta erişebileceği son noktaya gelse de asıl gerçek olan, öteki âlemdir. Peyami Safa, bu dünyada bilim ve teknoloji alanında en üst seviyeye ulaşılsa da aslında her şeyin geçici olduğuna, en sonunda varılacak tek gerçeğin, ölüm olduğuna dikkat çeker. Bu nedenle “yalan dünya” (s. 82) diyerek yalancı fecre aldanmamak gerektiğine vurgu yapar.

Samim'in Yalan Tespiti ve Algısı: Yalanın Davranışsal İpuçları

Peyami Safa, ruh çözümlemelerinde oldukça başarılı bir yazardır (Tekin, 1998; Moran, 2014) ve *Yalnızız* romanında bu yönünü Samim karakteri aracılığıyla ortaya koyar. Yalan yalnızca sözcüklerle değil; aynı zamanda beden dili, ses tonu, göz hareketleri gibi sözel olmayan davranışsal ipuçlarıyla da açığa çıkan bir olgudur. Bu bağlamda romanda Samim'in, bir kişinin yalan söylediği sıradaki fiziksel tepkilerini ve ruh hâlini tespit etme yeteneği dikkat çeker. Bu alt başlık, Samim'in özellikle Selmin ve Meral üzerinde yaptığı gözlemleri, yalan söyleyen bireyin sergilediği bilinçdışı davranışları ve bu tespitlerin Vrij, DePaulo, Ekman gibi araştırmacıların ortaya koyduğu davranışsal ipuçları kuramıyla nasıl örtüştüğünü incelemeyi amaçlamaktadır. Samim'in bu özelliği, romanda Besim ile Selmin'in konuşmalarını gözlemlemesinden hareketle şöyle yer alır:

“Ben yalan arayan zekânın gözlere verdiği ağır hareketi bilirim. Çok az yanılmışım. Bakış evvela sağa veya sola doğru kayar. Arama başlamıştır. Sonra gözbebeği yukarıya doğru bir kavis çizip aksi istikamete iner. Sonra tam karşı tarafa bakar. Donuktur. Bulamamıştır. İki üç defa kırılır. Korku çırpınışı. Yalan aradığının sezilmesi ve aranan yalanın bulunmaması korkusu. Nihayet bütün yüzde, gergin çizgileri gevşeten bir kurtuluş hareketi. Yalan bulunmuştur. Gizlenen sevinç, dudakların ucunda belli belirsiz bir gülümseyiştir. Yarım saniye bile sürmeyen bu ruh macerası, bazen süjenin yorgun olduğu anlarda daha kuvvetli bir kurtuluş işareti verir: Selmin Besim'in suali üzerine, burnundan sesli bir soluk hâlinde çıkan sinsi bir gülüşle güldü. Bunun mânâsı vardı. Birincisi küçük dayısının tam zamanında belli ettiği şüphesine karşı hayranlıktı. İkincisi yalanı çabuk bulmaktan duyduğu keyifti. Gözler pek kısa süren o kavis hareketinden sonra kırılmadı. Yalan hazır. Onu buraya gelmeden önce, garda tren beklerken tanımişti. Filan.” (s. 142)

Samim'in bu yeteneğinin en somut örneği, Selmin'in annesi Mefharet ve nişanlısı Ferhat'la yaşadığı çatışmalar sonrasında “Aç Adam” adlı bir kişiden hamile kaldığını iddia ettiği sahnede görülür. Selmin, bu yalanı hem annesinden intikam almak hem de Ferhat'ı ailesine kabul ettirmek amacıyla kurgulamıştır. Samim ve Besim, Selmin'i sorguya çektiğinde Selmin'in bu yalanı niçin söylediğini anlamaya çalışır. İşte bu sırada Samim'in gözlem yeteneği devreye girer.

Selmin'in, hamilelik yalanını söylediği sırada dayıları Samim ve Besim'in soruları karşısındaki beden dili ve tavırları, Samim'in yalan söyleyen kişiye dair gözlemlerini somut bir şekilde örneklendirmektedir. Bu durum, yalanın davranışsal ipuçları olarak değerlendirilebilir.

“Yalan söyleyen kişide ses tonu, sesin alçalıp yükselmesi, soruları yanıtlama süresi, konuşma hızı gibi sözel ipuçları ve göz teması, göz hareketleri, göz bebeği genişliği, jest ve mimikler, gülümseme, çevresindeki nesnelerle kurduğu temas gibi sözel olmayan farklı davranışsal ipuçları dikkat çekmektedir” (Vrij vd., 2000). Zuckerman vd. (1981) de sözel olmayan davranışlardaki belirtilerin gözlemlenmesini, genel uyarılmışlık hâli olarak tanımlar.

Samim, konuşmalar sırasında Selmin'in yüzünde bir anda gergin çizgileri gevşeten bir kurtuluş hareketi görür. Bu fiziksel değişimi, Selmin'in söyleyecek bir yalan bulduğuna işaret olarak yorumlar. Selmin'in dudaklarının ucunda belli belirsiz görülen *sinsi bir gülüş* (s. 142) de bu yorumu destekler (s. 142). Samim'e göre bu gülüş, Selmin'in bulduğu yalandan duyduğu zaferin ifadesidir; aynı zamanda dayısının şüphesini tam zamanında fark ettiği için hissettiği hayranlığı da yansıtır. Bulduğu yalandan sonra Selmin'in sergilediği bu davranışı, Ekman (1985) “kandırma keyfi” olarak tanımlar ve yalan söyleyen kişinin yalanının inandırıcılığına ve başarıya ulaştığına dair hissettiği haz ve heyecan duygusunun davranışsal bir sonucu olduğunu ifade eder.

Samim, kişilerin jest ve mimiklerine dikkat ederek onların yalan söyleyip söylemediklerini genel itibarıyla anlayabilir. Meral'in görsel ipuçlarına ilişkin gözlemleri bu yeteneğin somut bir örneğidir. Bu bağlamda Samim'e göre Meral yalan arayışına girdiğinde gözlerinin hareketi çoğalır ve etrafta dolaşmasına rağmen gözleri hiçbir şey görmeden bakınır. Dizleri ise birbirine yapışık bir hâlde kasılır. Samim ayrıca beden dili okuması yaparak Meral'in yalan söylediği sırada, yalanının anlaşılmasında gözlerinin görünmeyeceği şekilde ışığa en uzak noktayı seçtiğini fark eder. Bu fiziksel göstergeler, Meral'in yalan söyleme anındaki bedensel tepkilerini ortaya koyar.

İşitsel ve davranışsal ipuçları açısından da Samim, Meral'in yalanını çözümler. Karanlıkta Meral'in gözlerini göremediğinde Meral'in sesinin titreyişinden onun yalan söylediğinin farkına varır. Samim, Meral'in sesinin titreyişini “üflenlen bir mum alevinin sönmenden önceki çırpınına” (s. 3) benzetir. Konuşmalarından sonra yanından ayrılırken Meral'in koşarak uzaklaşmasını da bir şeyler sakladığının ve yalan söylediğinin göstergesi olarak yorumlar. Böylece yalan söylediği sırada Meral'deki fiziki değişimler, Samim'in gözlemleriyle somutlaştırılmış olur. Kişiden kişiye değişkenlik göstermekle beraber yalan söyleyen kişinin yalan söylerken gözbebeğinin genişlediği, birbiriyle tutarsızlık gösteren bazı beden hareketleri sergilediği, bunun yanında göz kırpması sıklığının, konuşma hatalarının, ses tonunun ve konuşmadaki duraklamalarının arttığı, buna karşın göz temasının azaldığı gibi bulgular saptanmıştır (DePaulo vd., 2003).

Yine Samim ile Meral'in buluştukları bir başka gün, Meral, babasının hastalığını duyan annesinin kendisini mutlaka görmek istediğini, üstelik yolda dayısıyla karşılaştığını ve onunla birlikte annesinin yanına Fazlı Paşa'ya gideceklerini, bu nedenle bu buluşmada çok kalamayacağı yalanını söyler. Meral'in yalan söylediğini anlayan Samim, Meral'e Arnavutköy'e, annesinin yanına birlikte gitmeyi, en azından Fazlı Paşa'ya kadar onu otomobille götürmeyi teklif eder. Yalanının açığa çıkmasından endişelenen Meral, gerilerek bu tekliften rahatsız olur ancak Samim'in ısrarı üzerine Fazlı Paşa'ya kadar Samim'in otomobiliyle gitmeyi kabul eder. Meral'in, annesinin yanına gideceğine dair söylediklerinin yalan olduğunu bilen Samim, bu durumu ve Meral'in panik hâlini şöyle ifade eder:

“Dizleri birbirine yapışık ve ayakları ayrıktı. Vücudunun üst kısmı öne doğru eğilmişti ve bir sancı çekiyor gibiydi. Çantasını lüzumsuz yere, birkaç defa, bir elinden ötekine alıyordu. Geçtiğimiz yollara bakan gözlerinde ve hareketli kaşlarında endişe çırpınıları vardı. Otomobilin, onun istediği istikametle tam zıddına koştuğunu anlıyordum. Başkasına verdiği randevunun yerinden ve zamanından uzaklaştığı için kıvrandığı muhakkaktı.” (s. 347)

Yalan yalnızca sözcüklerle yapılan değil, aynı zamanda beden dili göstergeleriyle de ortaya çıkan bir olgudur. Bu bakımdan Samim, yalan arayışına giren Meral'in göz hareketlerinin çoğaldığını ve etrafta dolaşmasına rağmen gözlerinin hiçbir şey görmeden bakındığını ifade eder. Samim ayrıca

yalanların dizlere tesirini de gözlemler, Meral yalana başvurduğunda dizleri birbirine yapışarak kasılır. Böylece yalan söylenirken bireydeki fiziki değişimler de görülmüş olunur. Lerner'e (1993) göre insan bedeni, yalan söylemeye izin vermeyen bir yapıya sahiptir. Bedenler, kendi yalanlarına tepki göstererek sözel olmayan bazı davranışsal ipuçları ortaya koyar. Buna göre söylenen yalanlar, yalana başvuran kişiyi bir saat gibi uyarmakta ve beden de bazı davranışsal tepkilerle buna karşılık vermektedir. Lerner'in bu düşüncesi, Freud'un "Görmek için gözleri, duymak için kulakları olan herkes bilmelidir ki hiçbir ölümlü, sır saklayamaz. Dudakları sussa parmak uçlarıyla konuşur ve ihanet, her bir gözeneğinden sızar." (Freud, 1959, s. 94) sözüyle desteklenmektedir. Bu tespit, Meral'in yalan söylediği sırada istem dışı bir şekilde sergilediği davranışlarıyla somutlaştırılmaktadır.

Samim, Meral'in yalan söylediğini konuşmalarından olduğu kadar beden dilinden de anlamasına rağmen yine de bu durumu teyit etmek ister ve Meral'in gideceğini söylediği yere, - Arnavutköy'e- Meral'in annesinin yanına gider. Samim, düşüncelerinde yanılmamıştır; Meral, annesine, babasının hastalığından hiç bahsetmediği gibi dayısıyla birlikte annesinin yanına da gitmemiştir. Daha sonraki günlerde Meral, o gün ayrıldıklarında Samim'in Arnavutköy'e, annesinin yanına gittiğinden ve yalanını öğrendiğinden haberdar olur.

Samim'in yalana karşı tavrı, romanda mutlakçı ve ahlaki bir çizgide seyreder. Onun için yalan, affedilmez bir suç ve hataların en büyüğüdür. Bu tutum, Samim'in "doğruluk özleyişi"nin temelini oluşturur. Ancak bu mutlakçı tavır, Samim'i Meral karşısında çelişkili bir konuma iter. Bir kadının benliğinde bütün kadınları gören Samim, Meral'in kendisine söylediği yalanı bütün kadınların kendisine söyleyeceği yalanla eş değer tutar. Bu genelleme, Samim'in kadınlara ve yalana dair zihin yapısını yansıtır ve romanın ilerleyen bölümlerinde Meral'le ilişkisinin kırılma noktasını hazırlar. Böyle düşünmesine rağmen Samim, Meral'e karşı başlarda daha yapıcıyken bir süre sonra kendisine söylediği yalanlar nedeniyle Meral'le yollarını ayırır.

Bir Kaçış ve Sığınak Olarak Yalan

Pek çok nedenden dolayı başvurulmuş yalan, kimi zaman bir kaçış ve sığınak olarak algılanır. *Yalnızız* romanında bu durum, Samim ve Meral karakterleriyle ortaya konur. Samim, Meral'e yönelttiği "Dün öğleden sonra evde miydiniz?" (s. 3) sorusuna aldığı cevapta, Meral'in konuşması ve beden dilini gözlemleyerek onun yalan söylediği ihtimali üzerinde durur. Meral'in bu soruya gecikmeli ve biraz da belirsiz cevap vermesi, Samim'in dikkatini çeker. Meral, "Galiba" (s. 3) şeklindeki cevabından sonra hemen bir şeyler arar gibi etrafına bakar ve panikle önünde durdukları tütüncü dükkânının vitrinindeki mecmuaları işaret eder. İşte size bahsettiğim resim diyerek vitrindeki bir portreyi gösterir. Samim, daha önce böyle bir portreden hiç bahsetmediğinden emindir. Bunun, kendisine yeni bir soru yöneltmemesi için konuyu değiştirmek ve dikkatini bir başka yöne çekmek için yapılan bir hamle olduğu görülür. Bu durumda Meral'in kullandığı yalan, Samim'den ve onun sorularından kaçış ve kendini güvende hissettiği bir sığınaktır. Bu durumun bilincinde olan Samim, Meral'in doğruyu söylememek için bir şeyler arayışını, "Yeni bir suale karşı sığınak." (s. 3) olarak ifade eder. Yanından koşarak gitmesini de bir şeyler gizleyip yalan söylediği için sorgudan kurtulmak olarak yorumlar. Meral'in kısa cümlelerle konuşmasını da yine bir sığınma mekanizması gibi gören Samim, onun bu konuşma şeklini, yalanına inandırma gayreti olarak görür. Bu düşüncesini, "En usta ağızlarda bile yalan uzun bir nefesten mahrumdur. İnandırma gayretinin en fazla olduğu anlarda bile cümleler kısılır." (s. 4) diye ifade eder. Bunun yanında Meral'in sorulara bu şekilde kaçamak cevaplar vermesi, bilgileri eksik iletmesi ve sözel olmayan davranışsal tepkiler sergilemesi, DePaulo ve Kashy'nin (1998) ifade ettiği üstü kapalı yalanları örneklemiştir.

Samim'in, Meral'in yalan söylediğini ilk fark ettiği yer, tütüncü dükkânının önüdür. Samim, tütüncünün önünde Meral'in gözlerinin sağa sola gidip gelmesinin, kendisine yalan söylediğini anlaması için yeterli olduğunu ifade eder. Bunu, "Bir şeyde her şey vardır, hiçbir şey basit değildir.

En küçükte en büyüğü bulabilirsin. Kurcalamasını bilersen bir incir çekirdeğinden bir dünya çıkar.” (s. 19) diyerek ifade eder.

Meral, dün öğleden sonra evde olup olmadığını Samim'den gizler. Bu nedenle Samim, Meral'in kendisini aldattığı şüphesine kapılır. Ancak Samim'i asıl üzen, ihanete uğramak/uğratılmak değil; yalana maruz bırakılmaktır. Samim için yalan, tahammül edemeyeceği, kabullenemeyeceği bir durumu ifade eder. Ona göre bir ihanetin gizlenmesi ile ufacık bir toplu iğnenin ya da en masum bir düşüncenin saklanması aynı derecede fenadır. Bu nedenle Samim'in yalana karşı tahammülü yoktur.

Yalanın karşısında duran ve Meral'in kendine yalan söylediği şüphesine kapılan Samim, büyük bir keder içinde sokaklarda yürümeye başlar. Dünyanın en çirkin kadını, en doğru kadını olsaydı, şimdi caddenin ortasında onun ayaklarına kapanabileceğini düşünür. İçini kaplayan doğruluk özleyişinin verdiği kederle yanından geçen kadınların gözlerine bakarak yürümeye başlar. Karşılaştığı kadınlardan birinin bakışlarını, gurur ve yalandan uzak bulur. Ardından bu kadınla konuşmak ve tanışmak ister. Konuşmaya başladıklarında Samim, kadına bugün hiç yalan söyleyip söylemediğini sorar. Sanat okulu mezunu olan ve evlere dikiş dikmeye gittiğini söyleyen kadın, bugün bir evde zorlu bir dikiş diktiğinden, çok yorulduğundan ve eve geç kaldığından bahseder. Kadın, kendisiyle konuşup ilgilenmesini istediği için Samim'e, kendisini tanıdığı yalanını söyler. Amacının, Samim'in ilgisini çekip kendisiyle tanışmak olduğu için bugün ona yalan söylediğini belirtir. Ardından hiçbir erkekten hiçbir beklentisi olmadığı gibi kendisinden de bir beklentisi olmadığını ancak onun kendisine tuhaf bakışlarından hareketle merakını gidermek için yalan söylediğini ekler. Samim'le bir şeyler içmek ve vakit geçirmek için bir yere oturduklarında daha önce bu tür yerlere gelmediğini de söyleyerek yalan söylemeye devam eder.

Samim, kendisinin dikkatini çekebilmek için yalana başvurduğunu söyleyen kadına, “Bana bu gece, yalnız bu gece yalan söyleme, senin heykelini yaptırırım; odama koyarım ve her gün sana taparım. Bu gece bana meşru yalan da söyleme.” (s. 12) diyerek yalanın ne derece karşısında durduğunu ve tavrının ne olduğunu, bu ifadelerle somut bir şekilde ortaya koyar.

Kadın, Samim'in ona bugün yalan söyleyip söylemediğini sormasından ve “yalan söylemezsen heykelini yaptırıp sana tapacağım” demesinden, Samim'in bir yalana maruz kaldığını ve bundan dolayı kırıldığını anlar. Aynı zamanda Samim'in hassasiyetini ve zayıf noktasını görerek bu durumdan yararlanmak ister. Bu amaçla yalanlardan oluşan bir hikâye kurgular. Samim'e, yalan söylemeyeceğini belirttiikten sonra üremisi olan hasta bir annesi olduğu, koma hâlindeki annesinin evde tek başına kaldığı, arada bir ev sahibinin çıkıp annesine baktığı, annesinin hep uyuduğu ve doktorun iki günden fazla yaşamaz dediği yalanını söyler. Ardından daha fazla dışarıda vakit geçiremeyeceğini ve bir an önce annesinin yanına gitmesi gerektiğini belirtir. Bunun üzerine Samim ve kadın, kirlili ve karanlık bir sokaktan geçerek kadının evine giderler. İki katlı taş bir evin dar koridorundan geçtikten sonra bir odaya girerler. Samim, sokak kadar herkese aitmiş gibi bulduğu bu odada bir umumilik kokusu sezer. Birkaç eski eşyadan başka bir şey bulunmayan bu odada ne bir aile fotoğrafı ne bir dikiş kutusu ne de hasta anne için dökülen gözyaşının silindiği bir mendil vardır. Kadın başka bir odada yatan hasta annesine bakıp geleceğini söyler.

Samim yaşadığı bu tuhaf ve çirkin macerayı, yarın Meral'e anlatması gerektiğini düşünür ancak böyle bir maceraya kalkışmasına, Meral'e karşı duyduğu şüphenin neden olduğunu da itiraf etmesi gerektiğini düşününce bu fikirden vazgeçer. “Hiçbirini söylememek onda affetmediği iç inziva günahını bizzat işlemektir.” (s. 15) diyerek Meral'den bir şeyler gizliyor olmanın ve içinde bulunduğu durumun yanlışlığının muhasebesini yapar. Meral'in şahsında, sadece şüphelendiği bir şeyi eleştiren ve bundan rahatsızlık duyan Samim, aynı şeyi kendisinin yapıyor olmanın utancını, pişmanlığını ve vicdan azabını duyar. Bu nedenle odadan bir an önce çıkıp oradan uzaklaşmak ister ancak bir işe başlamak ile tamamlamak arasında fark olmadığına karar verir. Nihayetinde buraya gelme amacının hiçbir cinsi istek olmadığını sadece kendini dinleyecek *iki kulak* (s. 15) arayışı sonucu olduğunu söyleyerek kendini rahatlatma yolunu seçer. Ancak yine de kendi içinde çatışma

yaşayarak Meral'in kendisinden bir şey saklıyor ya da yalan söylüyor şüphesi noktasında, ona kızdığı şeyi kendisinin yapıyor olmanın verdiği vicdani rahatsızlığı duyar. Bu rahatsızlığını, "Yarın ona bu gecemizi anlatacağım. Şüphemi anlatmalıyım. Yoksa adileşirim, değil mi?" (s. 15) diye dile getirir ve kendini teselli etmeye çalışır. Samim, yalanın, kalbi kırdığından ve en güçlüsünden en zayıfına kadar bütün insanlarda derin yaralar ve ürpertiler oluşturduğundan bahseder. Ona göre "Bir kalp, dünyanın gelmiş ve gelecek bütün kalpleriyle beraber kırılır." (s. 18). Dolayısıyla yalan söylemenin ya da söylenmesi gereken bir durumun saklanıp gizlenmesinin, bütün insanlığı incitecek derecede ağır ve hassas olduğuna inanır. Bununla beraber birini kandırmak ve söylenmesi gereken bir gerçeğin saklanması da yine yalandır. Bu nedenle Samim de aslında yalan söylemiş olmaktadır. Samim, ileride yaşanacak olumsuzlukların nedeninin, kendisinin daha ilk başta, geceyi yolda karşılaştığı kadının evinde geçirdiğini gizlemesine/yalan söylemesine bağlayarak bu pişmanlığını, "Meral'e o geceyi dışarıda geçirdiğimi söylememekle hata ettiğimi de şimdi anlıyorum." (s. 150), "Evvelki geceyi ona izah etmeliyim." (s. 153) diyerek dile getirir.

Aslında Samim, gittikleri evdeki gözlemlerinden yola çıkarak kadının yalan söylediğinin farkındadır ancak âdeta bunu kabul etmek ve kendine itiraf etmek istemez. Kendini bu yalana inandırmaya devam eder çünkü şüphe içinde kalan Samim, bir şeye sığınmak ve kendini ona teslim etmek ihtiyacı içindedir. Bu nedenle bu kadın, Samim için sığınılacak ve kendini teslim edecek bir şahsiyete bürünür. Bu durumda Samim de kendi içinde çatışma yaşamakta ve kendisiyle çelişmektedir.

Kadın, bir başka odada yatan hasta annesiyle ilgilenip geldikten sonra Samim, tek taraflı konuşmaya, kadın da bu konuşmaları dinlemeye başlar. Dünyanın var oluşundan, Mısır kölelerinden ve insanlık tarihi gibi pek çok konudan bahseden Samim, en sonunda uykuya dalar. Samim, sokak ortasında gördüğü bu kadını, Simeranya kadınlarına benzetir. Simeranya, Samim'in kurguladığı ve bu dünyada olmayan bir memlekettir. Samim, bu memleketi, "benim icadım" (s. 8) şeklinde tanımlar. Bu dünyanın sıkıntılarından bunaldığı zaman kendini oraya atarak sığınır. Bu ütopyada yalan yoktur çünkü orada yalan söylemeyi gerektiren bir sebep de yoktur. Simeranya'da insanlar, birer gölgeden ibarettir. Konuşmadan anlaşılır ve orada birbirlerinden bir şey saklayamazlar. İşte bu yüzden Samim, caddede karşılaştığı bu kadını, bir Simeranya kadınına benzetir ve onu gururdan uzak ve yalansız olarak tanımlar.

Bu kadını, işinden evine yorgun dönen talihsiz ve yalansız solgun bir lale olarak gören Samim, sabah uyandığında bu kadının aslında cüzdanını çalıp giden bir dolandırıcı olduğunun farkına varır. Kadının burada yaşamadığını ve dikişçi olmadığını, başka bir odada yatan hasta annesini kontrol etmek ve ilaçlarını vermek için gidip gelmesinin de yalan olduğunu, hatta annesinin olmadığını öğrenir. Onun, barlarda çalışan ve sarhoş ettiği müşterilerin cüzdanlarını çalan bir kadın olduğu bilgisini edinir. Bütün bu maruz kaldığı yalanların üstüne bir de cüzdanı çalınan Samim, kaldığı o yerin ücretini de ödemek zorundadır. Bu nedenle saatini rehin bırakarak evden uzaklaşır.

Samim'e (s. 16) göre insan ruhunun karanlığı, içinden dışına sızar ve bir is tabakası gibi her yere bulaşır ve her şeyi karartır. Samim, aydınlık olmasına rağmen etrafı, büyük bir karanlık ve boşluk içinde algılar. Yalanın, kendisini nasıl bir ruh hâline ittiğini ve bu ruh hâli içindeyken mekânı nasıl algıladığını ise şu şekilde ifade eder: "Neremizi ve nasıl kapladığını anlamadığımız bir keder buharı hâlinde bizi doldurmuşlardır." (s. 18). Simeranya kadını olarak tanımladığı kadının, pek çok yalanına maruz kalmak, bunu anlayamamak ve yalanın onda oluşturduğu hissiyat, Samim'in, mekânı kapalı-dar olarak algılamasına ve ruhunu karartıp onu üzmesine neden olmuştur.

Samim'in yolda karşılaştığı kadının evinde kaldığı gecenin sonrasında Selmin, dayısına dün gece nerede olduğunu sorar. Bu soru karşısında Samim gerçeği söyleyemez. Söylenmesi gereken bir gerçeğin saklanması da yine yalandır. Bu nedenle Samim aslında bir kez daha yalan söylemiş olmaktadır. Gerçeği söyleyemeyen Samim'de fiziki değişiklikler belirir. İki dudağı birbirine batır, yüzündeki heyecan bir anda kaybolur, Selmin'e yanıt vermeden yavaşça yerinden kalkar ve bahçeye

çıkır. Birkaç gün sonra Samim, gerçeği söylemediği için pişmanlık duyar. “Meral’e o geceyi dışarıda geçirdiğimi söylememekle hata ettiğimi de şimdi anlıyorum.” (s. 150) diyerek bu pişmanlığını dile getirir. Meral’e bu durumu itiraf etmek istediğinde ise ona şüphe duyduğu ve doğruluk özleyişi içinde olduğu bir gecede böyle bir şey yaptığı mazeretini söyleyemeyeceğini düşünerek bunun yerine bir yalan arayışına girer. Çünkü Samim’e göre masum bir kişiye şüphe duymak, o kişiyi incitir ancak masum değilse o kişiye karşı tedbirli olmak gerekir. Ona göre var olan bir şüpheyi gizlemek ile bir mazeret yalanı söylemek arasında pek fazla fark yoktur. Doğruluk özleyişi karşısında bir mazeret yalanı söylemek ise aşk ahlakı bakımından Meral’in bundan önce söylediği ya da bundan sonra söyleyebileceği tüm yalanlara denk düşecek niteliktedir.

Samim, Meral’in bir şeyleri gizleme çabası ve arzusu karşısında derin bir boşluk ve çaresizlik hisseder. Ona göre gerçekten ihanet gibi bir durum söz konusu ise bunu öğrenmek, şüphe içinde kalmaktan daha hafif ve daha az rahatsız edicidir. Çünkü ihaneti ve karşısındaki rakibi öğrendiğinde kinine hedef olabilecek nesnel bir varlık olduğu için bu durumun daha kabul edilebilir olduğunu belirtir. Bu bağlamda, yalan söylenip söylenmediğine dair duyulan şüphe, bilinmezlik ve gizleme arzusu; Samim’in ifadesiyle “gizli realitenin ihtimal bölgesinde yerinden fırlayıp dört dönen bir av köpeği gibi, hakikat deliliğinin en güzel ve korkunç hummalarından biridir” (s. 12). Samim ise hayatı boyunca bu kriz içinde yaşamış bir karakterdir.

Bir Yaşam Biçimi Olarak Yalan

Yalan kimi bireylerde yaşamlarının hemen her alanına sirayet ettiği için bir yaşam biçimi hâline gelmektedir. Meral, herkese yalanlar söyler ve yalan âdeta onun hayatı olur. Bunun farkında olan Meral, “herkese söylediği yalanların kirlilik hissi(ni)” (s. 297) taşıdığını belirtir. “Sizi aldattım Samim Bey. Hem kaç defa. Ve keşfettiğinizden fazla, tahmin ettiğinizden fazla yalan söyledim.” (s. 419) diyen Meral, söylediği yalanlarla Samim’i pek çok kez kandırdığını itiraf eder. Bu bakımdan Meral’in yalanları, başkalarıyla ve kendi kendisiyle yaşadığı çatışmanın asıl nedenini oluşturmaktadır. Burada dikkat çeken bir başka nokta da büyük bir gözlem ve tahlil yeteneğine sahip olan Samim’in, yalan söyleyen bir kişiyi beden dili, ses tonu, çelişkili ifadeleri gibi etkenlere bağlı olarak anlamasına rağmen -Meral’in bu itirafından hareketle- aslında onun/Meral’in yalanlarını, Samim’in çoğu zaman fark edemediği de görülmektedir. Bu durum, Samim’in şimdiye kadar yalanları tespit etme yönündeki yeteneği ve başarısıyla çelişmekte ve okuyucunun zihninde soru işareti bırakmaktadır. Meral’in ise her ne kadar yalan söylediğini ses tonu, konuşma şekli, beden dili, jest ve mimikleri gibi sözel olan ve olmayan davranış ve etkenlerle belli etse de “Sizi aldattım Samim Bey. Hem kaç defa. Ve keşfettiğinizden fazla, tahmin ettiğinizden fazla yalan söyledim.” (s. 419) demesi ve Samim’in bunları fark edememesi aslında Meral’in yalan söylemedeki becerisini ortaya koymaktadır.

Bölünmüş kişiliğe sahip olan Meral, yaşamak için içindeki ikinci Meral’e, başka bir ifadeyle içteki ben’ine ihtiyaç duyar ve Samim’in “bir şeyin zıddıyla var olduğu” (s. 192) yönündeki söylemini kendine dayanak alır. Bu noktada günlük yaşamında ikinci Meral’in, birinci Meral üzerinde hâkimiyet kurduğu ve onun içteki ben’inin tesirinden kurtulamadığı görülür. İki farklı kişilik sergileyen Meral’in yalancı yönü, içteki ben’iyle, bir başka ifadeyle ikinci kimliğiyle ortaya çıkar. Onun için yalan, karakterinin ayrılmaz bir parçası hâline gelerek bir yaşam biçimi olmuştur. Bu nedenle gerekli gereksiz yalan söyler. İşler, içinden çıkılmaz bir hâle geldiğinde ise “Kendi kendimden nefretim çerçevelediği ve çirkinleştirdiği bir dünyada yalnızım.” (s. 423) diyerek intihar etmeyi düşünür. Sorulardan kaçmak için bile yalana sığınır çünkü yalan, onun için bir sığınaktır. Meral, kendine yalanlar içinde bir dünya kurar; yalanları açığa çıkınca da oyuncağı elinden alınan bir çocuğa döner ve kendine yabancılaşır. Bu nedenle Meral, yalan kavramının âdeta vücut bulmuş hâlidir. Sonucunda neler olacağını düşünmeden yalanlar söyler; söylediği bu yalanlar, en sonunda kendi sonunu hazırlar.

Hayatın anlamını yalanda bulan Meral, zevk, eğlence ve ahlak dışı hayatı için yalanı bir kalkan olarak kullanır. Fil Nuri adı verilen kişiyle gayriahlaki ilişki yaşar ve Fil Nuri'nin garsoniyerine gidip onunla buluşur. Yalanlarının himayesi altında bu çirkin, gayriahlaki yaşantısını uzun süre sürdürür. Yalanı bir silah olarak kullanarak kendini savunur. Hayatı yalanlar üzerine kurulmuştur. Meral, anı kurtarmak için her durumda yalana başvurur. Her yeni durum için yeni yalanlar üretir, hatta kendine de yalan söyler. Sonuçlar daha da kötüye gitmesine rağmen yalanı terk etmek yerine istikrarlı bir şekilde yalanlarına devam eder. Bir süre sonra kendi yalanlarıyla yüzleşir ve bu yalanların kendini de aldattığının ve onu terk ettiğinin farkına varır. Bu durumun sonucunda yalnızlaşır ve intihar etmeyi düşünür.

Bütün yaptıklarına rağmen içten içe Samim'e karşı yalan söylemenin ağırlığını da hisseden Meral, ruhundaki yükü şöyle ifade eder: "Ne kadar istedim onun da bana bir fenalığını görmek. Bana ihanet etmesini istedim. Hatta teşvik ettim onu. (...) Bir tek yalan söylemedi bana. Günahlarımın her çeşidi içinde beni yalnız bıraktı." (s. 323). Yalan söyleyen bir kişi olarak Meral, bir yandan yalanlar söylediği Samim karşısında suçluluk hissederken diğer yandan da yalanlarıyla kendini yalnız bıraktığı için Samim'i suçlamaktadır. Bütün bunlar, Meral'in içinde bulunduğu çaresizliği ve suçluluk psikolojisini ortaya koymaktadır. Bu noktada Meral, Vrij vd.'nin (2010, s. 8) sıraladığı "yalan söylerken suçluluk duymamak ve kendine güveni tam olmak" özelliklerini göstermediğinden onun kötü bir yalancı olduğu görülmektedir.

Meral'in Samim'e karşı bir başka yalanı da Cezmi konusundadır. Meral; Samim ile buluşacağı gün, Cezmi'yle buluşmayı tercih eder. Bu nedenle Samim'i arayarak köpeğini otomobil ezdiği ve onu veterinerine götürmesi gerektiği için kendisiyle buluşamayacağı yalanını söyler. Selmin de dayısı Samim'e, Meral'in söylediklerinin yalandan ibaret olduğunu bildirir; böylece Samim, Meral'in yalan söylediğini öğrenir. Daha sonra buluştuklarında ise Samim, Meral'e köpeği veterinerine götürdükten sonra dışarı çıkıp çıkmadığını sorduğunda Meral önce, dışarı çıktığını gizlemeye çalışır ancak Samim'i inandıramayacağını düşününce akşama doğru dışarı çıktığını itiraf eder. Bu itirafta da önce kimseyi görmediğini, daha sonra ise tesadüfen rastladığı Cezmi'yle Taksim'deki saatin altında ayaküstü birkaç dakika konuştuğunu söyler. Samim'in daha evvel Cezmi'yi ne zaman görmüştün sorusuna ise Cezmi'yle buluştuğunu yine önce inkâra kalkışır, daha sonra hatırlamış gibi yaparak ona birkaç gün evvel tütüncünün önünde rastladığını, birkaç dakika konuşup ayrıldıklarını söyler. Samim'in, kendisine doğruyu söylemesini istemesi üzerine Cezmi'yle Boğaz'da bir otomobil gezintisi yaptığını da itiraf eder. Meral, yalanlarını daima bir başka yalanla geçiştirmeye ve anı kurtarmaya çalışan biridir. "İnsanların gün içerisinde defalarca kez başvurduğu yalanlar, kişinin hem kendi çıkarını göz önünde bulundurduğu hem de diğer insanlarla ilişkisini devam ettirmek için kullandığı bir strateji olarak kabul edilebilir." (Aydın, 2020, s. 713). Meral de yalanlarını her ne kadar son dönemdeki ol(may)an unutkanlığı gibi göstermeye çalışsa da söylediği yalanlar, Samim'in kendisine karşı olan güven duygusuna zarar vermektedir.

Meral'in söylediği bir başka yalan ise Feriha'yla görüşmeleriyle ilgilidir. Feriha, iki sene evvel henüz öğrenciyken tüm ailesini ve cemiyeti hiçe saymış, yaşlı ve zengin bir adamla nikâhsız yaşamayı kabul ederek Paris'e gitmiş, bu nedenle toplumun nefretini kazanmış, Batı özentisi içinde olan genç bir kadındır. Meral ve Selmin'in okuldan arkadaşı olan Feriha, Meral'i, Paris'e gitme ve zengin ve yaşlı bir adam olan Şakir'le birlikte olması hususlarında ikna etmeye çalışır. Ona göre Paris'e gitmek ve orada yaşamak için yapılamayacak şey yoktur. Bu düşüncesini, zaten Paris özentisi olan Meral'e bütünüyle kabul ettirmeye çalışır. Bu noktada Meral ile Feriha'nın konuşmasını istemeyen Samim, Feriha İstanbul'a geldiğinde Meral'in onunla iletişime geçmesini istemez; bunun için Meral'den söz alır. Samim dışında Meral'in babası Nail Bey ve ağabeyi Ferhat da Meral'in, toplum tarafından dışlanmış Feriha'yla görüşmesini istememektedir. Ancak Meral, bütün bu kişilere verdiği söze rağmen ilk iş olarak Feriha'nın kaldığı Park Otele gider ve Boğaz'ı gören bu otelde Feriha'yla çay içip sohbet eder. Bütün bunları yapmasına rağmen Feriha'yla görüşmediğine dair Samim'e yalanlar söyler. Aslında Meral, yalnızca etrafındakilere değil; kendisine de yalanlar söyler.

Bir başka buluşmada ise Meral, babası hasta olduğu için eve erken gitmesi gerektiği yalanını söyleyerek Samim'in yanından erken ayrılır. Aslında Meral, Feriha'yla birlikte otelde akşam yemeği yemek için sözleşmişlerdir. Samim, Meral'in beden dili ve konuşma şeklinden onun yine yalan söylediğinin farkındadır. Bu tespiti, "Aşk münasebetlerinde randevuya geç gelmenin ve erken ayrılmanın çok defa tehlikeli safhaların başlangıcı" (s. 253) diyerek dile getirir. Samim'e göre yalanın kendisi, örttüğü hakikatten daha çirkindir. Yalanın sebep ve neticelerinden ziyade yalanın kendisi çıldırtıcıdır (s. 259-265).

Yine Samim ile Meral'in bir başka buluşmalarında Meral, babası çok hasta olduğu için içinden hiçbir şey yapmak gelmediğini, bu nedenle üç gündür evden dışarı çıkmadığını söyler. Ardından bu buluşmaya gelirken bir eşarp aldığını heyecanlı bir şekilde anlatarak eşarbsız Samim'e gösterir. Samim, konuşmalarındaki bu garip tezatlığı Meral'in kendisinin fark etmemesini, yalan söylemede otomatikleşmesine bağlar. Ancak yalan söylemede pratikleşmesine rağmen Meral'in, henüz saniyeler öncesinde söylediği yalanı unutarak kendini ele vermesi, Vrij vd.'nin (2010, s. 8) iyi bir yalancıda görülen "iyi bir hafızaya sahip olmak ve daha önce söylediği yalanı zihinde tutarak hatırlamak" özelliklerine sahip olmadığını ortaya koymaktadır. Bu bakımdan Meral'in, kötü ve beceriksiz bir yalancı olduğu görülür.

Meral, aldığı eşarbsız boynuna sararak önce çok beğendiğini söyler; çok geçmeden de evdeki tayyörü ile denediğini ve ona çok uyumlu olmadığı için eşarbsız iade etmek istediğini ekler. Üç gündür dışarı çıkmadığını ve bu eşarbsız buluşmaya gelirken aldığını söyleyen Meral'in aslında daha önce dışarı çıktığı, hatta aldığı bu eşarbsız evdeki elbisesiyle denediği ortaya çıkmış olur. Tabii ki yalan söylemede otomatikleşen Meral, kendini ele verdiğinin farkında bile değildir. Besim bu durumu, devekuşu benzetmesiyle izah eder. Kadınları devekuşuna benzeten Besim'e göre kadınların "Sakladıkları şey, kumların içine soktukları başlarıdır. Her tarafları meydanda kalır." (s. 304). Besim, başı kumda olan devekuşunun açıkta olduğunun, bir başka ifadeyle Meral'in yalan söylerken saniyeler içinde kendiyi çeliştirdiğinin ve kendi yalanını kendisinin ortaya koyduğunun farkına varmamasına dikkat çeker. Samim, Meral'in eşarp almak gibi sıradan bir şey için sokağa çıktığını gizlemeyeceğini düşünerek gizlediği başka ve çirkin bir şey olduğu; bu nedenle yalan söylediği çıkarımını yapar. Samim'in söylenen yalanlar karşısında sezgi ve tahlil gücü oldukça yüksektir. Romanda, "Samim, bir yalanın kendini saklamak için nasıl yuvarlandığını ve böylece, farkında olmadan ele geçme sahasını nasıl genişlettiğini ..." (s. 339), Meral üzerinde bizzat gözlemler ve onu bu hâlden dolayı zavallı ve maskara (s. 339) olarak tanımlar. Meral'i baştan aşağı yalan olarak gören Samim, onu yalancı bir beden mahfazası içinde bütün çirkinliklerini saklayan biri olarak algılamaya başlar. Zuckerman vd. (1981) de yalan söyleyen kişinin, yalanının ortaya çıkma korkusu duyduğundan yerinde duramamak, sıkıntılı konuşmak, gerilmek, dolaylı ve kaçamak cevaplar vermek gibi davranışsal tepkiler sergileyebileceğini belirtir.

Meral her şeyden önce kendine dürüst davranmayan biridir, Paris'e gitme isteğinin konservatuvar olduğunu ileri sürerken de yalan söyler. Onun amacı bu cemiyetten uzaklaşmak ve birinci sınıf terzilerin, çıldırtıcı lokal ve eğlence yerlerinin olduğu ve masal şehri olarak tanımladığı yerlere kavuşmaktır. Feriha'yı gördüğünde Meral'in onda ilk aradığı şeyler; Feriha'nın Paris yapımı saçları, inceltirilmiş kaşları, İstanbul'un hiçbir kuyumcusunda görülmeyen klips küpeler, akordeon etek ve sıklamalı elbisedir. Feriha'yı bu şekilde gördüğünde masal şehri olan Paris'in sahici bir şekilde karşısında durduğunu düşünür. Paris'i yalnızca yaşam tarzı ve eğlence mekânlarıyla algılayan ve bu şekilde anlatan Feriha da Meral ile saatlerce süren sohbetlerinde, Paris'in sanat tarafını hatırlatan hiçbir cümle kurmaz. Bunun üzerine Meral, Feriha'ya, Paris'te hiç resim sergisine gidip gitmediğini sorar. Feriha ise hiç tereddüt etmeden bir iki tane gördüğü yalanını söyler. Kendi değerlerini yitirmiş olan Meral ve Feriha sürekli olarak İstanbul'un ve havasının, insanı miskinleştirdiğinden şikâyet ederek Paris'e olan arzularını dile getirirler.

Romanda kurguyu yapılandıran yalanlar, olay örgüsünde yeni bir çatışma oluşturmaktadır. Bu bağlamda Meral'in Samim'e yalan söyleme sıklığının artmasında Feriha'nın yönlendirmeleri etkili olur. "Ayrıl, ayrıl, ayrıl kuzum, durma, bırak, gitme onun randevusuna. Nedir o canım, papaz mı, âşık mı, filozof mu, bankacı mı, genç mi, ihtiyar mı, deli mi, akıllı mı, hassas mı, düzenbaz mı, nedir Allah'ını seversen, ne istiyor senden?" (s. 237) şeklindeki yönlendirmeleriyle Feriha, Meral'i, Samim'in doğruluk, sadakat ve ahlaki sorumluluk etrafında şekillenen düşünce dünyasından uzaklaşmaya teşvik eder. Bu bakımdan Meral, Feriha'nın da cesaretlendirmesi ve teşvik etmesiyle yalana daha sık başvurur. Samim, başlarda Meral'in düzelmesi için çaba sarf etse de Meral'de bir düzelme olmadığını gördüğünde onunla iletişimi koparır.

Meral, yalanları; zevk ve eğlenceden ibaret olan hayatını kamufle etmek için bir araç olarak kullanır. Meral'in türlü yalanlar söyleyen ve gayriahlaki hayat yaşayan bir kadın olduğunun farkına varan Besim, âdeta Samim'in misyonerliğini yaparak "İnsan ya geleneklere karşı koyup açık ve cesur yaşamalı yahut da inandığı bazı kıymetler varsa onlar için fedakârlık yapmalı. En çirkin şey ikisine birden sahip çıkan mürailiktir." (s. 304) diyerek yalan karşısındaki tepkisini ortaya koyar.

Romanda Meral'in dışında içteki ben'inin etkisinde olan bir diğer kişi de Feriha'dır. Feriha, mutlu görünüp Paris'in ihtişamından bahsetse de aslında bu duyguları yalandır. Çünkü o, bir iç dökümü gibi duygularını itiraf ettiğinde her şeye rağmen İstanbul'da annesinin yanında yaşamak için her şeyden vazgeçebileceğinden bahseder. Bu samimi duygularını, "Hani insanın kendi evinin bulaşık çukuruna bin tane Paris feda olsun! Sonra memleket, dostlar..." (s. 234-235) diyerek dile getirir. Bütün bunlara rağmen yalanı bir yaşam biçimi hâline getiren Feriha, yalanlardan kurguladığı dünyasında mutlumuş gibi yaşamaya devam eder.

His Yalanı

Yalnızız romanında "his yalanı" adıyla karşılaşılan bir yalan türünü de görmek mümkündür. His yalanı, karşıdaki kişiyle aynı şeyi sevip beğeniyor izlenimi veren, bir başka ifadeyle ortak nesne ve duyguda birleşme hissi uyandıran bir yalan türüdür. Samim, Meral'le konuştuğu sırada onun büyümesine kapılması ya da ona duyduğu ilgiden dolayı dikkatinin sürekli dağılması sebebiyle konuşmalarının anlamını o an için derinlemesine kavrayamamaktadır. Ancak ondan uzaklaştıktan sonra Meral'in cümlelerini tek tek analiz ederek onun yalanlarını anlamaya çalışır. Çünkü Meral, Samim'le beraberken onun gibi düşünüyormuş gibi yapan ya da onun sevdiği şeyleri seviyormuş gibi davranan biridir. Bu bağlamda Meral'in Samim'e söylediği türlü yalanlar, his yalanlarını örneklerdir.

Samim, Meral'in sekiz ay evvel de yalan söylediğinin farkına varır. Sekiz ay evvel yaptıkları bir sohbette Meral, yeşil rengi sevdiğini söylerken dün bindikleri taksinin renginin yeşil renk olmasından hoşlanmamıştır; aynı şekilde Samim'in mor renkten nefret ettiğini hatırlamayıp arabanın renginin mor olmasının daha iyi olacağını söyler. Samim, Meral'in bu konuşmalarından, yalanların da belli bir amaç doğrultusunda kullandığına dair analizler yaparak "Ya sekiz ay evvel yalan söylemişti: His birliği aldaniş vermek için. Ya dün yalan söylemişti: His kopuşu azabı vermek için. Yahut da hakikaten değişmişti. Birinci ve ikinci ihtimal!: Fettanlık. Üçüncü ihtimal: İsyân. Dördüncü bir ihtimal yok. Hepsi fena." (s. 39) diyerek Meral'in yalanı karşısındaki endişesini ortaya koyar. Buna göre ilk ihtimal Meral'in, aslında yeşili sevmediği hâlde Samim'le aynı rengi seviyor görünmek için bu yalanı söylemiş olmasıdır. İkinci ihtimal ise gerçekten yeşili sevdiği hâlde Samim'le aynı rengi seviyor olmamak için yeşili sevmediği yalanını söylemesidir.

Romanda dikkat çeken önemli bir nokta Meral'in, yalanı, kimi zaman istediği şekle sokabilmesidir. Sekiz ay evvel Samim'e yeşili sevdiğini söyleyen Meral, aylar sonra bunun tam aksini iddia eder. Sonraki bir konuşmada ise "eskiden beri yeşili sevmediğini" dile getirir. Samim, daha önce yeşili sevdiğini söylediğini hatırlatınca Meral'in gözleri çırpınarak ve Samim'in gözlemlerine göre bir yalan arayışı içine girerek "O yeşil başka. Çağla bademiyle tırşe arasında bir ton. Çok severim onu. Otomobil yeşili değil." (s. 68) diye cevap verir. Zaten bir şeye sığınma ihtiyacı

olan Samim, Meral'in bu izahını mükemmel bularak gülümser. Bu nüansın farkına/ayrımına nasıl varmadığını sorgular ve aslında bunun içindeki muhalefetin bir oyunu olduğunu söyler. "Bence bu, kalbin kendi kendisine karşı müdafaasıdır. Sevgilide kaybolmamak için nefret sebepleri arar, bulamazsa yaratır. İşte böyle, kendi kendini aldattığını anlayınca da utanır ve ona daha çok bağlanır. Kendi yalanlarını affetmeyen kalbin kendine verdiği ceza." (s. 68) olarak ifade eder. Yolda karşılaştığı hiç tanımadığı kadının evinde kaldığını hiç kimseye söyleyememesini ve yalan söylemediğini düşündüğü kadının tam bir yalancı olduğunu fark edememesini aslında yalan söylemenin bir başka şekli olarak tanımlar. Bundan duyduğu azap, Meral'in kendisine yaptığı yeşil izahının her ne kadar yalan olduğunu bilse de bu yalana inanma ihtiyacı ve kendi kendine verdiği ceza olarak kendini gösterir.

Vrij vd. (2010, s. 8), yalan ve yalancıları ele aldıkları çalışmalarında iyi yalancıların özelliklerini şöyle sıralamıştır: 1. Yalan söylerken suçluluk duymamak, 2. Kendine güveni tam olmak, 3. Yalan söylerken zorlanma işaretleri göstermemek, 4. Zihinsel olarak zorlanmamak, 5. İyi bir hafızaya sahip olmak, söylediği yalanları hatırlamak. Bu özelliklere bakıldığında Meral'in yalan konusunda başarılı olmadığı görülmektedir. Sekiz ay evvelki konuşmalarında yeşil rengi sevdiğini söylerken şimdiki konuşmalarında yeşili önceden beri sevmediğini söyler. Böylece daha önce söylediğinin yalan olduğu ve böyle bir yalan söylediğini unutup şimdi tam tersi doğrultuda bir düşünce ortaya koyduğu görülür. Bu noktada Meral, Vrij'in sıraladığı "iyi bir hafızaya sahip olmak ve daha önce söylediği yalanı zihinde tutarak hatırlamak" özelliklerini göstermediğinden onun kötü bir yalancı olduğu görülmektedir. Yalan söyleme becerisine sahip olan bireyin, söylediği yalanı hafızada tutması ve sorulduğunda tekrarlayabilmesi gerekir.

Druzin ve Li (2017, ss. 37-40), Yalan Söyleme Eyleminin Suç Olarak Öngörülmesi: Eğer Mümkün ise Hangi Şartlar Altında Yalan Söylemek Suç Olarak Öngörülebilir? adlı çalışmasında Amerikalı Hukukçu Steven Morrison'un yalan üzerine görüşlerine yer verir. Morrison; yalanların, sebep oldukları zararlar bakımından farklı şekillerde sınıflandırılması gerektiğini belirtir. Ona göre yalanlar, ciddiyetleri ve verdiği zararlar bakımından birbirine denk değildir. Bu bağlamda Morrison, en az kabul edilebilir olandan en çok kabul edilebilir olana doğru bir sıralama yaparak yalanları altı grupta değerlendirir ve bu sıralama şöyledir: 1. Başka bir kişiye veya varlığa zarar veren yalanlar, 2. Yalancıya menfaat sağlayan yalanlar, 3. Başka bir kişiye veya varlığa menfaat sağlayan yalanlar, 4. Yalancının zarar görmesini önleyen yalanlar, 5. Yalnızca yalancıya zarar veren yalanlar, 6. Başka bir kişinin veya varlığın zarar görmesini önlemek için tasarlanmış olan yalanlar.

Meral'in yalanları, Morrison'un yalan sıralaması bakımından değerlendirildiğinde ise yalan, Meral'e; gayriahlaki yaşamı için rahat hareket etme; Samim'e, ailesine ve içinde yaşadığı topluma karşı kendini özgür hissetme ve psikolojik açıdan kendini rahatlatma ve güç imkânı sunduğu için "yalancıya menfaat sağlayan yalanlar" sıralamasında yer aldığı görülür. Bu bağlamda Meral'in yalanları, en az kabul edilebilir yalanlar sıralamasında ikinci sırada yer almaktadır. Diğer taraftan Meral'in yalanları, Meral'e menfaat sağlıyor gibi görünse de aslında onun sonunu hazırladığı için "yalancıya zarar veren" yalanlar sıralamasında da yer almaktadır.

Yalanın Çöküşü ve Yalnızlığa Giden Yol

Meral'in yalanları zamanla sürdürülemez hâle gelir ve en sonunda onu varoluşsal bir çöküşe sürükler. Romanda yalanın bireysel düzeyde yarattığı yıkım, Meral'in Paris'e kaçış planları, ağabeyi Ferhat'ın sorgulaması ve nihayetinde intihar girişimiyle doruk noktasına ulaşır. Böylece Meral'in yalanları, onun bir yaşam biçimi olmaktan çıkarak kendi benliğini çirkinleştirdiği ve onu büyük bir yalnızlığa mahkûm ettiği sürece doğru gider. Samim'in romanın başında ortaya koyduğu yalan, söyleyenin benliğini çirkinleştirerek onu büyük bir yalnızlığa mahkûm eder tespiti (2001, ss. 9-10), Meral'in sonuyla tam bir tutarlılık gösterir.

Meral'in söylediği yalanlardan biri de Paris'e kaçma hazırlığı içindeyken görülür. Meral, arkadaşı Feriha'yla beraber Paris'e kaçma hazırlığına başlar ve müdüriyete giderek pasaport

işlemlerini tamamlamaya çalışır. Ağabeyi Ferhat, bir arkadaşından tesadüfen, Meral'in müdüriyette bir işlem gerçekleştirdiğini öğrenir. Bunu öğrenen Ferhat, kız kardeşinin Feriha'yla Paris'e kaçma planları yaptığını anlar. Akşam Meral eve döndüğünde ona bugün nerede olduğunu sorar. Meral, hatırlamıyorum diye geçiştirerek yalan söylemeye başlar. Ağabeyinin ısrarı ve tehdidi üzerine Feriha'ya gittiğini ve başka bir yere gitmediğini söyler. Tartışma uzadıkça Feriha'dan sonra Perihan'a gittiğini ancak hiçbir yere çıkmadıklarını âdeta baygınlıklar geçirerek söyler. Ardından dışarı çıkıp bir süre dolaştıklarını söyler. Ağabeyinin baskısı üzerine ise Feriha'nın pasaport işlemleri için polis müdüriyetine gittiğini itiraf eder. Bunun üzerine Ferhat, "Bu kadar basit bir şeyi benden saklaman için baygınlıklar geçirmene lüzum yoktu ..." (s. 372) diyerek kardeşinin hâlâ yalan söylediğine dikkat çeker. Meral, daha sonra devam eden baskıya dayanamayarak içinde yaşadığı bu ev, bu cemiyet ve bu memlekette boğulduğunu, bu nedenle Paris'e kaçmak istediğini ve kendi pasaport işlemlerini halletmek için polis müdüriyetine gittiğini itiraf eder. Böylece Meral, dakikalar içinde ardı ardına sayısız yalana başvurmuş olur.

Öte yandan Meral, kendi söylediği yalanlar karşısında düştüğü çıkmazın da farkındadır; bu durumu, "Ağabeyimi kudurtan, eminim ki, benim Paris'e gitmemden ziyade yalan söylememdir. Demek olmuyor işte. Yalanla da yalansız da olmuyor. Kaçacağım. Başka çarem yok. Şu an Paris'i ve hürriyetimi o kadar sevmiyorum artık." (s. 381) diyerek dile getirir. Meral, Paris'e yahut da her nereye olursa kaçma isteğinin, artık bulunduğu cemiyetten kaçmak ya da hürriyetine kavuşmak için değil; söylediği yalanlardan kurtulmak için zorunlu bir ihtiyaca dönüştüğünü itiraf eder. Yalanlar içinden çıkılamayacak bir hâl alınca Meral, artık kendi yalanlarıyla mücadele etmeye ve onlardan kurtulmaya çalışır.

Yalanları karşısında içine düştüğü bu durumu, "Artık yalana güvenemiyorum. Kendi yalanlarım başkalarından evvel beni aldattılar. Samim'e rezil oldum, rezil. Gitmiş o gün anneme. (...) İnsanın böyle bir yalanı yakalandığı zaman ahlakıyla beraber zekâsı da maskara oluyor." (s. 381) diyerek sığındığı ve hayatının temelini oluşturan yalanın, artık kendini terk etmeye başladığını ve yalanların ona çare olmadığını kendine itiraf eder. Romanda yalanların, Meral'i artık yalnız bırakmaya başladığına "Her zaman ona zengin yalan ilhamları veren alkol şimdi muhayyilesini kurutmuştu." (s. 316) diyerek de dikkat çekilir.

Meral, bütün bu yalanları söylemesine ağabeyi Ferhat'ın, Samim'in, cemiyetin, namus ve ahlak kaidelerinin üzerinde oluşturduğu baskının neden olduğunu ileri sürer ve "İntihar ediyorum. Kendi kendimden nefretimin çerçevelendiği ve çirkinleştirdiği bir dünyada yalnızım." (s. 423) diyerek bir intihar mektubu kaleme alır. Ardından "Şimdiye kadar söylediklerimin çoğu yalan, fakat bu doğru. Buyurunuz." (s. 424) diyerek mektubu yatağın başucundaki dolabın üstüne koyar.

Yalan söylenen kişi karşısında yalan söyleyen kişinin, daha fazla suçluluk duygusu hissettiği, bir şekilde karşı tarafı suçlama psikolojisi içine girdiği ve kendisini yalan söylemeye iten şartlara dikkat çektiği görülür (Üretmen, 2008, s. 37). Meral, kendince, bu cemiyet içindeki hayatı yaşanabilir ve katlanabilir olarak görmediği için yalana başvurur. Bu noktada Meral, Nietzsche'nin (Özkan, 2004, s. 202) de ifade ettiği gibi kendi kendini yalana, yanılgıya ve hatta illüzyona sürükleyen içgüdüünün, istek dışı hareketinin kurbanı olur. Ancak Nietzsche'ye göre bu yanılgı, tıpkı Meral'de olduğu gibi hayatı mümkün kılan, hatta haklı kılan bir güçtür. Bu nedenledir ki Meral; babası, ağabeyi ve içinde yaşadığı topluma karşı kendini haklı görür. Buna bağlı olarak yalanları sayesinde, farkında olmadan kendi var oluşunu ortaya koymaya çalışır.

Samim'e göre yalan, söyleyenin benliğini çirkinleştirerek onu büyük bir yalnızlığa mahkûm etmektedir. Bu nedenle özellikle hiçbir menfaat olmadan söylenen yalanlar, "mücerret olarak doğruluk özleyişinin ruhuna giren casus" (s. 10) olarak değerlendirilir. Romanın başında Samim'in ortaya koyduğu bu düşünce, romanın sonunda Meral'in ölmeden önce kaleme aldığı intihar notuyla tam olarak tutarlılık göstermektedir. Bu mektubunda Meral, yalanlarından dolayı kendi benliği ve hayatını çirkin algılayışına vurgu yapar. Meral, kendi yalanları ve yalanlarının onu terk etmesi

nedeniyle yalnız kalır. Bu nedenle romanda görülen yalnızlık, yalanların beraberinde getirdiği ve yol açtığı bir yalnızlıktır. Bu bağlamda yalanların, eninde sonunda söyleyeni yalnız bırakacağı gerçeği, Meral karakteri üzerinden ortaya konur. Süreç içerisinde yalanlar Meral'i terk etmeye başladığı için Meral genel olarak intihar etmeyi düşünür.

Can Kurtarıcı Bir Etken Olarak Özgecil Yalan

Başkasının yararı gözetilerek söylenen ve prososyal yalanın bir türü olarak değerlendirilen özgecil yalanın kullanımı da romanda görülmektedir. Mefharet'in matematik sınavına hazırlanan oğlu Aydın, baş ağrısı şikâyetiyle acılar içinde kıvrınmaya başlar. Eve Doktor Nikolaides çağrılarak Aydın'ı muayene etmesi istenir ancak doktorun, menenjit şüphesi tahminini, aşırı evhamlı olan Mefharet'e söylemesi istenmez. Bu nedenle Besim, ablası Mefharet'in tansiyonunun fırlamasından endişe ederek ablasını teskin etmek ve onun kriz geçirmesini önlemek için ona yalanlar söylemeye başlar. Zihin yorgunluğuna dayanan bu şiddetli ağrıların geçici olduğuna, kendisi de Galatasaray'da imtihanlara çalışırken bu tür ağrıları yaşadığına ve doktorun yaptığı küçük bir morfinle iyileştiğine dair vakalar uydurur. Hatta gerçeğin ablasından gizlenmesi amacıyla muayene için eve gelen doktordan ablasına klasik bir yalan söylemesini ister. Bu durumu Besim, "Bereket ki ablam teşhisi sezmedi. Aptal Nikolaides güç bela bir yalan kıvrılabildi. (...) Teşhisi öğrenseydi, beyinde bir damar çatlayabilirdi. Yalan o anda can kurtarırdı." (s. 81) şeklinde dile getirir. Nikolaides'in yaptığı gibi birey, bazı zamanlar hem kendisi hem de başkaları için yalana başvurabilmektedir. Yalan bazı durumlarda can kurtarıcı bir rol üstlenmiş görünse de aslında sadece sorunu öteleyip geçici çözüm üretmektedir, sonrasında ise doğrudan veya dolaylı olarak bireyler arası iletişime zarar vermektedir. Aysun Dursun'un (2015, s. 5) da ifade ettiği gibi yalan, ikili ilişkilerde bir sorunun üstesinden gelmek ya da içinde bulunulan zor durumdan kurtulmak için başvurulmuş bir araçtır.

Besim'in, ablasının kriz geçirmesini önlemek için söylenmesini istediği yalanı, pek çok araştırmacı farklı şekilde isimlendirmiştir. Bryant (2008), beyaz yalan; DePaulo vd. (2004, s. 163) ise başkası yönelimli yalan (other-oriented) ya da özgecil yalan olarak ifade etmiştir. "... özgecil yalanlar başkalarına yardım etmek amacıyla ve iyi niyetle söylenen yalanları kapsamaktadır." (Elagöz, 2021, s. 88). Sosyal yönden kabul edilebilir olarak değerlendirilen bu yalan türü, başkasının yararı gözetilerek üzülmelerini engellemek için söylenen yalanlardır. "Prososyal yalan da başkasını üzüntüden, sıkıntıdan ve/veya olumsuzluktan kurtarma amacıyla söylenen genel olarak başkasının yararını göz önünde bulunduran doğru olmayan ifadeler şeklinde tanımlanabilir" (Aydın, 2020, s. 717). Besim, yalanın olumlu bir türü olarak değerlendirilen prososyal yalanın, ablasının üzülmelerini ve hastalanmasını engellemek için söylenmesini istemiştir. Böylece ablasını, duygusal ve fiziksel yönden karşılaşacağı zarardan korumayı amaçlar. Başkası yönelimli olan özgecil yalan (DePaulo vd., 1996, s. 991) türünde de davranışın merkezinde sadece başkasına/karşıdakine yarar sağlama amacı vardır. Bu bakımdan özgecil yalan, prososyal yalanın bir türü olarak değerlendirilir.

Sadece Muhelif Olmak İçin Söylenen Yalan

Yalnızız romanında bir güç ve karşı duruş göstergesi olarak da yalana başvurulduğu görülür. Selmin, neyi neden yaptığını bilmeden, haklı ya da haksız olduğunu hiç düşünmeden nişanlısı Ferhat'la sürekli münakaşa etmek istediğinden bahseder ve bu durumu şöyle izah eder:

"İnsan sevince kavga etmek istiyor. Ben böyleyim. Ferhat'tan aşağı kalmak istemediğim için hep münakaşa ederdim onunla. (...) Yalnız onu haksız çıkarmak isterdim hep. (...) Anlamıyorum. Fakat işte, sırf onu kızdırmak için, hırpalamak için, ondan aşağı kalmamak için, onu seçtiğim için velhasıl, hep aksini söylüyordum." (s. 133-134)

Selmin, benimsemediği düşünceleri savunarak yalan söyler ve yalanı, Ferhat'a karşı bir muhalif duruş ve karşı koyuş olarak kabul eder. Bu nedenle kendisi hiç inanmasa da Ferhat'ın söylediklerinin karşısına yerli yersiz sadece muhalif olmak için yalan ve karşıt düşünceler ortaya koyar. Üstelik bunu yaparken kendinin bilgili ve güçlü göründüğünü düşünür.

Bir İntikam Aracı Olarak Söylenen Yalan

Yalnızız romanında yalan, bir güç ve karşı duruş ekseninde intikam alma aracı olarak da kullanılmıştır. Mefharet Hanım, kızı Selmin'in Ferhat'la evlenmesine razı olmaz ve onu evden kovar. Buna öfkelenen Selmin, annesini üzme için hamile olduğu yalanını kurgular. Aynı zamanda Selmin, annesinin baskısından bunalan ve büyüdüğünü göstermeye çalışan biridir. Hamilelik yalanını bu nedenle de ortaya atmıştır. Selmin'in, Aç Adam'dan hamile kaldığını söylemesi, onun için âdeta bir gerekliliktir. Selmin'in maksadı; evin içinde huzursuzluk çıkarmak, annesini zayıf düşürmek ve yine nişanlısı Ferhat'la Arnavutluk meselesi yüzünden kavga eden ve nişanlısını evden kovan annesinden intikam alarak Ferhat'ı annesine kabul ettirmektir. Bütün bunlardan hareketle Selmin'in, yalanı, kazanç sağlamak için söylediği görülür. Çünkü Selmin, yalanları sayesinde kendi düşüncelerinin onaylanmasını amaçlar. Buller ve Burgoon (1996), bireyin yalan söylemesinin altında yatan asıl güdünün kendisiyle ilgili somut veya soyut açıdan bir kazanç elde etmek amacı olduğunu belirtir. Yalanın maddi bir kazanç veya ruhsal yönden bir rahatlama unsuru olarak gören Mitchell (1986, s. 3) de yalanı "kaynağa fayda sağlamayı amaçlayan uydurma bir iletişim" olarak tanımlar.

Selmin'in yalanları, Morrison'un yalan sıralaması bakımından değerlendirildiğinde ise Selmin'e; artık büyüdüğünü gösterme, annesini zayıf düşürüp üzme, ona düşüncelerini onaylatma ve ondan intikam alma imkânı sunduğu için "yalancıya menfaat sağlayan yalanlar" sıralamasında yer aldığı görülür. Bu bağlamda Selmin'in yalanları, en az kabul edilebilir olanlar sıralamasında ikinci sırada yer almaktadır.

Ferhat, Selmin'in ailesini ziyarete geldiği bir gün, Arnavutları küçümser şekilde Arnavutların aleyhinde konuşur. Bu konuşma karşısında bir Arnavut olan Mefharet Hanım çok sinirlenir ve ileri gidecek şekilde Ferhat'a karşılık verir. Ferhat sabırla bekledikten bir süre sonra, bir daha bu eve gelmeyeceğini söyleyerek evden ayrılır. Selmin, annesini haksız bulduğunu söyleyip Ferhat'ın gönlünü alacağı sırada, yine kendisinin de izah edemediği bir şekilde annesini müdafaaya başlar.

Tahlil ve gözlemlene yeteneğine sahip olan Samim, Selmin'in hamileliği konusunda ve Arnavutluk meselesi tartışması sonrasında Ferhat'la ayrıldığı hususunda söylediklerinin yalan olduğunu düşünmekte ve bu ayrılığa inanmamaktadır. Samim, Ferhat'ın, Selmin'in ruj kullanmasına izin vermediğini ve ruj kullanmak için Selmin'in Ferhat'tan müsaade koparmaya çalıştığını hatırlayarak ayrılmış olsalardı Selmin'in, eve gelir gelmez ilk işi, aynanın karşısına geçip hünerli bir makyaj yapmak olurdu diye belirtir (s. 143). Böylece Ferhat'ın kıskançlık disiplinine hâlâ uyum gösterdiğinden yola çıkarak Selmin'in, Ferhat'tan ayrıldığını söylemesinin yalan olduğu sonucuna ulaşır. Dayısının her şeyi anladığını fark eden Selmin, hamilelik yalanını ve Aç Adam'ın yalandan bayılmasıyla ilgili planını anlatmaya başlar. Buna göre Selmin, annesiyle ve Ferhat'la kavga etmesinden beş gün sonra Sirkeci'de garda tren beklerken tanışmıştır Haydar'la. Annesi ve sonrasında nişanlısı Ferhat'tan intikam almak için hamilelik yalanını uydurmayı planlar. Bu nedenle tanıştığı genci, ailesine karşı planın bir parçası yapmaya karar verir. Bu sebepten Selmin ile Ferhat bir olup Haydar'ın, köşklerinin mutfağının kapısına gelerek açlıktan bayılması yalanını tertip ederler.

Selmin, önce karnındaki çocuğun Aç Adam'dan olduğunu söyleyerek annesini yıkıma uğratar; daha sonra Aç Adam'dan hamile kaldığının yalan olduğunu ve çocuğun babasının aslında eski nişanlısı Ferhat olduğunu söyler. Selmin'in amacı, çocuğun babası olarak Aç Adam gibi birinin karşısında Ferhat'ı, annesinin tercih etmesini sağlamaktır. Bu durum, Samim tarafından "Kızkardeşimi böyle düşünmeye mahkûm edip Ferhat'a kollarını ve evin kapılarını açtırmak için kurulmuş bir tuzak." (s. 149) diye dile getirilir. Beklenildiği gibi de olur; Mefharet Hanım, Ferhat'ı, Aç Adam'a tercih eder. Hamilelik daha da ilerlemeden bir an önce Ferhat ile Selmin'in evlenmesini ister. Ancak Selmin, bu kez de Ferhat'la evlenmek istemediğini söyler. Annesinin tepkisi üzerine Selmin daha sonra hamile olduğunun da yalan olduğunu söyler. Mefharet Hanım, bütün bu yalanlara ne lüzum vardı diye sorduğunda ise Selmin, kendinden gayet emin bir şekilde, "Artık benim de bir

şahsiyetim var. Nişanlımı sevmek veya kovmak yalnız benim hakkımdır. Sen karışamazsın.” (s. 171) cevabını verir. Böylece ailesine karşı söylediği onca yalanın sebebinin intikam almak olduğunu itiraf etmiş olur. Selmin, intikam almanın dışında söylediği her yalanla beraber daha da güçlenmektedir. Bu bakımdan yalan, Selmin için aynı zamanda bir güç ve karşı duruş unsurudur.

Aslında Selmin, Aç Adam'dan hamile olduğu yalanını, nişanlısı ile birlikte planlamıştır. Dolayısıyla Aç Adam hikâyesi de yapmayı kurguladığı Avrupa'ya gidip biriyle evlenmiş gibi yapıp orada bir çocuğu olduktan sonra boşanarak ülkesine dönme hikâyesi de tamamıyla yalandan ibarettir. Selmin, bütün bunları, Ferhat'ı ailesine kabul ettirmek için yapmıştır. Öte yandan Selmin, her şeyi Ferhat'a kavuşmak için yapıyor görünse de aslında Ferhat'la evlenmek de istememektedir. Samim bu durumu, Selmin'e, “Şimdi sen, aşk mücadelesi değil, mücadele aşkı içindesin.” (s. 164) diyerek dile getirir. Çünkü Selmin, büyüdüğünü kanıtlamak için annesine karşı bir bağımsızlık savaşı içindedir ve bu, annesinin vesayetinden kurtulmak için uzun yıllardan beri beklediği bir rüyadır. Bu mücadele aşkı neticesinde annesine Ferhat'ı kabul ettirdikten sonra sıra, Ferhat'la mücadele etmeye gelecektir. Ferhat'la mücadelesi ise aslında Selmin'in kendi kendisiyle yaptığı bir mücadeledir. Çünkü Selmin, kendisinin de tam olarak anlam veremediği bir şekilde sırf Ferhat'ı haksız çıkarmak, onu kızdırıp hırpalamak için Ferhat'la münakaşa eder ve kendisi de inanmadığı hâlde onun söylediklerinin aksini söylemek için yalanlar sıralar.

Selmin yalanı; annesini cezalandırmak, onu kendi isteklerine mecbur bırakmak ve annesinden intikam almak için bir araç olarak kullanır. Bir başka ifadeyle Selmin, annesini üzme, onu baskı ve acıya maruz bırakmak için yalana başvurur. Amacı, Ferhat ile evliliğe annesini mecbur bırakmaktır. Bebeğin babası için doğrudan Ferhat deyip annesine emrivaki yapmak yerine hamileliğinin önce Aç Adam'dan olduğunu söyler. Aç Adam'dan hamile kaldığını söyleyerek kısa süreliğine de olsa annesine acı çektirir. Daha sonra Ferhat'tan diyerek annesini rahatlatır ve onu, Ferhat'a razı eder. Annesi, Ferhat'a tüm karşı çıkışına rağmen kızının Aç Adam'dan hamile kalması yerine Ferhat'tan hamile kalmasını tercih eder hâle gelir. Böylece Mefharet Hanım, daha kabul edilebilir bir şeye mecbur bırakılmış olur.

Selmin'in hamile olmadığını ve Ferhat'la evlenmekte inat etmediğini gören Mefharet Hanım'da, kendisine karşı söylenen bütün bu yalanlar, büyük huzursuzluğa neden olur. Mefharet, “yalan”dan büyük bir korku duyar. Ona göre yalan; korku, endişe, panik ve pişmanlıktır. Aç Adam ve sonrasında Ferhat'la ilgili söylenen yalanlara karşı mücadeleye giren Mefharet Hanım, yalanları düzeltmek için söylenenlerin de yalan olduğunu öğrendiğinde ruhu birdenbire bir boşluğa düşer ve âdeta bir yoklaşma duygusu içine girer. Söylenenlerin yalan olduğunu öğrendiğinde bile sonuca hiç sevinemeden kendisine neden bu kadar büyük yalanlar söylendiğine dair kendini sorgulamaya ve tarif edilemez bir sıkıntı içinde ağlamaya ve üzölmeye başlar. Burada mücadelecî ruha sahip bir kadın olan Mefharet Hanım'ın yalan karşısındaki yenilgisi ve yalanları öğrendiğinde dahi yalanın yoklaşmaya götüren, üzerindeki yıkıcı etkisi ortaya konur.

Gerçek Kimliği ve Amacı Gizlemek İçin Kamufraj Olarak Kullanılan Yalan

Yalnızız romanında yalanın, kimi zaman gerçek kimliği ve niyeti gizlemek amacıyla kullanıldığı da görölmektedir. Romanda gerçek adının Haydar olduğu sonradan öğrenilen Aç Adam lakaplı kişi, kendini yardıma muhtaç biriymiş gibi göstererek yalanı, gerçek kimliği ve amacını gizlemek için bir kamufraj olarak kullanır. Aslen Bulgaristanlı olan Haydar, Bulgar sınırından aldığı beyannameleri İstanbul'a yasa dışı bir şekilde getiren ve Edirne Emniyet Müdürlüğü tarafından aranan bir Komünist propagandacıdır. Fiziki görünüşüyle de kadınların ilgisini çeken Aç Adam'ın aslında yardıma muhtaç olmadığı sonra anlaşılır. Haydar, siyasi planlarını gerçekleştirmek ve sınırdan getirdiği propaganda evraklarını saklamak için Samim ve ailesinin kaldığı köşkü hem bir uğrak yeri hem de güvenli bir mekân olarak görür. İki ay kadar önce köşkün mutfak kapısına gelerek aklıktan bayılmış numarası yapar ve planını uygulamaya başlar. Köşkün mutfağında çalışan Hasibe, onun karnını doyurur ve Aç Adam zamanla aile efradından biri gibi eve sık sık gelir ve köşkün

mutfağında karnını doyurduktan sonra sessizce gider. Ancak Selmin'in, annesinden intikam almak için Aç Adam'dan hamile kaldığı yalanını ailesine söylemesi üzerine, köşkün alt katına karnını doyurmak için gelen, sonra da sessizce ayrılan Aç Adam herkesin ilgi odağı olur; böylece gerçek kimliği ve söylenen yalanlar açığa çıkmış olur.

Bununla beraber Mefharet Hanım'ın da gerçek amacını gizlemek için yalana başvurduğuna şahit olunur. Mefharet Hanım, Aç Adam yine her zamanki gibi karnını doyurmak için bir gece köşke geldiğinde Aç Adam'ın elindeki paket Mefharet Hanım'ın dikkatini çeker. Pakette ne olduğunu ve Hasibe'yle ne konuştuklarını öğrenmek için aşağı iner. Ancak asıl niyetini gizlemek için bir yalan arar ve siyah kemerini bulamadığına dair bir yalan söyler.

Çıkar İçin Söylenen Yalan

Yalnızız romanında bazı yalanlar ise çeşitli çıkarlar elde etmek için söylenmiştir. Selmin'in hamilelik konusunda ortaya koyduğu Aç Adam hikâyesinin yalandan ibaret olduğunu anlayan Samim, Selmin'e bütün hesaplarının mükemmel olduğunu ancak bu plan içerisinde kendisinin zekâsını hesaba katmamasını eleştirir. Ardından Selmin'in bu konuda söylediği yalanı itiraf etmesi için lise yıllarında arkadaşlarının ruh hâllerini tespit etmek için yaptığı gözlemlerinden bahseder. Bu gözlemleri arasında çok çeşitli karakterler vardır ancak bunlardan ikisi çok daha dikkat çekicidir. Biri genel olarak doğru söylemeyi, diğeri ise yalan söylemeyi bilmemektedir. Yalanı seven arkadaşı Süleyman, sık sık mübalağaya başvurur ve konuşurken “şerefsizim, namussuzum, üzüldüm babamdan aldığım haftalığı olduğu gibi ona verdim, o kadar hayret ettim ki, kalbim durdu, yere yuvarlandım” (s. 159) gibi ölçüsüz kelimeler sarf eder. Buna karşın bütün hareketleri önceden hesaplı ve ölçülüdür. Mesela Saraçhanebaşı'nda bir dükkâna bıraktığı paketi almak amacıyla, süpürüldüğü için yolların tozlu olduğu yalanını söyleyerek Samim'i, yürüdükleri yoldan geriye döndürür ve yolunu paketin olduğu yöne doğru değiştirir. Samim'e, alınacak bir paketinin olduğunu söylese Samim, o dükkâna kadar gidecektir. Ancak Süleyman, bir isteğini yaptıran insanın minnetinden kurtulmak için asıl amacını gizler ve yalana başvurur.

Aynı şekilde Süleyman'ın, Samim'in giydiği elbiseyi, arkadaşları arasında abartarak övmesi ya da bir tartışmada Samim'e hararetle taraf olması yine hesap dâhilindedir. Süleyman'ın yalana bu şekilde başvurması, onun Samim'den ödünç para isteyeceği anlamına gelmektedir. Samim, bütün bunları bildiğinden yine böyle bir övgünün sonunda, yalnız kaldıkları bir anda Süleyman'a “... kaç paraya ihtiyacın var?” (s. 159) diye sorar. Suçüstü yakalanmaktan rahatsız olan Süleyman, asıl maksadını gizlemek için durumu inkâr eder ve “Şerefsizim, ihtiyacım yok. Babam bugün bana açıktan beş lira verdi.” (s. 160) diye ekler. Samim, Süleyman'ın göz hareketlerinden ve beden dilinden onun yalan söylediğini anlar. Süleyman, öğle arası için eve gidip geldikten sonra ise eve teyzesinin geldiğini ve apandisit krizinden dolayı acilen ameliyat olması gerektiğini; bundan dolayı cebindeki tüm parayı teyzesine verdiği için paraya şimdi ihtiyacı olduğunu söyler. Samim, ihtiyacı olan parayı Süleyman'a verir ancak Süleyman bir hafta sonra söylediği yalanı unutarak söz arasında teyzesinin olmadığını ağzından geçirir. Yalan söyleme becerisine sahip olmak, söylenen yalanın hafızada tutulması ve sorulduğunda tekrarlanmasını gerektirir. Yalan ve hileyi, başarının en büyük şartı olarak gören Süleyman'ın “Hayatta her şeyin yalan ve palavra olduğunu tekrarlayan vecizleri vardır” (s. 160). Çok sorunlu bir hayat geçiren ve hiçbir şeyde muvaffak olamayan Süleyman, yaşama sevincini yitirmiş bir şekilde kendini kurtaracak bir hastalık beklemektedir.

Süleyman'ın yalanları, Morrison'un (2009) yalan sıralaması bakımından değerlendirildiğinde ise Süleyman'a, maddi kazanç elde etme imkânı sunduğu için “yalancıya menfaat sağlayan yalanlar” sıralamasında yer aldığı görülür. Bu bağlamda Süleyman'ın yalanları, en az kabul edilebilir sıralamasında ikinci sırada yer almaktadır.

Samim'in diğer bir arkadaşı ise yalan söylemeyi bilmeyen Fahrettin'dir. Hakikat sevdalısı olan Fahrettin; hırsızlıklarını, homoseksüel eğilimlerini, kendisinin ve arkadaşlarının sırrını saklamayan biridir. Etrafında hiç dostu yoktur ve onun da yaşamı tıpkı Süleyman gibi hiç iç açıcı

değildir. Samim, bu iki arkadaşından hareketle doğrucu ya da hep yalancı olmanın, insan gerçeğine tezat oluşturduğunu ve insanların yaşadığı dünyayı şöyle ifade eder:

“Yalancılığa da doğruculuğa da tahammül etmeyen bir dünyadayız. Sırasına göre yalan ve doğruyu kombine eden bir cemiyet ve ruh yapımız var. (...) Bazan hakikat vahşidir, insanların arasına salıvermeye gelmez. Fakat o hakikatlere tasma takmak dururken yerlerine yalanları sürmek, neticeleri bakımından daha tehlikelidir.” (s. 161-162)

Samim, kimi doğruların söylenmesinin, can yakıcı ve istenmeyen sonuçlara neden olabileceğinden her doğrunun, her zaman her yerde rahatça söylenmemesi gerektiğine dikkat çeker. Bunun yanında kimi zaman da can yakıcı olması nedeniyle doğruların söylenmesi yerine yalana başvurulmasına da karşıdır. Her iki cepheye bakıldığında yalanın daha da yıkıcı sonuçlara neden olacağından bahsederek yalana başvurup sığınmak yerine olumsuz neticelere neden olabilecek doğruların uygun zaman ve ortamda, uygun bir dille ortaya konması gerektiğini belirtir.

Bunların dışında romanda Samim'in, Meral'in kendisine yalan söylediği şüphesine kapıldığı gece tanıştığı kadın aracılığıyla da çıkar için söylenen yalan örneklenir. Doğruluk arayışı içinde sokakta kadınların gözüne bakarak yürüyen Samim, yalan söylemediğine inandığı bu kadınla sohbet başlar. Kendisini sanat okulu mezunu olarak tanıtip evlere dikiş dikmeye gittiği ve hasta annesine baktığı yalanını söyleyen kadın, gerçekte eğlence mekânlarında sarhoş ettiği zengin erkeklerin cüzdanlarını çalan biridir. Nitekim Samim'in uyumasını fırsat bilerek onun da cüzdanını çalıp ortadan kaybolur. Bu bağlamda kadın için yalan; insanların duygularını suistimal ederek onları kandırma, dolandırma ve maddi kazanç sağlama aracına dönüşmektedir. Kadının yalanları, Morrison'un (2009) yalan sıralaması bakımından değerlendirildiğinde kendisine, karşılaştığı zengin erkekleri kandırıp tuzağa düşürerek paralarını çalma imkânı sunduğu için “yalancıya menfaat sağlayan yalanlar” kategorisinde yer alır. Dolayısıyla bu tür yalanlar, kabul edilebilirlik açısından en az kabul edilebilir yalanlar sıralamasında ikinci sırada yer almaktadır.

Sonuç

Yalnızız romanında yalan; kurguyu başlatan, ilerleten ve karakterlerin ilişkilerini belirleyen temel öğelerden biri olarak yer alır. Kurguyu bu şekilde yapılandıran yalanın, romanda farklı kişilerde ve farklı biçimlerde görünür hâle gelmesi, onun gündelik yaşam içinde sıradanlaşan bir davranışa dönüştüğünü gösterir. Yalana başvuran karakterler, bu eylemi gelişigüzel değil; çoğu zaman bilinçli bir amaç, beklenti ya da kazanç doğrultusunda kullanır. Bir akşam vakti tütüncünün önünde söylenen yalanla başlayan romanın aydınlık bir şafak vaktiyle sona ermesi, yalan ile hakikat arasındaki hareketin roman boyunca dikkatle işlendiğini gösteren anlamlı bir çerçeve oluşturur.

Yazar, roman karakterlerini çeşitli rollerle sembolleştirerek esere evrensel bir değer kazandırır. Manevi değerlerin zayıflaması, materyalist yaklaşımlar ve modernleşme; bireyi hem kendine hem topluma yabancılaştırarak yalnızlığa sürükler. Yazar, bu yabancılaşmayı ve bireyin kendisi ve çevresiyle yaşadığı çatışmayı “yalan” kavramı çevresinde kurgular. Böylece yalanı, konuyu yapılandıran temel kavram olarak kurgunun merkezine yerleştirir.

Romanda söz konusu yabancılaşma, bireysel bir mesele olarak kalmaz; yazarın yanlış Batılılaşma eleştirisiyle birleşerek toplumsal bir boyuta taşınır. Peyami Safa'nın “yalancı fecir” kullanımı da bu noktada anlam kazanır. Maddeyi, ölçüyü ve kemiyeti mutlaklaştıran modern akıl, hakikati aydınlatıyormuş gibi görünse de insanı kendi özünden uzaklaştıran geçici bir parıltıdan ibarettir. Bu bakımdan yazara göre birey ölçeğindeki yalan ile medeniyet ölçeğindeki materyalist akıl, insanı hakikatten ayırarak aynı işlevi yerine getirir. Ayrıca romanda yazar, edebiyat ile felsefeyi iç içe kurgulayarak edebiyatın, bir sanat olmasının dışında faydalı olması gerektiğine de vurgu yapar. Kurgu içine yerleştirilmiş felsefi söylemler ve romanın bitişindeki felsefi çıkarım, bu tutumun en somut göstergesidir.

Yalanın etkisi karakterden karaktere değişkenlik gösterir. Mefharet Hanım, yalanlar karşısında olduğu kadar yalanların yalan olduğunu öğrendiğinde de çaresiz kalır. Yalanın açığa çıkması dahi onu rahatlatmaz; aksine tarif edilemez bir boşluğa, bir yoklaşma duygusuna sürükler. Bu durum, yalanın, ifşa edildiğinde bile açtığı yarayı kapatmadığını, hasarının geri alınamaz olduğunu göstermektedir.

Meral için yalan, önemsiz ve basit bir şeyken babası, ağabeyi ve Samim açısından ağır sonuçlara neden olur. Meral yalanı sadece kendi keyfi ve gayriahlaki istekleri için kullanır. Onun için sıradan bir eyleme dönüşen yalan, ahlak dışı yaşantısı için çoğu zaman hayatını kolaylaştırırken ölümünden önceki süreci ise içinden çıkılamaz bir hâle getirir. Yalan, Meral'in elinde gündelik yaşamın hemen her anında işleyen bir geçiştirme aracıdır. Bu bakımdan Meral, istediği her şeye yalanları sayesinde ulaşır. Ne var ki Meral'in yalanı, başkasını aldatmakla sınırlı kalmaz; zamanla kendini aldatmaya dönüşür. Bölünmüş bir kişiliğe sahip olan Meral, yaşamını, içteki ikinci ben'ine yaslayarak sürdürür ve seçimlerinin sorumluluğunu bu ikinci kimliğin ardına gizler. Başka bir ifadeyle Meral, söylediği yalanlarla bir kendini kandırma hâinden beslenmektedir.

Meral'in yalanları, kazanç/yarar odaklıdır. Meral yalanı; başta Samim, babası Nail Bey, ağabeyi Ferhat ve içinde yaşadığı cemiyet/Anadolu karşısında bir başkaldırı aracı olarak kullanır. Bu sayede kendini özgür hisseder ve yalanlarından güç alır. Bir başka ifadeyle yalanı, özgür yaşamı için bir araç olarak görür. Dolayısıyla söylediği yalanlar, Meral'e gayriahlaki yaşamı için daha rahat hareket etme, özgürlük duygusu ve psikolojik bir rahatlama sağlar. Yalan, onun için artık sadece belirli durumlarda başvurulacak bir davranış yönelimi değildir; bir yaşam biçimine dönüşmüştür. Ancak yalanın sunduğu bu özgürlük yanıltıcıdır. Meral'e güç ve serbestlik vadeden yalanlar, zamanla onu terk etmeye başlar; kendi yalanları başkalarından önce kendisini aldatır.

Aynı kazanç güdüsü başka karakterlerde de izlenir. Samim'in yolda karşılaştığı kadın, Samim'den maddi çıkar sağlamak için soğukkanlılıkla yalan üstüne yalan sıralar. Selmin ise yalanı; düşüncelerini onaylatmak, benliğini kabul ettirmek ve annesinden intikam almak gibi soyut kazanımlar için kullanır. Aynı şekilde Aç Adam olarak yer alan Haydar da yalana bir kazanç uğruna başvurur. Söylediği yalanlar sayesinde gerçek kimliğini gizleyerek ve kendisini sıradan, savunmasız biri gibi göstererek siyasi propagandasını rahatça gerçekleştirir. Bütün bunlardan hareketle *Yalnızız* romanında yalanın, her karakterde farklı bir çıkarın hizmetine girdiği görülür.

Romanın adı da âdeta yalanın ulaştığı sonu işaret etmektedir. Samim'in daha romanın başında dile getirdiği; yalanın, söyleyenin benliğini çirkinleştirerek onu büyük bir yalnızlığa mahkûm ettiği yönündeki tespiti, Meral'in ölmeden önce kaleme aldığı intihar notuyla tutarlılık göstermektedir. Kendi kendinden nefretinin çerçevelendiği ve çirkinleştirdiği bir dünyada yalnız kaldığını yazan Meral, yalanın vardığı son menzili somutlaştırır. Yalan önce kişiyi kendi hakikatinden, ardından çevresinden koparmakta; kişiye vadettiği özgürlük ve gücün yerini, eninde sonunda derin bir yalnızlık almaktadır. Üstelik bu yalnızlık yalnızca yalana başvuranları değil, hakikat arayışındaki Samim'i de etkiler. Samim'in yolda karşılaştığı kadına bile bile inanması ve o geceyi bu kadının evinde geçirdiğini Selmin'den gizleyerek bir bakıma ona yalan söylemesi, romanda yalanın hiçbir karakterle doğrudan bağdaşmadığını, bütün karakterlerin belirli amaçlarla yalana başvurabildiğini göstermektedir. Bu bakımdan *Yalnızız*'da yalan, insanı geçici olarak koruyan fakat sonunda kendi hakikatinden mahrum bırakan en ağır yalnızlık biçimlerinden biri olarak ortaya çıkar.

Yalnızız, yalanın bireysel ve toplumsal boyutlarını, varoluşçu felsefe ve psikolojinin verileriyle birlikte derinlemesine ele alan çok katmanlı bir romandır. Romanda yalanın; kimlik inşasında, toplumsal ilişkilerde ve bireyin kendisiyle kurduğu ilişkide oynadığı rol; karakterlerin yalanlarının türleri, amaçları ve sonuçları üzerinden ortaya konur. Meral'in gerçeklikle bağını koparan kurgularından Besim'in beyaz yalanlarına, Samim'in mutlak hakikat arayışından Selmin'in otoriteye başkaldırmak için söylediği tepkisel yalanlarına kadar uzanan geniş bir görünüm söz konusudur. Bu

bakımdan bu çalışma, yalan kavramının edebî metinde nasıl işlendiğini göstermesi ve konuyu disiplinler arası bir bakışla ele alması bakımından önem taşımaktadır.

References

- Ayverdi, İ. (2010). *Misalli büyük Türkçe sözlük*. Kubbealtı Neşriyatı.
- Aydın, M. Ş. (2020). Yalanın renkleri: Yalanın tanımlanması ve türleri üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(69), 712-720. <https://doi.org/10.17719/jisr.2020.3990>
- Bok, S. (1978). *Lying: Moral choice in public and private life*. Vintage Books.
- Bryant, E. M. (2008). Real lies, white lies and gray lies: Towards a typology of deception. *Kaleidoscope: A Graduate Journal of Qualitative Communication Research*, 7, 23-48. https://digitalcommons.trinity.edu/hct_faculty/6/
- Buller, D. B., & Burgoon, J. K. (1996). Interpersonal deception theory. *Communication Theory*, 6, 203-242.
- DePaulo, B. M., Kashy, D. A., Kirkendol, S. E., Wyer, M. M., & Epstein, J. A. (1996). Lying in everyday life. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70(5), 979-995. <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.70.5.979>
- DePaulo, B. M., & Kashy, D. A. (1998). Everyday lies in close and casual relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(1), 63-79. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.74.1.63>
- DePaulo, B. M., Lindsay, J. J., Malone, B. E., Muhlenbruck, L., Charlton, K., & Cooper, H. (2003). Cues to deception. *Psychological Bulletin*, 129(1), 74-118. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.129.1.74>
- DePaulo, B. M., Ansfield, M. E., Kirkendol, S. E., & Boden, J. M. (2004). Serious lies. *Basic and Applied Social Psychology*, 26, 147-167.
- Druzin, B. H., & Li, J. (2017). Yalan söyleme eyleminin suç olarak öngörülmesi: Eğer mümkün ise hangi şartlar altında yalan söylemek suç olarak öngörülebilir? (N. Kırkbeşoğlu, Çev.). *Küresel Bakış: Çeviri Hukuk Dergisi*, 7(23), 1-50. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kbchd/article/905939>
- Dursun, A. (2015). Keloğlan masallarında yalan ve hilenin işlevi. E. G. Naskali (Ed.), *Yalan Kitabı* içinde (ss. 5-35). Kitabevi Yayınları.
- Ekman, P. (1985). *Telling lies: Clues to deceit in the marketplace, politics and marriage*. W. W. Norton & Company.
- Elagöz, B. (2021). *Yalanın sosyolojisi*. [Yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Emre, İ. (2009). Yeni Türk edebiyatının psikoloji kaynakları. *Turkish Studies*, 4(1), 319-355. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.547>
- Ermekbaeva, N. (2017). Peyami Safa'nın *Yalnızız* romanında yapı ve izlek. *Turkish Studies*, 12(30), 599-612. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.12474>
- Freud, S. (1959). *Collected papers*. Basic Books.
- Gariper, C. (2012). *Yalnızız* romanında mekânın poetikasızlaşması ve ütöpik dünya olarak simeranya. *Erdem*, (62), 41-58. <https://izlik.org/JA68JJ28HJ>
- Gün, K. (2002). *Peyami Safa'nın Yalnızız romanında ruh ve beden sorunsalı*. [Yüksek lisans tezi]. Bilkent Üniversitesi.

- İñiguez, G., Govezensky, T., Dunbar, R., Kaski, K., & Barrio, R. A. (2014). Effects of deception in social networks. *Proceedings of the Royal Society B: Biological Sciences*, 281(1790), 20141195. <https://doi.org/10.1098/rspb.2014.1195>
- Lerner, H. (1993). *Kandırma dansı*. (E. Deniz, Çev.). Varlık Yayınları.
- Mitchell, R. W. (1986). A framework for discussing deception. In R. W. Mitchell & N. S. Thompson (Eds.), *Deception: Perspectives on human and nonhuman deceit* (pp. 3–40). State University of New York Press.
- Moran, B. (2014). *Türk romanına eleştirel bir bakış 3*. İletişim Yayınları.
- Morrison, S. R. (2009). When is lying illegal? When should it be? A critical analysis of the Federal False Statements Act. *The John Marshall Law Review*, 43(1), 111–158. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1687446
- Nietzsche, F. (2008). *Deccal: Hristiyanlığa lanet* (O. Aruoba, Çev.; 2. bs.). İthaki Yayınları.
- Özcan, R. (2014). Yalnızlık ve yalan bağlamında kurgulanan üç roman kahramanı: Fahim Bey, Samim ve Hayri İrdal. *Turkish Studies*, 9(9), 813-826.
- Özkan, S. (2004). *Nietzsche-Kaplan Sirtında Felsefe*. Ötüken Neşriyat.
- Platon. (2010). *Devlet* (S. Eyüboğlu ve M. A. Cimcoz, Çev.). İş Bankası Yayınları.
- Safa, P. (2001). *Yalnızız*. Millî Eğitim Yayınları.
- Sartre, J.-P. (2009). *Varlık ve hiçlik: Fenomenolojik ontoloji denemesi* (T. Ilgaz ve G. Ç. Eksen, Çev.; 3. bs.). İthaki Yayınları.
- Savaş, Ö. (2019). *Yalnızız*'da insanın anlamlandırılması meselesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 8(1), 348-361. <https://izlik.org/JA82AP26UK>
- Şakacı, B. K. (2018). Türk romanında kent ütopyası: Peyami Safa'nın Simeranya'sı üzerine bir inceleme. *Akademik Hassasiyetler*, 5(10), 157-170. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/akademik-hassasiyetler/article/469266>
- Üretmen, S. (2008). *Cinsiyet, yalan söyleme ve çıkar elde etmenin yalana ilişkin yüklemelere etkisi* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Vrij, A., Edward, K., Roberts, K. P., & Bull, R. (2000). Detecting deceit via analysis of verbal and nonverbal behavior. *Journal of Nonverbal Behavior*, 24(4), 239-264. <https://doi.org/10.1023/A:1006610329284>
- Vrij, A. (2008). *Detecting lies and deceit: Pitfalls and opportunities* (2nd ed.). John Wiley & Sons.
- Vrij, A., Granhag, P. A., & Mann, S. (2010). Good liars. *The Journal of Psychiatry & Law*, 38(1-2), 77–98. <https://doi.org/10.1177/009318531003800105>
- Tekin, M. (1998). *Romancı yönüyle Peyami Safa*. Ötüken Neşriyat.
- Thomas, P. V., & Das, B. R. (2022). The notion of authenticity and Jean Paul Sartre: A conceptual inquiry. *International Journal of Scientific Development and Research (IJS DR)*, 7(11), 1175-1185. <https://ijsdr.org/papers/IJS DR2211175.pdf>
- Türk Dil Kurumu. (t.y.). *Yalan*. Türkçe Sözlük. Erişim 20 Haziran 2026, <https://sozluk.gov.tr/?ara=yalan>
- Zuckerman, M., DePaulo, B. M., & Rosenthal, R. (1981). Verbal and nonverbal communication of deception. L. Berkowitz (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (Vol. 14, s. 1-59). Academic Press. [https://doi.org/10.1016/S0065-2601\(08\)60369-X](https://doi.org/10.1016/S0065-2601(08)60369-X)

ETHICAL DECLARATIONS

Research and Publication Ethics

The author declares that this manuscript is an original work prepared in accordance with the principles of scientific research and publication ethics. The manuscript has not been previously published and is not currently under consideration for publication elsewhere.

All sources used in the preparation of this study have been properly cited and referenced. The author confirms that the work contains no plagiarism, fabrication, falsification, or manipulation of data. The research findings are presented honestly and transparently in accordance with the principles of academic integrity.

Author Contributions

As this is a single-authored study, the author has contributed entirely to the conception, design, analysis, and preparation of the manuscript. The author has read and approved the final version of the manuscript and agrees to its submission and publication.

Conflict of Interest

The author declares that there is no conflict of interest regarding the publication of this manuscript.

Funding

This research did not receive any specific grant, financial support, or funding from any public, commercial, or non-profit funding agencies.

Artificial Intelligence (AI) Usage Disclosure

During the preparation of this manuscript, artificial intelligence tools may have been used solely for limited purposes such as language editing, translation assistance, and stylistic improvement. Any AI-assisted translations or language corrections were carefully reviewed and verified by the author. Artificial intelligence tools were not used to generate the core scientific content, research design, analysis, or scholarly conclusions. All academic responsibility for the content of the manuscript rests entirely with the author.

Copyright and Permissions

The author confirms that all necessary permissions for copyrighted materials have been obtained where required and that the manuscript does not violate any intellectual property rights.

Author Approval

The author confirms that the final version of the manuscript has been read and approved and consents to its submission and publication.

ETİK BEYANLAR

Araştırma ve Yayın Etiği

Yazar, bu makalenin özgün bir çalışma olduğunu ve bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hazırlandığını beyan eder. Makale daha önce herhangi bir yerde yayımlanmamış olup başka bir dergide değerlendirme sürecinde değildir.

Çalışmada kullanılan tüm kaynaklar akademik kurallara uygun biçimde atıflanmıştır. Yazar, çalışmanın intihal, veri uydurma, veri tahrifi veya manipülasyon içermediğini; araştırma bulgularının bilimsel dürüstlük ilkelerine uygun şekilde sunulduğunu beyan eder.

Yazar Katkısı

Çalışma tek yazarlı olduğundan, makalenin tasarlanması, yürütülmesi, analizi ve hazırlanmasının tamamı yazar tarafından gerçekleştirilmiştir. Yazar, makalenin son hâlini okumuş, onaylamış ve yayımlanmasını kabul etmiştir.

Çıkar Çatışması

Yazar, bu makalenin yayımlanmasına ilişkin herhangi bir çıkar çatışması bulunmadığını beyan eder.

Finansal Destek

Bu araştırma herhangi bir kamu kurumu, ticari kuruluş veya kâr amacı gütmeyen kuruluş tarafından finansal olarak desteklenmemiştir.

Yapay Zekâ Kullanım Beyanı

Makalenin hazırlanması sürecinde yapay zekâ araçlarından yalnızca dil düzenleme, çeviri desteği ve anlatım iyileştirmesi amacıyla sınırlı ölçüde yararlanılmış olabilir. Yapay zekâ araçları tarafından yapılan çeviri ve dil düzenlemeleri yazar tarafından dikkatle kontrol edilmiştir. Yapay zekâ araçları çalışmanın bilimsel içeriğinin, araştırma tasarımının, analizlerinin veya akademik sonuçlarının oluşturulmasında kullanılmamıştır. Makalenin içeriğine ilişkin tüm akademik sorumluluk yazara aittir.

Telif Hakları ve İzinler

Yazar, telif hakkı gerektiren materyaller kullanılmışsa gerekli izinlerin alındığını ve çalışmanın herhangi bir fikrî mülkiyet hakkını ihlal etmediğini beyan eder.

Yazar Onayı

Yazar, makalenin son hâlini okuduğunu, onayladığını ve yayımlanmasını kabul ettiğini beyan eder.